

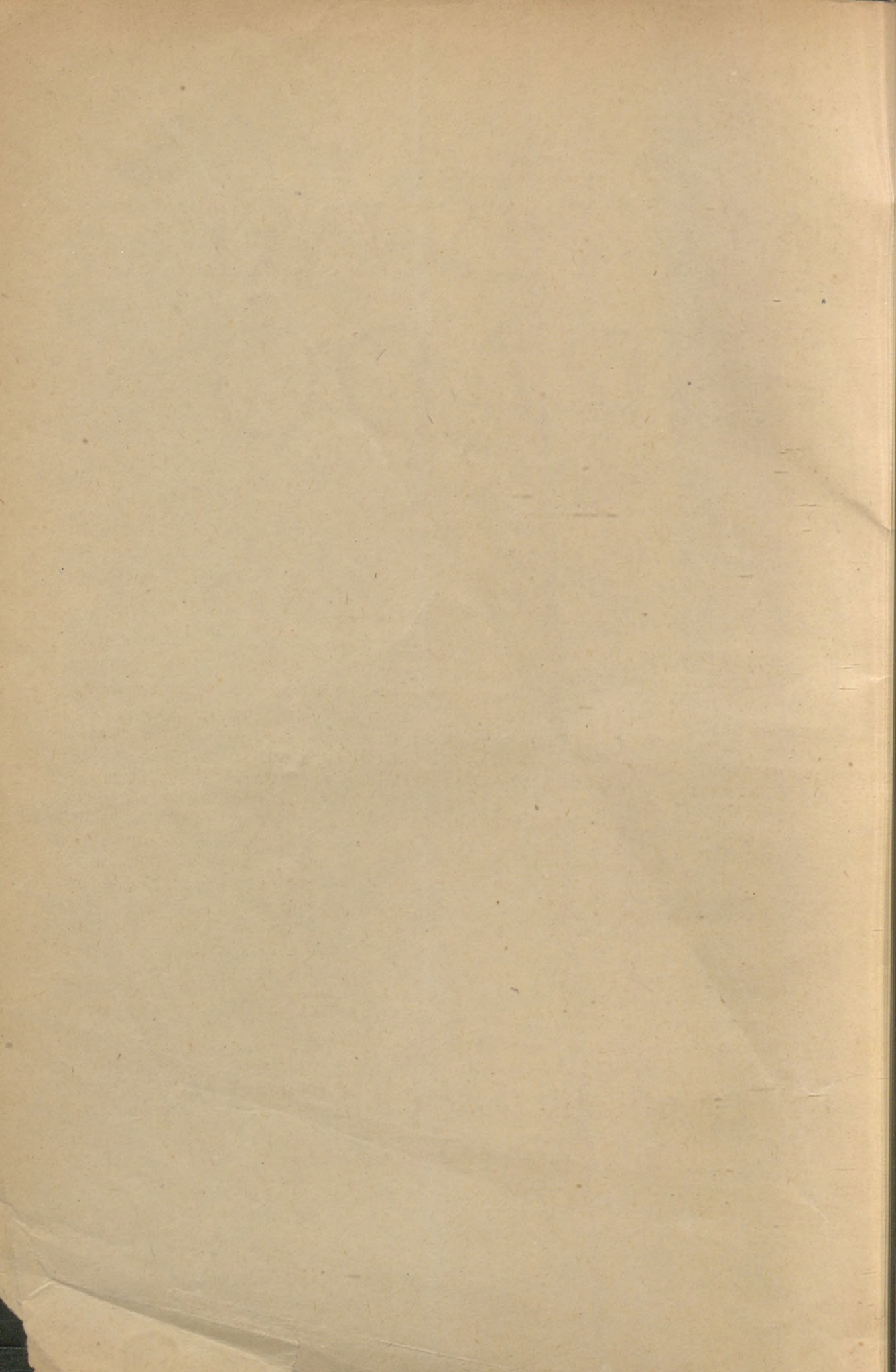
302939

MÚZEUMI
HIRADÓ

III

MÚZEUMOK ÉS MŰEM-
LÉKEK ORSZÁGOS ≡
KÖZPONTJA * KÉZIRAT

1951

A konferencia után,

mint a hasonló konferenciák után szokás, nem ártana részletesen elemezni a tanácskozások eredményeit. Most ezen a helyen már csak néhány olyan megállapítást foglalunk össze, mely bizonyára a résztvevők általános megállapítása volt.

Jól sikerült a konferencia, fejlődést mutatott az előző muzeumvezetői értekezletekhez viszonyítva. Ez a fejlődés nemcsak abban nyilvánult meg, hogy sokkal több eredményről, mindig jobb és több, valóban szép eredményről számolhatunk be a muzeumi területen, hanem abban is, hogy a még meglévő hiányokat, hibákat, sokkal keményebben vetjük fel, a hibák megszüntetésében ma már érdekelt minden muzeumvezetőnk.

Az elhangzott előadások kritikai beszámolók voltak. Jól megmutatták azokat a problémákat, melyek a fejlődés mostani szakaszán az egyes szakterületek munkáját jellemzik, vagy ráirányították a szakterület dolgozóinak figyelmét a soronkövetkező tennivalókra, a szovjet tapasztalatok részletes ismertetésével ezekhez adtak iránymutatást. Az előadások azt is megmutatták, hogy többet kell foglalkoznunk a szovjet muzeológia tanulmányozásával.

A hozzászólások sok hasznos elvi kérdést vetettek fel és általánosságban a gyakorlati, eseti kérdések is ilyenekhez kapcsolódtak. Jellemezte a hozzászólásokat az a hang, melyet annyira hiányoltunk az első konferenciákon: az önbizalom, munkánk helye, jelentősége felismerésének hangja. Ha visszagondolunk az első konferencia panasz-zuhatagára, és a sokszor siránkozásnak is beillő panaszok tárgyára, az élettől, társadalomtól, állami intézményektől való elszigeteltségre, vidéki muzeumaink magukra hagyatottságára, a IV. muzeumvezetői értekezlet hozzászólásai alapján is lemérhetjük, milyen utat tettünk meg két év alatt. Akik kiállítási megnívóinkat rendszeresen megkapják, gyakran csodálkozásuknak adnak kifejezést, hogy milyen ütemű munka folyik muzeumi területen. Aki belülről vizsgálja meg munkánkat, megállapíthatja, hogy a kultúrforradalom olyan átalakulást, olyan fejlődést hozott létre muzeumi vonalon, mely egyszerűen csak a munkásosztály pártjának vezetésével képzelhető el szocializmust építő, a Szovjetunió vezette béketáborhoz tartozó országban a mai világhelyzetben.

A hibákat is feltárta a konferencia a kritika és önkritika őszinte hangján. Olyan megoldatlan kérdésekre is rámutatott, melyekkel már kezdettől, az első konferencia óta számoltunk

és amelyekkel már le kellett volna számolnunk. Kutatóink még nem tudják megvalósítani a szocialista munkastilust. Sokszor részletmunkába temetkeznek és megfélemedeznek sokkal jelentősebb feladatokról. A "tudós és agitátor" helyesen összefoglalt egyéniségből - melyet minden kutatóknak meg kell vállalnia önmagában ahhoz, hogy a következő új fejlődési szakaszban megállja helyét, - gyakran hiányoznak az agitátor vonásai. Gyakran a tudós vonásaival is hiba van; szakmai irigységek, egymásközti intrikák teljes felszámolása nélkül nem beszélhetünk szocialista munkastilusról. Kutatóink új típusa fejlődik szemünk előtt, ennek a típusnak le kell küzdenie sorai között a múlt csökevényeit. A muzeumok belső munkájának elmélyültebbé kell válnia. Amint a munkafeltételek javulnak, nehézségeink csökkennek, úgy legyen munkánk rendszerebb, minőségében igényesebb. A nyilvántartási kérdések megoldása jellemző feladata lesz ennek az új munkaszakasznak.

A népművelésben még megközelítőleg sem töltik be a muzeumok az őket megillető szerepet. Kutatóinknak itt is vállalniuk kell az agitátor feladatát. Nem elég agitációs értékű kiállításokat rendezni, a látogatottságnak azok az adatai sem lehetnek kielégítőek számunkra, amelyek a múlttal való összehasonlításban az egy hónap - öt év arányt mutatták. Valamennyien tapasztaljuk, hogy sem látogatottságban, sem munkánk népszerűsítésében nem tudunk lépést tartani eredményeinkkel.

Magunknak kell elsősorban segítenünk ezen. A népszerűsítő munka elsősorban a mi érdekünk, azokban is nekünk kell tudatosítanunk a muzeumok jelentőségét, akiknek sok egyéb feladat mellett feladatuk a mi munkánk támogatása. Nem elsőrangú kérdés a szocializmus építésében, de nem is elhanyagolható csekélység az, hogy a dolgozó tömegek művelésére, nevelésére és politikai tudatosítására jól használjuk fel a muzeumi kiállításokban adott lehetőségeket.

Ha néha közömbösséggel, megnemértéssel találkozunk, nem a megsértődés jelent elintézészt.* Tanulnunk kell a munkásosztály példájából, mely az infláció idején és azóta is minden akadályt leküzdött az újjáépítésben éppugy, mint a termelékenység fokozásában, a szocializmus építésében. A mi ügyünk a szocializmus építésével összeforrt, de emellett egyéni ügy is. Mindent meg kell tennünk, hogy a muzeumokat jobban mozgósítsuk a népművelés számára. Ezért a népszerűsítő munkában sem torpanhatunk meg a nehézségek előtt.

A Muzeumi Hiradó ennyiben foglalja össze vázlatosan a propagandafeladatok erősebb kidomborításával - a konferencia tanulságait. Ezeket a tanulságokat szeretnénk, részletes elem-

zés helyett, fokozatosan megvalósítani a Hiradóval kapcsolatban is. Ez a szám még csak elindulás ebben, de a rendszeresen, havonta való megjelenéssel remélhetőleg élő, a kérdések megoldását előbbrevívó "Hiradót" tudunk kifejleszteni. Egyelőre sokkal több anyag gyűlt össze, mint amit közölni tudunk. Több olyan munka is van, amelyet nem is volna helyes, ha közölnénk, mert írója egy hónapokkal ezelőtti helyzetből kiindulva készítette. A rendszeresen megjelenő Hiradónak azonban ismét szükséglete, hogy a Kartársak küldjenek a propagandacsoportnak minél több anyagot. A cikkeket fel tudjuk használni nemcsak a Hiradóban, hanem sajtóközleményeinkben is.

A szerkesztő.

A muzeológusok és technikusok együttműködéséről.

Muzeumaink és a tudomány előbbrevitele szempontjából a legfontosabb kötelességünk, hogy munkánkat minél jobbra, pontosabbá, tökéletesebbé tegyük.

Ezt csak úgy érhetjük el, ha a saját meghatározott területi szakmánkon kívül - amelyben tudásunkat igyekszünk minél jobban elmélyíteni - a szakterületünkhöz kapcsolódó olyan studiumokat is végzünk, amelyek szakmánkat kiegészítik és az abban való tökéletesedésünket szolgálják.

E cél eléréséhez a szaktudósok és a technikusok lényegesen szorosabb együttműködése lenne az első lépés. Itt elsősorban azt kell megértenünk, hogy nem lehet minden technikus egy személyben szobrász, festő, restaurátor, kiállításrendező, a régészet tudósa, vagy műtörténész. A legtöbb technikus inkább csak szorosan véve a saját szakterületén előforduló technikai megoldásokkal van tisztában, a tudományos résszel egyáltalán nem, vagy csak kevéssé. Ezért a restaurátor, konzervátor, vagy kiállításrendező munkája közben minél sűrűbben kérje a muzeológus tanácsát, véleményét, beszéljék meg közösen a felvetődött problémákat, mert egyfelől a munka szakszerűségét csak így lehet biztosítani, másfelől minden egyes ilyen szakmai megbeszélés közelebb hozza a technikust is a régészet tudományának megismeréséhez.

A konzervátor tanfolyam egyik előadója ezzel kapcsolatban a következőket hangoztatta: "Közelebb kerülni az anyag tudomá-

nyos megértéséhez, összefüggéseinek megtalálásához, ezt minden alkalommal és minden körülmények között meg kell próbálni."

Tegye magáévá ezt az elvet minden technikus, s munkájában hamarosan minőségi emelkedés lesz észlelhető.

Amennyire fontos az együttműködés a technikusok számára, ugyanugy nélkülözhetetlen az a muzeológusoknak is, hiszen egész embert követelő tudományos munkájuk mellett nem biztos, hogy a technikusok valamennyi munkakörében teljesen otthonosak. Így - különösen valamely tárgy publikálása előtt - feltétlenül szükséges lenne technikus szakvéleményét kikérni, aki a tárgyat alaposan megvizsgálva arról technikai leírást adna. Ilyen módon elkerülhetők lennének olyan kisebb-nagyobb tévedések, amelyek ha a publikálás után derülnek ki, rossz hatást keltenek.

Egy igen értékes kisebb bronzedényről most a publikálás után több évtizeddel bizonyosodott be, hogy negyedrésze hamis. Vizben való áztatás után több darabba hullott szét, mert az egyes részek csak enyvvel voltak összeragasztva. A hamis részen a patina vízben oldódó festékkel volt pótolva.

Egyik legrégebbi fémléletünkről nemrég állapították meg, hogy nem bronz, hanem ólom.

Több fibuláról és egyéb tárgyról idén nyáron tudtuk meg, hogy ezüst helyett bronznak publikálták valamennyit.

Gyakran találkozunk téves meghatározásokkal, amelyek mind a fémmegmunkálás egyes ágazatainak nemismerésén alapulnak.

"Trébelt" tárgyra igen könnyen mondját azt, hogy "vésett" és fordítva. Sokan összetévesztik a "domboritott" és a "préselt" technikákat. Nem azonos a "domboritott" a "cizellált"-tal sem. Mennyivel helyesebb lenne, ha mindezeket még a publikálás előtt rögzítenék szakértő technikus bevonásával.

25-30 évvel ezelőtt ez nem volt lehetséges, azért mert a múzeumokban egyetlen technikus sem volt. Az esetleges restaurálások inkább csak a tárgyak tetszetőssé tételére irányultak s a konzerválás, az állagmegóvás és a valóság hű visszaadása meglehetősen háttérbe szorultak. Igen sok tárgy pusztult el és sok vesztette el eredeti formáját egy-egy kedvtelést kereső laikus kezében és került formájában, esetleg funkciójában is meghamisítva a tudósok és a közönség elé.

Nálunk ezelőtt kb. 15-20 évvel kezdődött a szakszerű és modernebb elveket valló tárgyrestaurálás. Azonban még ekkor sem te-

kintették hivatalosan restaurátornak az anyaggal foglalkozó szakembereket, csupán a muzeumi tárgyak szeretetétől áthatott egyéneknek, akik dacolva a megnemértéssel, pénz és felszerelés hiányában privát idejük rááldozásával végezték nagy kézügyes-séget, anyagismeretet és hozzáértést eláruló fontos leletmen-tő munkájukat. Itt csak az a sajnálatos, hogy szinte kizáró-lag kerámiai tárgyakkal foglalkoztak. Igaz, hogy a fémtárgyak konzerválásához jóval több és drágább felszerelés szükséges, mint a kerámiákhoz.

Ilyen módon a fémtárgyak - különösen a bronzok - folyamatosan évről-évre halmozódtak s ahogyan a földből kikerültek, úgy töltötték meg a raktárak polcait. Sok értékes lelet porlódott el így önmagától és sajnos több olyan tárgy van, amelynél már késő a segítség.

Ma már más a helyzet. A mintegy 20 vidéki hivatalsegéd konser-vátor és többé-kevésbé jól felszerelt műhely mellett vala-mennyi budapesti országos muzeumban igen jó felszerelés áll a hivatásos restaurátorok rendelkezésére, hogy mint egyetlen kötelességüket, a tárgyaknak az enyészettől való megóvását tel-jesítsék.

Az Iparművészeti Főiskolán a jövőben restaurátor tanszak kez-di meg működését, ahol a növendékek 3 év alatt specializálhat-ják magukat azokban a restaurálási szakágazatokban, ahol ed-dig mindenki magárautaltan, minden támasz nélkül hosszú éveket töltött el sokszor hiábavaló kísérletezéssel.

Muzeumpolitikánk minden lehető alkalmat megragad, hogy a mu-zeumok és ezen keresztül a kultúra ügyét előrevigye. Segítsük ezt az irányt és törekvést mi, a muzeumok dolgozói is. Fogja-nak össze, dolgozzanak együtt a muzeológusok és technikusok, mert ebből az összefogásból feltétlenül csak jó származhat a muzeumok ügyére.

Minden lehető alkalmat ragadjanak meg a technikusok az önmű-velésre. Segítsék őket a muzeológusok ebben a szándékukban, hiszen végső fokon ezzel a saját munkájukat is megkönnyítik, elősegítik, tudományos eredményeiket helytállóakká teszik.

Minden ember tanulhat a másiktól. Ez hassa át a muzeológusok-at és ne tekintsék leercszkedésnek, a saját értékük csökken-tésének, ha megkérdőznek valamit egy technikustól.

Becsüljük meg egymás munkáját, tudását, tanuljunk egymástól, mert ezzel mindannyiunk közös ügyét: a muzeumok, a kultúra ü-gyét szolgáljuk és visszük előbbre.

Budapest.

Doleviczényi László.

Írjuk meg a magyar muzeológia történetét!

A negyedik muzeumvezetői értekezleten Banner János felvetette egy kiadvány megjelentetésének szükségességét, amely dolgozó népünkkel megismertetné a muzeumoknak kulturforradalmunkban játszott szerepét általában s bőséges képanyaggal az egyes muzeumok kiállításait is.

Ez a javaslat komoly lépést jelentene megvalósulása esetén nemcsak muzeumügyünk népszerűsítése terén, de tudományaink muzeológiai funkciójának értékelése, eddigi munkánk kritikai summázása tekintetében is. A mi számunkra azonban még tanulságosabbá válna, ha nem csupán muzeológiánk mai, vagy a felszabadulás utáni fejlődését, eredményeit mutatná be, hanem bemutatná az egész magyar muzeumügy fejlődését, a magyar muzeológiai történetét a kezdetektől mindmáig. A tervezett - s 1952-ben feltétlenül megvalósítandó - kiadvány első, tudománytörténeti fejezete összefoglalhatná a fővárosi és vidéki muzeumok történetét, fejlődési problémáit, s levonhatná a felszabadulás előtti idők muzeumügyéből adódó társadalmi, - politikai és tudományos tanulságokat. E tudománytörténet célja nemcsak a magyar muzeumügy háladó hagyományainak feltárása s a régebbi - sokszor kényszerűen korlátozott, mégis előremutató - kezdeményezések elénk tárása a továbbfejlesztés céljából, hanem az is, hogy a helyes kezdemények elbukásából, a nagy tervek és kis helyi szándékok elvetéléséből is levonjuk azokat a törvényszerűségeket, melyek az osztálytársadalmat, az elmúlt száz esztendő feudális, feudalkapitalista korszakát ezen a vonalon is oly szomorú következetességgel jellemzik. A nagy kezdeményezések torzóiban maradása, sikertelensége egyfelől, s muzeológiánk jelenlegi nagy eredményei, s további tervszerű fejlődése másfelől - ezeknek kell kidomborodnia a tervelt kiadványban.

A vidéki muzeumok története dokumentálhatja telán a legjobban, milyen mostoha sorsra juttatta őket az uri Magyarország. Emlegetjük ezeket a tanulságokat, néha felidézzük az olyanfajta tragikomikus "adalékokat", mint a városi muzeumi igazgatók "lóápolói" "státusa", de mindez nem elég: össze kell gyűjtenünk ezeket a tényeket esetről-esetre vádiratként a múlt ellen és tanulságként a jövő számára. Nemcsak az ilyesmiket, de azt is, hogy a haladnivaló, haza- és népszerűtő magyar értelmiség körében vidéken is hány és hány kezdeményező akadt, aki idejét, munkáját nem kimélve

fogott hozzá egy-egy kis vidéki gyűjtemény létesítéséhez, s ebben nemhogy támogatást kapott volna az állam és társadalom hivatalosaitól, hanem ellenkezőleg, gúny és nevetség, nem egyszer kiközösítés járt ki neki. Ismeretes, hogy legtöbb vidéki muzeumunk ilyen egyéni kezdeményezés szülöttje. Tudománytörténetünk feladata, hogy e kezdeményezők életét, példáját, munkásságát is megörökítse.

Helytelen lenne azonban, ha elfeledkeznénk azokról a kezdeményezőkről, akiknek alkotása akarattukon kívül, a társadalom, a rendszer gondatlansága, gyakran ellenséges szándéka következtében időközben már elpusztult és feledésbe merült. Ezen a téren igen hasznos tanulságokat rejt még a muzeológiai tudománytörténet kutatója számára a múlt. Ha csak egy szűk területen, a Nagykunságon és környékén négy-öt kisebb gyűjtemény létesült és - sajnos - pusztult is el közben, mennyi lehet az ilyen kísérletek száma országszerte! Tiszafüreden falumuzeum, Karcagon városi néprajzi muzeum, Kisujszálláson a gimnáziumban várostörténeti gyűjtemény, Turkevén a városházán pásztorgyűjtemény, Balmazújvároson - Veres Péter: "Számadás"-ának egy passzusából tudjuk - ugyancsak falumuzeumi kezdeményezés volt, s mindez 1945-re, a felszabadulás utánra nem volt sehol. Csak a felszabadulás után, a népi demokrácia kulturpolitikája kezdte előlről a munkát s amit a régi rendszerben évtizedek munkájából, keserves körülmények között alkottak elődeink, mi most kedvező lehetőségekkel, rövid évek munkájával szinte a semmiből teremtettük újra meg: 1949-ben már megnyitott az újjászülött falumuzeum Tiszafüreden. 1951-ben a Nagykun-Muzeum Karcagon, s ugyancsak ez évben az első új típusú, termelőszövetkezeti muzeum Turkevén. Szerveződőben van egy újabb várostörténeti gyűjtemény Kisujszálláson, Kunhegyesen, ahol a régi rendszerben több ízben is "akart lenni" helyi muzeum, de itt még a megvalósulásig sem jutott el a kezdeményezők szándéka/, Fazekas-Muzeum Mezőtúron, Tessedik-émlékmuzeum Szarvason stb. stb. A múlt és jelen tanulságai és összefüggései hasznosan gazdagíthatják muzeológiánk történetének lapjait.

De nem csupán az egyes muzeumok történetének "adalékaiból" "áll össze" majd a magyar muzeumügy története, hanem szükséges egy átfogó szem, amely levonja a magyar muzeológia történetének eddigi elvi és gyakorlati tanulságait is, kezdve a muzeum funkciójáról alkotott nézetektől, a gyűjtő, leltározó munkában mutatkozó eljárásmodon át a kiállítástechnika fejlődéséig. Mindezeknek története s az ezekre vonatkozó mai elvi-gyakorlati álláspontunk, módszerünk egybevetése tervezett kiadványunkat egyúttal muzeológus utánpótlásunk hasznos nevelőjévé, muzeológus-hallgatóink nélkülözhetetlen

kézikönyvévé tenné s ez ismét nem utolsó szempont, hiszen ez a friss tudományok még alig rendelkezik megfelelő irodalommal.

A kiadvány természetesen kollektív munkával írható meg. A legtermészetesebb munkamegosztás azt kívánja, hogy minden vidéki múzeumvezető írja meg saját múzeumának történetét s ezt - amellett, hogy az egyes szakfolyóiratok teljes terjedelmükben közölhetnék, mint az Ethnographia a néprajzi muzeológia történetével kapcsolatosan helyesen már teszi is - bocsássa a Központ rendelkezésére. Ezeket egy kutató nézze át, ötvözze össze egységes művé. Egy másik foglalkozzék a fővárosi múzeumok, a harmadik gyűjtőmunka, negyedik a kiállítástechnika történetével s így tovább. Külön is foglalkozni kell természetesen az egyes muzeológiai tudományok /régészet, néprajz, természettudományok, művészettörténet/ múzeumi fejlődéstörténetével.

A magyar muzeológia történetének megírása egyúttal hasznosan járulhat hozzá a Magyar Tudományos Akadémia tervéhez, mely az egész magyar tudományosság történetét kívánja feldolgozni. Illő, hogy a magunk területén mi magunk tárjuk a társadalom, a nép elé tudományunk történetének gazdag hagyományait és tevékenységait.

Péter László.

Bernáth Aurél Kossuth-díjas festőművész megnyitó beszéde a kaposvári múzeum 1951. szept. 30.-i megnyitása alkalmából.

Kedves Hallgatóim,
Kedves Barátaim!

A Múzeumok Országos Központja kért fel arra, jöjjenek le az Önök múzeumának megnyitó ünnepségére s szóljak pár szót az esemény jelentőségéről. Ez a megbízatás úgy gondolom, annak a körülménynek tudható be, hogy mint fiatal festő Kaposvárról indultam pályámra, tehát ezzel az intézménnyel nem maiak a kapcsolataim. Azonban én nemcsak ilyen lokálpatrióta megfontolásokból fogadtam el a megbízatást. Hanem mert egyszer vitám volt a kaposi múzeummal.

Idestova 20 éve annak, hogy mikor egyszer rokoni látogatásra hazajöttem, fellátogattam ezekben a termekben. Mondanom sem kell, ezek a termek akkor másképp festettek, mint ma. Egy kedves öregúr kalauzolt, aki bár mindent elkövetett, hogy meggyőzőn rendezői intenciói helyességéről, mégis mire befejez-

tük sétánkat, a hangulat nagyon elromlott köztünk. Kevéssel a látogatásom után egy cikket irtam az akkori Pesti Naplóba, "Életrevaló vidéki muzeumokat" címmel. Főleg a kaposi muzeumot bírálтам meg. Elmondtam, hogy amíg a termekben hor-gászati felszereléseket bővíben találtam, a Rippl-Rónai ké-pekét és rajzokat a sublódból kellett előkérnem. Én ú.i. tud-tam, hogy azoknak itt kell lenniök, mert hisz csak a Rippl-Rónai művekből egy egész teremrevalót hagyott a muzeumra az én drága emlékű atyai barátom: Rippl-Rónai Ödön. De elmond-tam mást is abban a cikkben. Kritikámat az fütötte, hogy én mint diák 1913-ban a Mégyeháza nagytermében egy festészeti kiállítást láttam, Szinnyei, Ferenczy, Rippl, Fényes, Vaszary, Kernstok műveiből, amely egész életemre irányító, sőt elha-tározó befolyással birt. Tudtam, hogy milyen kevés kell egy fiatal léleknek, hogy az magára találjon, hogy orientálódni tudjon, ha az, amit lát, jó. Tudtam, hogy az ifjuság szem-pontjából felbecsülhetetlen jelentőségű volna, ha olyan mu-zeumaink lennének, melyek nem tervszerűtlen gyűjtés, vagy adakozásból állnak össze, hanem igenis, lehetőleg minden kul-turterületet értelmesen képviselnek. Azt ajánlottam, szűnjön meg a vidéki szaktudósok irányítása az ilyen helyeken, jöj-jenek a sokoldaluan képzett fiatal muzeológusok. Egyes váro-sok cseréljék gyűjteményeik anyagát, amennyire veszély nél-kül lehet. Tartsák tehát elevenen az intézetet. Ehhez per-sze elengedhetetlen volna - irtam, hogy államosítsák ezeket a vidéki muzeumokat. A gyakorlat u.i. az volt, hogy ugyneve-zett muzeum-vagy kulturegyesületek nagy kinnal összetöbor-zott tagsága tartotta fenn rendszerint az ilyen intézmények látszat-életét. Látszat-élet volt ez, mert a begyűlt pénz ugyszólván csak a szerény adminisztrációra futotta, ásatások-ra vásárlásokra alig, s ha igen, az is legfeljebb himzés, vagy pásztorfaragás lehetett. Így a muzeum a megye kulturá-lis életének és történetének csak egy kis részlegét tudta bemutatni. Csak a vásárlási értékkel nem bíró történeti em-lékek, vagy leletek kerültek ide. De hol maradt, hogy mást ne mondjak a Rippl, Zichy, Vaszary szoba, amellyel a somo-gyi muzeumnak - úgy érzem - feltétlen meg kellett volna tisztelni a megye nagynevű fiait?

A muzeum léghőre ilyen körülmények között kisebb állomások várótermeire emlékeztetett, mikor még messze van a vonat s a pár lézengő utas a kiragasztott plákátokat százszor kénytelen elolvasni. Kik jártak régen a vidéki muzeumokba? Pár gyerek, az igazgatók szegények ugyszólván lesték, jöj-jön már valaki, hogy aztán kéretlenül csatlakozzanak lel-kes ciceronénak.

Hadd emlékezzek meg azonban ezekről a derék és kiváló emberekéről, így Gönczy Ferencről is. Nem ők, a kor volt a hibás. Gönczy is, mint a többiek, kiváló szakember volt egy szűkebb területen és inkább szerény nyugdíjából csipett le egy darabot, ha netán egy vételre érdemes tárgy akadt s ha történetesen ugyanakkor az egyesület pénztárából nem volt mit kivenni. Hihetetlen szerény viszonyok közt működtek ezek a múzeumi igazgatók. Elemi felszerelési tárgyak hiányoztak intézeteikből. Segédjük alig volt. Maguk cipekedtek, rendezgették szégyenesen a köz kincseit, sajnos tultengő szakmai sovinizmussal. A néprajzos főleg a himzést, faragást, halászati tárgyakat tette közszemlére. A történész, mint a sümegi Darnay, az okleveleket, vagy az ágyugolyókat. Az anyag feldolgozása, sőt az egyszerű leltározás oly hihetetlen feladatokat rótt rájuk, amellyel elhagyatottságukban lehetetlen volt megküzdeniök. Képzeldjék el kérem, milyen lelkiállapotba kerülhetett ennek a múzeumnak megboldogult vezetője, mikor egy nap Rippl-Rónai Ödön hagyatékát kellett őrizetbe vennie. Ennek zöme u.i.kép volt, köztük - ahogy mondtam - egy teremnyi Rippl kép. Mit csinálhatott? Honnan vegye a termeket, a szükséges kereteket, az installációt, mikor nap, mint nap még esetleg azért is küzdenie kellett, hogy egyáltalán megtűrjék a múzeumot ezen az emeleten. Örült, ha volt egy szekrény, ahová elzárhatta a hagyatékot.

A maguk módján hősök voltak ők, a magyar kultúra csendes hősei, akik a pénztelenségben magukra maradván, inkább csak befelé tudtak dohogni és kifelé pipázni, mert más lehetőségük egy eleven és életrevaló múzeum vezetéséhez egyáltalán nem volt.

És ha már a megemlékezésnél tartok, hadd beszéljek még a néhai, nemesszivü hagyományozóról, aki nélkül ez a múzeum nem lenne bizonyos területeken ilyen gazdag. Nevét az imént már említettem. Rippl-Rónai Ödönre gondolok. A huszas évek elején bekövetkezett halálával erre a múzeumra szállt több száz darabból álló gyűjteménye. Rippl-Rónai Ödön egy kis somogyi falu állomásfőnöke volt, korának és városának egyik legeredetibb embere. Életét igazában a művészet gyűjtése tette, s ahogy látjuk, nem önző célból. Zsúfolásig megtelt kis házacskájába állandóan invitálta az embereket, hogy megszerettesse velük a művészetet, hogy annak Kaposváron talajt csináljon. Haminc korona nyugdíja volt, ebből élt másodmagával és ebből vásárolt. Ez persze hihetetlennek hangzik, de így igaz. Furfangos csereberélés járt ezzel karöltve. A fillérekért vett öreg cserepeket, himzéseket vitte fel Pestre a festőknek, hogy értük legalább egy kis vázlatot kapjon.

Bátyja, József is ajándékozott neki rajzokat, melyeket ő részben tovább cserélt. S nem volt olyan akadály, melyet ő páratlan jovialitásával le ne tudott volna küzdeni. A tizes évek elején, mikor én megismerkedtem vele, ugyszólván minden olyan magyar festőtől, aki a porondon szerepelt, volt valami kis képe. Interieurje oly magávalragadó, oly eredeti s benne a gazda aranyos szívélyességével oly hívogató volt, hogy nem csoda, ha egyre többen jártak hozzá. Azt talán felesleges mondanom, hogy Kaposvár akkoriban a haladó művészetet nem nagyon izlelte. De arról, hogy milyen reménytelen esetekben tudta ő áttörni a közönyt, csak én tudnék mesélni, aki minden nap vele voltam.

Ilyen áldozatkész életek emlékei huzódnak meg tehát, kedves Hallgatóim a falak között. Az ilyen ünnepélyes pillanatban gondoljunk vissza ezekre az emberekre. Ők a maguk módján nagyon eredményesen döntögettek a magyar közönyt. Ugy érzem, méltányos volna, ha Kaposvár a visszaemlékezésnek olyan módon adna formát, hogy a muzeum jótévői közül legalább a legkiválóbb-ról, Rippl-Rónai Ödönről itt, egyik tórtet elnevezné. Én javasolom ezt.

Kedves Hallgatóim, kedves Barátaim! Népi demokráciánk a kultúra nagyon sok területén vette kezébe az átszervezés munkáját. Ha Önök az újjáalakított termeken járnak és a változó kiállításra gondolnak, nyilván elismerik, hogy ezen a téren sok történt. Nekem különösen, aki ismertem a régi ügyvitelt, ez a változás, mondhatom, forradalmi. Ha pedig a régi Pesti-Napló-beli cikkekre gondolok, úgy tűnik, hogy valami varázslat történt, olyan, ami a tárgyakat teljesen átrendezte. Az erő hatalmas volt, ami ezt a változást létrehozta.

Bizhatunk és bizunk benne, hogy a kaposvári fiatalok nagyobb kedvvel és kíváncsisággal fogja ezeket a termeket felkeresni, mint amilyent a régi muzeum tudott kiváltani. S bizzunk benne, hogy a jelenlegi vezetők átérzik hivatásuk szépségét és a kaposvári muzeum valóban életrevaló muzeum lesz. Ezzel a kíváncsággal nyitom meg a jelenlegi kiállítást.

Bernáth Aurél.

"Az Alföld képmen és versben."

A magyar vidék új korszerű kiállítóhelységgel gazdagodott Hódmezővásárhelyen, ahol a Városi Tanács és Tornyai János muzeum dicséretes úgyszeretete a most felépült kulturház első emeletét a muzeum képtára részére biztosította.

Az új képtár első kiállítása az Alföldet mutatja be szemelőtt tartva a szocializmus tanítását a hazaszeretetről, amely népünk és földünk megismerésére kötelez. A Kiállításon új módszerrel teszünk kísérletet, amikor festőink alkotásai mellé versidézetekeket is helyeztünk, hogy a festészet és költészet két párhuzamos síkján egyszerre jelenítsük meg az Alföld világát.

Keosi Simonides i. e. 500 körül párhuzamot von a festészet és költészet között: "A festészet a dolgok képe s a beszéd és írás a gondolatok képe, ezért a festészet néma költészet, a költészet beszélő festészet."

A marxizmusnak a művészetéről szóló tanítása szerint a művészet élettükörződés. Ez az elv közérthetővé válik a vásárhelyi kiállítás anyagának megismerésekor, ahol a látogató a festészet és költészet tükrében ugyanazon valóságot, az alföldi életet látja.

Kiállításunk anyaga tájkép és olyan életkép, amelyben a táj semmiképpen sem pusztá háttér, hanem környezete, légköre az ábrázolt alaknak. Háromfajta vállalatot találunk ebben a műfajban: azokét a festőket, akik még csak romantikus hurokon merik megpendíteni azt a tényt, hogy Alföldünkön szinte "divat szegénynek lenni," s cigányosdi és betyárosdi drámákkal terelik el a figyelmet a valódi paraszti drámáról.

A második csoport nem hamisítja népszínművé az Alföld életét, de a "l'art pour l'art" és "plain air" kizárólag festőiségi igényével olyan színvalóságokra utal, amelyek önmagukban mellébeszélést jelentenek, ha elsikkad mellettük az emberi mondanivaló.

A harmadik csoport a tudatosan kritikus és realista tájképfestőké, akik ha földet ábrázolnak, azzal talajt, termést, munkát is mondanak, ha házat ábrázolnak, azzal szociálpolitikusokká válnak, s ha ember, parasztot ábrázolnak, azzal túljutnak a humánus együttérző panaszánál s megnyitják a forradalmi emberlét útját. Ezek a fázisok nem időbeni egymásutánban mutathatók ki, hanem sokszor egymásba fonódva.

Jankó János /1835-1896/ és Böhm Pál /1839-1906/ életképein, majd Vastagh Géza /1866-1919/ "Kárvallott cigány"-án elismerésreméltó mesterségbeli tudással ábrázolt, realisan megfigyelt részleteket látunk. Ezek a képek azonban mégsem szólnak a nép valódi életéről, mert annak csak idillikus vonatkozásait izlelgetik.

Lotz Károly /1833-1904/, Deák-Ebner Lajos /1850-1939/, szolnoki művésztelep megalapítója és Bihari Sándor /1856-1906/

már nem hamisítják népszínművé az Alföld életét. Megfigyelésekben gazdag életképeik maradó művészi értéket adnak. Lirai csengésű aprólékos, festői és egyben realista ábrázolások Mészöly Géza /1844-1887/ művei. Hollósy Simon /1857-1918/, - a nagyjelentőségű nagybányai művésztelep megalapítója is azok közé tartozott, akik festői gondossággal ábrázolva szolgálták a haladást.

Munkácsy Mihály /1844-1900/ festészete nyitja meg annak a forradalmi festői látásnak útját, melyet kritikai realizmusnak nevezünk. Ez a művészet a valóságot már nemcsak mutatja, de bírálja is. Ez a festői magatartás már a harc, mert a dolgozó nép inségének panaszoló ábrázolásával felhívta a figyelmet a társadalmi igazságtalanságokra.

Haladó tájképfestészetünk útján jelzik Mednyánszky László /1852-1919/, Fényes Adolf /1867-1945/, Koszta József /1864-1950/, Tornyai János /1869-1936/, Rudnay Gyula /1878/, Endre Béla /1870-1927/, Nagy István /1873-1937/ és Nagy Balogh János /1874-1919/ új felismerésekben gazdag, jellegzetes reprezentatív művei.

Amit korábban ecsetjére vállalt a haladó festő, azt meglátta és kimondotta a haladó magyar költő is. Tompa, Petőfi és Arany erőteljes és mesterkéletlen hangon vallottak az Alföldről, amelynek ősi tája és egyszerű körvonalai költőt és festőt páthosmentes őszinteségre készítenek:

" Lenn az Alföld tengersík vidékén
Ott vagyok honn, ott az én világom. "

/Petőfi/

Tóth Árpád és Juhász Gyula szinte ecsettel írják meg az alföldi tájat:

" Az alkonyat, a merengő festő fest:
Violára a lemenő felhőket
S a szürke fákra vérző aranyat ken,
majd minden színét a Tiszának adja,
Ragyog, ragyog a bubánat iszapja.
/Magyar táj; így lát mélán egy magyar szem./"

/Juhász/

Ady Endre és József Attila már a forradalmárok hangján nyulnak a városból a parasztért:

" Csattan a menny és megvillan
Elvtársaim: a kaszaél. " /József Attila/

A kiállításon grafikai művek is szerepelnek, melyek közül különösen Wagner, Greguss, Pataki, Roskovics finom rajzai tűnnek természetesen az alföldi világ gazdag valóságát. A grafikai teremben nyertek elhelyezést Markovits-Horváth Antal, egy elhalt vásárhelyi ácsmesternek fából faragott szobrai,

melyek dolgozó népünk életét és népmeséink jeleneteit ábrázolják.

A gazdag képanyagot Bokros-Biermann Dezső; Ady, Kisfaludy-Stróbl Zsigmond; Petőfi és Csorba Géza; József Attila szobra egészíti ki.

A kiállítás augusztus 20-án nyílt meg a Városi Tanács által rendezett kulturünnepség keretében. A megnyitás napján 2500 látogató nevét jegyezték fel.

Bényi László.

A Néprajzi Múzeum új kiállításai.

A Néprajzi Múzeum okt. 20.-án három új kiállítást nyitott meg: az első emeleti, baloldali folyosón a magyar pásztorművészetből, a földszinti folyosó egyik, - illetve nov. 14.-től a folyosó mindkét - szárnyában a magyarországi asztaloskészítette, festett butorokból, a földszinti folyosó másik szárnyában okt. 20.-tól nov. 12.-ig a textilmintatervezők vidéki gyűjtéséből mutattunk be anyagot.

A kiállítások, - az elhelyezési lehetőségeknek megfelelően csupán folyosódekoráció jellegűek. Ezt figyelembevéve kellett a kiállítások témáját kiválasztani, majd a kiállításokat megrendezni. A pásztorművészet bemutatása igen alkalmasnak látszott erre a célra, mivel többnyire kisméretű tárgyai falmelletti, lapos, keskeny vitrinekben is könnyen elhelyezhetők, és a velük kapcsolatban felvethető problémák is nagyrészt kis helyen bemutatathatók.

A folyosón való kiállítást különösen megnehezíti a falfelület elaprózottsága: egyik oldalon hét nagyméretű ablak, a másikon három ajtó bontja meg a fal egységét. A három ajtónyílás közül kettőt korábban a belső termek körforgalmának biztosítása céljából lezártunk és falbamélyesztett vitrinekké alakítottunk át. Ezekben most egy-egy pásztorviséletet állítottunk ki. Ezzel egyrészt a pásztorművészet legfőbb témájához, az emberábrázoláshoz adtunk összehasonlító anyagot, másrészt egy-egy művészi módon diszitett tárgy /balta, ostor/ viseleti szerepére is rámutathattunk.

A két bemélyített vitrin közötti területen a jelen kiállításunkat megelőző csehszlovákiai kiállításnál nagyméretű térkén helyezkedett el. Erre a falfelületre most sem lehetett **előreugró** vitrint szerelni, mivel így az előbbieknél falbasüllyesztése indokolatlanná vált volna. Mint legjobbnak látszó megoldás, ide ismét térkép került, rajta a különböző vidékekre jellemző diszítésű tárgyak. Ezt a kiállítási szakaszt követőleg, a jobboldali falon, a nemzetközi kiállításba vezető

jelenleg kizárólag butorokkal dekoráljuk. Itt is leszűkítettük témánkat: csak asztaloskészítette, festett butorokat állítottunk ki. Ennél többretű, dinamikusabb, esetleg a népi butor fejlődését bemutató kiállítás gondolatát el kellett vetnünk, mivel semmi módon nem tudjuk elérni, hogy a látogató esetleg ne a mi elgondolásunkkal, - és a történeti menettel - ellenkező irányban nézze végig a folyosókiállítást. A bemutatandó darabokat készítői központok szerint csoportosítottuk, így **anyagszemlélete** bármely pontból kiindulva egész képet ad és elnyer, hogy a látogatók képet alkothatnak az egyes helyeken kialakult diszitóstilusról. A központok stílusának összehasonlítását segíti a kiállítás elejére elhelyezett térkép. A kiállításban csak egyes kiragadott központok készítményei láthatók, azoké, amelyek a muzeum gyűjteményében legjobban voltak képviselve.

A butorok egyedül, minden interieur hatás keltése nélkül vannak kiállítva. Még a butorokkal szoros kapcsolatban lévő más tárgyak alkalmazását, - így tányérokat és kancsókat a fogason, ágy felvetését-, is mellőztük és ezáltal a látogató figyelmét egyedül a butorokra igyekeztünk irányítani. Ugyanez okból az egyes tárgyak mellett sem magyarázó, sem felirati táblát nem helyeztünk el, látva, hogy a felirat előző kiállításunkon is tisztára formális jellegű volt, és sokszor egész sorozat széken állt e semmitmondó cédula: "Szék, Dunántul".

A tárgyakhoz fűzhető mondanivalót egyrészt az összefoglaló, bevezető táblákra sűritettük, ez a butorok fejlődéséről és a butoroknak a házban való elhelyezéséről szól, másrészt az egyes butorkészítő központokról szóló rövid ismertetést az egyes csoportok elé helyeztük.

Az egyes csoportok számára kijelölt helyek nagyságát nagyban befolyásolta a falaknak ajtókkal, fűtőtestekkel való tagoltsága. Az előtérnél ragaszkodnunk kellett az adott hely diktálta sarokpados megoldáshoz, csak az előző kiállítással ellentétben most színes butorokat helyeztünk itt el, hogy az előtér sötét, egyhangu benyomását csökkentsék.

A butorok kiállításakor vált szembetűnővé az eddigi gyűjtések egyenetlensége és elégtelensége. Az anyag kevés válogatási lehetőséget adott és egyes vidékekről szinte csak székünk, máshonnan csak ládánk volt. Ezt a fogyatékossgát alig sikerült lepleznünk. A kiállítás így nem tekinthető véglegesnek, anyagát későbbi gyűjtések segítségével még ki kell egészítenünk.

A harmadik, időszak kiállításunk a Textilmintatervező Vállalat dolgozói egy csoportjának vidéken gyűjtött anyagát mutatja be. A kiállítás számunkra szokatlan feladat elé állított bennünket, nem tárgyakat, hanem színes rajzokat kellett

bemutatnunk. Az anyagot természete szerint, községek szerint csoportosítottuk és lécek segítségével erősítettük a falhoz, illetve egy csoportnál nagyméretű keretekben állítottuk ki. Az anyag hitelességének illusztrálására a közbeeső vitrinekben, de keretekben is, textiliákat helyeztünk el, ezenkívül a folyosót még a gyűjtött anyag területéről származó butor- darabokkal is dekoráltuk.

Csilléry Klára.

Gyermekrajz kiállítás a miskolci Herman Ottó Múzeumban.

Már korábban, a tanuló ifjúság muzeumi látogatásai alkalmá- val többször felmerült a látottaknak rajzban való megöröki- tése. A tanuló ifjúság a muzeumban látottakat ismételten át- élve, a gyermekrajzok élményszerűségén szinte maradéktalanul "kiértékelheti" s jobban és eredményesebben megértheti azok- nak nevelő és oktató jellegét is. Az ilyen jellegű gyermek- rajzok mellett azonban, mintegy a tanulóifjúság látókörét kitágítva, a mindennapi élet sokféleségét, változatosságát figyelembevéve, vagy az első pillanatra szinte szürkének, érdektelennek látszóakra is felfigyelve, terveztük meg, ve- tettük fel a miskolci és a környéki tanulóifjúság gyermekrajz- kiállításának az ötletét.

A Borsod-Abauj-Zemplén Megyei Tanács Oktatási és Népművelési Osztálya megértve a kérdés nevelő és "művészi" értékét és je- lentőségét, a legnagyobb készséggel támogatta ebben a törek- vésében a muzeumot. Csik Géza festőművész, rajzoktatási fel- ügyelő közreműködésével sikerült is igen jelentős anyagot begyűjteni, amelyből - megfelelő válogatás és csoportosítás után - 302 darab gyermekrajzot állítottunk ki a muzeumban.

A kiállítás előkészítésekor felvetődött még az a gondolat is, hogy előre megadott témákat dolgozzanak fel a gyermekek. Ez részben meg is történt. Így pld. a miskolci Petőfi szobor felavatási ünnepélyét több mint 200 gyermekrajz örökíti meg: az Uttörők életét, társas kirándulását, szórakozását, közös munkáját, stb. hasonlóképpen számos értékes gyermekrajz ve- títi elénk.

A megadott témák mellett nagy érdeklődéssel figyelhettük meg, hogy mindennapi életünk kérdései, a Békemozgalom, a Háború és a béke, az újjáépítés, a mezőgazdaság szociálizálása, a ter- melőszövetkezetek munkája, a mezőgazdaság gépesítése, a gyá- ri munka, a bányászélet és a bányamunka, az ipari munkák, de a háztáji élet, a házi munka, a szülők élete és munkája, a helyel-közzel a népi hagyományok, parasztszobák, stb., he- lyes értelmezésű és leíró jellegű megfigyelése mellett a frissen fakadt, lelkes szemlélet, a meglepő élesen jelentke- ző vizuális alkotómód is egyforma erősséggel jelentkezett. Ez annál jelentősebb, mivel a gyermekrajzoknál a vizuális

alkotómód nélkül alig, vagy egyáltalán nincsen fejlődési lehetőség.

Igen tanulmányos volt még megfigyelni a továbbiakban az egyes gyermekrajzok festőiségét, művészi felfogását, valamint a témakeresést, a tárgyválasztást, s annak megfogalmazását. Természetesen sok esetben a vezető tanár irányítása sem volt eltitkolható, de ezeknél is kiütkezött az egyes gyermekek egyénisége, sajátos szemlélete, a városi és a bányai, az iparvidéken lakó, vagy a falusi gyermek felfogása. A városban, vagy az ipar-és bányavidéken lakó gyermekek rajzain, a nagyobb ipari és bányafelszerelések külső járulékos elemei pontosabban és egyidejűleg nagyvonalúbban is jelentkeztek, mint a távolabb eső tájakon, a mezőgazdasági életben lévő gyermekek hasonló tárgy rajzain. Viszont érdemes volt elgyönyörködni a falusi gyermekek rajzain, ahol szinte ellentétként csodálatos bőségben jelentkezett a mezőgazdaság minden ága a szántástól a cséplésig, a vetéstől a gyümölcszedésig, meleg, meghitt, szinte féltően aggódó pontossággal, de sok esetben széles, az egész természetet átfogó nagy látással.

Mindez természetesen az egyes alkotók lakóhelyeit, természet-szemléletét is jelenti; érdeklődési körüket, de ezzel egyidejűleg, mintegy kiegyenlítés-ként kölcsönösen is választottak olyan témákat, tárgyat, amely földrajzilag ugyan távol esik tőlük, de szorosan kapcsolódik mindennapi életükhöz, a szocializmus építéséhez. Különösen az utépités, a vasút-és hid-építés foglalkoztatta a gyermekek fantáziáját.

Külön kell megemlékeznünk azokról a rajzokról, amelyeket történelmi tanulmányaik alapján fogalmaztak meg, vetettek papírra: élményszerűen rögzítettek tartalmat, s nagyon is tudatos programmá. Különösen a Dózsa szabadságharc fogta meg a gyermekek színes képzeletét, s nem egy döbbenetes erejű rajzban - sokszor szinte a színpadtechnika alapvető elemeit is biztos kézzel megfogva - örökítették meg a Dózsa forradalmat, a XVI. századi parasztlázadást. A felkelő nép nagyvonalú, kontúros, súlyos tömegében rejlő erőt, egyszerű eszközökkel is sikeresen érzékeltették. A Dózsa kivégzését ábrázoló rajzokon a főurak, szinte hierarchikus magasságban elvonulva, mintegy túlvilági távolságból figyelik a szabadságharcos vezér kinzását és kivégzését. S ezzel a nagyon is felmérhető távolsággal mintegy a "lázadó" paraszt és az elnyomó főurak közötti mérhetetlen társadalmi és vagyoni különbséget is biztos kézzel jelezték.

Legnagyobb élményt azonban a miskolci Petőfi szobor avatása jelentett. A Petőfi szobor avatási ünnepélye Miskolcon valóban a tanuló ifjúság ünnepélye volt. Ez a nagyszabású ünnepély mélyen megfogta a tanulóifjúság képzeletét és számos értékes, meglepő, képszerkesztésben és felfogásban is új, sajátos és átfogó rajzot készítettek. Valamennyin természetesen Petőfi szobra áll a kép tengelyében s maga az ünnepély sokszor csak

egynéhány uttörő, pár felvonuló diák, tanuló, vagy ezek ellentétéeként óriási hullámozó és ünneplő tömeg, felvonulók hosszú soraival jelentkezik a változatos rajzsorozaton. Az ifjuság ünnepeét tekintve, a kiváló szép szobor mellett valóban nem lehetett volna szebben és beszédesebben, hatékonyabban az utókor elé állítani a miskolci Petőfi szobor avatási ünnepélyét, a miskolci tanuló ifjuság március 15.-i ünnepélyét.

A miskolci gyermekrajz kiállításnak mind emellett még külön kortörténeti értéke és jelentősége is van, bár az iskolai gyermekrajzkiállítás nem tartozik a muzeum közismert és elsőrendű feladatai közé, hiszen nem a régmúlt idők történeti, művészeti emlékeit mutatja be, hanem a mai élet színes keresztmetszetét adja, a gyermek, az ifjuság szemén keresztül. Éppen ez teszi azonban a muzeum számára is rendkívül értékesé, mivel a mai gyermek szemléletét örökíti meg, a távolabbi jövő számára. Azt mutatja meg, hogyan látják a fiatalok a mai életet, miképpen érzékelik a napi eseményeket, hogyan látják az ötéves tervet, a falu szociális átalakulását, az építkezéseket, a múlt harcok hagyományait, iskolai élményeiket, az Uttörő mozgalmát, a szocializmus építését.

A kiállításon bemutatásra került rajzokat - az egyes témák, az egységes tárgy hangsúlyozottabb kiemelése, valamint a szerves és logikus sorrend megtartása mellett - csoportosítottuk s ügyeltünk arra is, hogy a tárgycsoportokon belül a formai és színmegoldások is kellőképpen érvényesüljenek. Éppen ezért volt egységes hatású a kiállítás anyaga, bármilyen nagyok voltak is az eltérések az egyes fiatalok "műalkotásai" között.

Az Iskolai Gyermekrajz Kiállítást, 1951. jun. 9.-én Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Tanács Oktatási és Népművelési Osztálya nevében Gönczi Jenő mb. vezető nyitotta meg, a muzeumvezető üdvözlő és bevezető szavai után, majd Imreh Zsigmond festőművész, igazgató ismertette a kiállítás anyagát, amelyet a jelenlévő rajztanárok, szakoktatók élénk vitája követett. A kiállítás megnyitását, nagyszámú közönség jelent meg, Miskolc I. Kerület Tanácsa vezetőségével együtt.

A kiállítás rendezésében Csik Géza festőművész, rajzoktatási felügyelő és Seres János festőművész, kollégiumi igazgató nyújtott értékes támogatást, segítséget.

A kiállítás 1951. jul. 8.-án zárult. Ez idő alatt a kiállítást 3.139 egyéni és 1.583 csoportos, összesen tehát 4.722 látogató tekintette meg; ezek közül 2055 volt tanuló.

A kiállítás költségei összesen 333.- Ft-ot tettek ki; ezt a viszonylag alacsony költséget úgy értük el, hogy a meglévő kiállítási táblákat, valamint a raktári dobozok egy részét használtuk fel, megfelelő alátapétázás után a rajzok kiállítására. A kiállítás kb. 350.- Ft-os plakátköltségét a megyei Tanács Oktatási és Népművelési Osztálya vállalta, a kölcsönös és hasznos együttműködést is tanusítva.

dr. Vargha László.

ViSSzapillantás.

A kartársak bizonyára hiányolni fogják, hogy a Híradónak ebben a számában nem kerülnek ismertetésre azok az állandó kiállítások, melyeket a Híradó legutóbbi megjelenése óta rendeztek. A vidékiek közül a szegedi, sárvári, hajduböszörményi, kaposvári, szekszárdi, karcagi, bajai, jászberényi és a legutóbbi napokban megnyitott miskolci és pécsi kiállításokra gondolunk itt elsősorban, annál is inkább, mert az eddigi Híradóknak éppen az állandó kiállítások részletes ismertetése volt az egyik legjobban megoldott feladata. Az első termelőszövetkezeti múzeum, a Turkevei tsz. múzeum, az első újszerűen rendezett iskolamúzeum, az új emlékkiállítások, mint a győri Xantus J. emlékkiállítás és a Kiskőrösi Petőfi emlékkiállítás irásban lerögzített tapasztalatait egyenlőre szintén nélkülözzük. A Híradó hosszú szüneteltetése után nehéz volna egyszerre eleget tenni ezeknek a feladatoknak, másrészt már a jelenlegi szám összeállításakor látszott, hogy sokkal hosszabb lesz így is, mint amekkorának a havonta történő megjelenés számára tervezzük. Egy igen vázlatos, csak a birtokunkban lévő érdekesebb adatokra támaszkodó visszapillantást mégis teszünk főleg az időszaki kiállításokra és a következő Híradó számnak erre az évre vonatkozó

Önkritika,
avagy magyarázat...?

Szerkesztő: A legfrissebb anyagot a felső polcról! Megkezdi a rotaprint a Híradó írását, mert a többi sürgős munka elkészült.

statisztikai közleményes a jövő évi terv ismertetése előtt. Május 24.-én zárult a hajduböszörményi Hajdusági Múzeumban rendezett Tretyakov képműkiállítás, melyet 2.535 látogató nézett meg és amelyen a múzeumvezető kartárs 34 izben tartott csoportoknak és iskoláknak tárlatvezetést.

A II. Soproni Művészépmás kiállításról Csatkai kartárs annak idején tanulságos beszámolót küldött a Híradó számára. A cikket tanulságos dokumentumként **öröszük meg.** Julius 15.-én nyílt meg ez a kiállítás.

Az Első Magyar Képzőművészeti Kiállítás vázlatái című vándorkiállításról ugyancsak van egy közlésre méltó cikk a Híradó birtokában. Ez a cikk a Szentendrőn tartott június 17.-i megnyitó alkalmából íródott és a II. Magyar Képzőművészeti kiállítás vázlatái című vándorkiállítással kapcsolatban fogjuk felhasználni anyagát.

Valamivel részletesebben emlékezünk meg a Ceglédi Kossuth Múzeum augusztus 20. felajánlásaként rendezett Alkotmány-kiállításról, melyet a ceglédi Kossuth-gimnáziumban nyitottak meg augusztus 19.-én. A kiállítás szervezését a Népművészeti Intézet irányította. A kiállítás felölelte dolgozó népünknek mezőgazdasági, ipari és kulturális erőfeszítéseit és ábrázolta azok eredményeit. Fontos része volt a harmadik teremben elhelyezett népművészeti, történelmi és néprajzi csoport. A Népművészeti kiállítást Király Béla állította egybe, Rossi Károly és Okos László közreműködésével. A történelmi kiállítást végigtekintette Cegléd haladó hagyományait a legrégebb időktől kezdve az 1944. évi felszabadulásig. A kiállított tárgyakon két gondolat uralkodott: egyik, hogy Cegléd jobbágyváros volt, másik, hogy Kossuth városaként él a köztudatban. A néprajzi kiállítást Igaz Mária rendezte. Kisérlet volt ez a kiállítási rész abban az irányban, hogy megmutassa milyen sok néprajzilag feldolgozatlan és ismeretlen anyag rejtőzik Cegléden. Közel 3.000 ember tekintette meg a kiállítást. Ez a ceglédi dolgozó társadalom érdeklődését bizonyítja. A látogatók, - mint Sárkány József múzeumvezető kartárs írja - egyben a Kossuth Múzeum barátaivá váltak. A Soproni Liszt Ferenc Múzeum 25. önálló kiállítása a Liszt Ferenc emlékkiállítás, olyan nagy érdeklődést váltott ki, hogy a tervezettnél egy héttel tovább tartotta nyitva Csatkay kartárs. 35 nap alatt 4.288 személy, tehát átlag napi 122 személy látogatta a kiállítást. A látogatók nagy része meghallgatta a múzeum hanglezeműsorait is, melyeken Liszt Ferenc műveit játszották le. Csatkay kartárs, aki a felszabadulás óta önálló kezdeményezésként 25 kiállítást rendezett, példát mutatott arra, hogyan dolgozhat a múzeumi szaktudományok kutatója a dolgozók művelődéséért.

Örvendetes jelenség, hogy a vidéki múzeumok is egyre gyakrabban rendeznek a legutóbbi időkben teljesen önálló, ideiglenes kiállításokat. Világosan látható, hogy az ideiglenes kiállítások rendezésére, mindig az érdeklődés ad indítékot. A Miskolci Hermann Ottó Múzeum egy héttig tartotta nyitva csupán "Mezőgazdaság a képzőművészetben" című színes, illusztrációkból készített ideiglenes kiállítását. De ezalatt a rövid idő alatt is 2.287 látogató tekintette meg azt. A szegedi múzeum 1950. őszétől kezdve a 12. időszaki kiállítását rendezte, a "Szeged és környéke népi cserepeisége" című kiállítás bemutatásával. Debrecenben is sikerült időszaki kiállítások készültek az év folyamán: "A magyar grafika haladó hagyományai", "A könyvkötészet története", és

az éremkiállítás. A Pécsi Janus Pannonius Múzeum néprajzi osztálya, november 7.-én a Pécsi Képzőművészeti iskola bábjáték tanfolyamának anyagából nyitott ideiglenes kiállítást. A Kőszegi Jurisich Miklós Múzeum a középkori irodalom szemléltetésére helyi kódextöredéket és okmányanyagot mutatott be, párhuzamosan a középiskolák irodalmi tanmenetével. A kiállítás egészen kis részt jelent a múzeum egyik helyiségében, de feladatának jól megfelel, a helyi iskolák örömmel fogadták ezt a kezdeményezést. Már általános felfogásnak mondható; mindenki helyesli azt a tervet, hogy a múzeumok állandó kiállításai mellett tartanak fenn egy helységet, vagy bizonyos számú tárlót leletbemutatók, kisebb időszaki kiállítások számára.

Dunapentelén sikeres leletbemutatót rendeztek a kiküldött múzeológusok és azt tapasztalták, hogy ez a rendezvény felkelti és ébrentartja az érdeklődést anélkül, hogy költségvetési kiadást jelentene.

Szeptember 29.-én és 30.-án a múzeumi kiállítások egész sora nyílt meg. A múzeumok méltóképpen ünnepelték meg a Pákozdi csata napját, néphadseregünk ünnepét.

Szeptember 29., illetve 30.-án nyílt meg Kaposvárott a Rippl-Rónai Múzeum állandó kiállítása, Sáropatakon a Rákóczi Múzeum északi-keleti Magyarország népművészetét bemutató új kiállítása, Komáromi József Attila kultúrotthon múzeumszobája, a Vasvári kultúrotthon múzeumszobája, Szentendrei Ferenczy Károly Múzeum "Szentendrei művésztelep kiállítása," a Szombathelyi Savaria Múzeumban a magyar festőművészet II. vándorkiállítása és a Székesfehérvári István Király Múzeumban a Pákozdi csata emlékkiállítás.

Az eredeti terv szerint ezen a napon nyílt volna meg a Bajai Türr István Múzeum állandó kiállítása is, de ezt későbbre halasztották; okt. 14.-én nyitotta meg a Központ elnöke.

A Váci Múzeumban szeptember 2.-án nyílt meg a Tretyakov Galéria reprodukciós vándorkiállítása. Szeptember 24.-én zárult és ez alatt az idő alatt 4.561 látogatója volt.

A Gyulai Múzeumban a magyar festészet mesterei vándorkiállítását jul. 8.-szept. 9. között 2997 személy nézte meg, a békéscsabai Munkácsy kiállítást nagyjából ugyanennyi idő alatt 14.159-en, az európai festészet haladó hagyományai kiállítását pedig szeptember hó három utolsó hetében 743-an látogatták meg.

Az orosházi Szánthó Kovács Múzeumban okt. 23.-án zárult Magyar Festőművészet I. vándorkiállítását szép eredményként 4017 személy tekintette meg. Az I. Magyar Képzőművészeti Kiállítás vizslatait Kecskeméten okt. 14.-nov. 1.-ig 6067 fő látogatta.

Ezen a helyen is megemlékezünk a kulturház-múzeumok létesítésének ebben az évben megindult kezdeményezéséről. A kulturház múzeumszobákkal kapcsolatos jövő évi terv előreláthatólag megváltozik, de az idén megtörténik összesen 8 múzeumszoba beren-

dezése. Időrendben továbbmenve a muzeumi rendezvényeken, a november hó elejére rendezett kiállításokról számolhatunk be. November 7.-én nyílt meg a jászberényi Jász Múzeum állandó kiállítása is. Mint új muzeumi kiállításaink, ez is a hely, a város és vidéke történetét szemlélteti, kezdve a történelem előtti kor itt talált régészeti anyagával, a várostörténeti anyagon keresztül, a legutóbbi időkig.

A Balassagyarmati Palóc Múzeum is új kiállítással ünnepelte a november 7.-ét. A múzeum kutatói októberben Mátrakeresztesen végeztek kutatásokat, ahol feldolgozták a község történetét és jellegzetes foglalkozásának a fakanál készítésének különböző munkafázisait; az itt gyűjtött munkaeszközöket, szerszámanyagot és az elkészítés folyamatát szemléltető félkész és kész főzőkanalak különféle formáit mutatja be a múzeum időszaki kiállítása.

November 11.-én muzeumi kiállító terem nyílt meg Ózdon, Ózdi rendezvényeink a Tanács megértő segítsége ellenére, eddig nem a legszerencsésebben sikerültek. Ez nem a kiállítások anyagának tudható be, hanem a megnyitók rossz megszervezésének. Remélhetőleg az ózdi anyagból rendezendő helytörténeti kiállítás elő fogja segíteni azt, hogy a múzeum megnyerje a helyi dolgozók érdeklődését.

November 18.-án nyílt meg az Egri Dobó István Múzeumban a Tretyakov Galéria képei című vándorkiállítás. A pécsi Janus Pannonius Múzeum néprajzi osztályának kiállító helyiségeiben pedig a "Magyar festőművészet mesterei" című vándorkiállítás.

November 18.-án nyitotta meg Pogány Ö. Gábor a Miskolci Hermann Ottó Múzeum új kiállítását, amelyről a következő Híradóban részletes ismertetést fogunk közölni.

Ugyancsak a következő számban kell foglalkoznunk a még nem ismertetett budapesti kiállításokkal: a Budapesti Történeti Múzeum Ujkori Osztályának "Budapest 1686-1849." című szép, áttekinthető rendezésű kiállításával, valamint a Nagytétényi Kastélymúzeumban rendezett "Magyarországi kerámiaműhelyek" c. komoly művelődési értéket jelentő kiállítással.

A folyamatos tájékoztatás érdekében kérjük a kiállításrendezőket, hogy a jövőben a megnyitó után juttassák el a kiállítás ismertetését a Híradónak. A vándorkiállításokról pedig - az elkészítésük után írt tájékoztatóon kívül - vándorutjuk egyes állomásai szerint közöljük a látogatottság adatait és a közönség bírálatát.

A szerkesztő.

"Muzeumi Jóska bácsi, Balassagyarmat, Muzeum.

Kedves Jóska Bácsi!

Szavamat megtartom és írok egy levelet. Én azok közül a pájtások közül vagyok, akik a múlt napokban Balassagyarmaton tábo-roztunk és megnóztuk a muzeumot. A muzeumban sok szépet láttam és sokat tanultam. Ahhoz, hogy ezeket megértettem, nagy része volt Jóska bácsinak. Odasóán tetszett magyarázni, hogy mindenki megértse a muzeum régiségeinek multját. Itt Csabán is van muzeum, de olyan, mint Balassagyarmaton van, olyan nincs. Azt hiszem, hogy Jóska bácsi megértett ebből a pár sorból, hogy hálás vagyok azért a készséges magyarázatért, amit azért tett, hogy tanulásomban elősegítse a jobb eredmény elérését. Arra kérem Jóska bácsit, hogy írjon hamar erre a címre:

Schlett Frigyes, Békéscsaba, I., Felsőkörössor 39/5.

Üdvözzlettel: Schlett Frigyes.

"tanuló"

Hegedüsné kartársnó a Központ Múemléki alosztályának dolgozója a következő levelet kapta Vasvárról:

Kedves Kartársnó!

Szombathely városképi és múemléki vizsgálata című igen érdekes és értékes műért fogadja kérem leghálásabb köszönetemet. Ez a mű tulajdonképeni célján kívül arra is alkalmas, hogy a maga igazi valójában megismertesse és megszerettesse Szombathely városát.

Alig érkezett meg a mű, máris többen elkértük olvasni. Kár, hogy fényképpel csak 3 példány készült belőle, amiből természetesen nekünk nem juthatott.

Nagy lenne az örömöm, ha megérhetném azt, hogy Vasvárról és a vasvári járás községeiről is lehetne hasonló művet összeállítani. Igyekezni fogunk előmunkálatkép községeink múemlékeit és jellegzetes épületeit felkutatni és jegyzékbe foglalni.

A Járási Muzeum megnyitó ünnepegeről egyetlen megyei napilapunk, a Vas megyei október 3.-i számában adott hirt, de csak igen röviden. Lappéldányt nem tudtam szerezni, azért ideírom a hirt szövegét:

"Megnyilt a vasvári muzeum. Szeptember 30.-án, vasárnap dél-előtt avatták fel Vasváron a József Attila kulturóthonban bérrendezett járási muzeumot. A Muzeumok és Múemlékek Országos Központja nevében dr. Járdányi-Paulovics István egyetemi tanár, a vasvári ásatások vezetője mondott ünnepi beszédet. Vasvár első muzeumát azzal nyitom meg, hogy ez a tanulságos kis gyűjtemény mindinkább erősödve szolgálja Vasvár és környéke békés fejlődését, dolgozó népének kulturális és szociális emelkedését. A nagy tapsal fogadott beszéd után Kabai Lajos, a járá-

si tanács titkára és Rákosi Ferenc községi tanácselnök mondtak beszédet, majd az ünneplő közönség megtekintette a muzeumot. A vasvári járási muzeum egyelőre minden vasárnap délelőtt 9-12 óráig lesz nyitva. Iskolák és más csoportos látogatók részére bármikor kinyitják.

A megnyitás óta elmúlt két vasárnap elég sok látogatója volt a muzeumnak, különösen az ifjúság érdeklődik iránta. A felügyeletet egyelőre magam látom el, de a napokban megalakitjuk a muzeumbizottságot s akkor lesz majd segítség is.

A látogatók általában igen megvannak elégedve a modern berendezéssel, tárgyakkal, feliratokkal, melyekből sok tudást merithetnek. De hogy a terem közepe se legyen üres, minél előbb szükség volna néhány kisebb tárlóra, amikben egyéb helyi régiségek mellett könyveket, iratokat, ujságlapokat lehetne kiállítani. Azonban a tárlók beszerzésére egyelőre nincs fedezet. Átmenetileg egy-két asztalra rakom ki az iratfélét a nyitvatartás idejére.

Dömötör Sándor október végére ígérte jövetelét, amikor is elkészítjük a leltárt. Reméljük, hogy Dömötör igazgató muzeumunk fejlesztésében is éppen úgy, mint a berendezésben, segítséget fog nyújtani.

Őszinte hálával tartozunk Kartársnőnek, amiért minden nehézséget leküzdve, ugyszólván a semmiből muzeumot rendezett be nekünk. Sok fáradozását, irántam tanusított jóságát azzal akarjuk némileg meghálálni, hogy a muzeumot tőlünk telhetőleg fejleszteni fogjuk.

Minden, a muzeum életében előforduló jelentősebb eseményről értesítjük és reméljük, hogy a Kartársnő is gondolni fog néha-néha a vasvári kulturház-muzeumra.

Tisztelettel üdvözli:
Németh Antal.

Természettudományi muzeumi problémák.

/Tapasztalatok, javaslatok

Kovács Béla keszthelyi gimnáziumi tanárnak
a Hiradó számára küldött részletes elemzéséből./

A Muzeumok és Műemlékek Országos Központja lehetővé tette, hogy a keszthelyi gimnázium biológiai szakköre a Balatoni Muzeum helyiségében működhessen. Rövid egy éves tanári működésem alatt részint a fenti ténynek köszönhető az, hogy az ez évben érettségiző diákjaim között már szép számmal akad-

nak olyanok, akik biológusnak, tudományos kutatónak készülnek. A muzeum keretein belül is dolgozó tanulók öntudatosabban végzik munkájukat. A muzeum szakembereiben érdeklődési körüknek megfelelő tudományos irányítót és egyben munkatársat is találunk. Mindez a természettudományos kéaderképzésünk szempontjából is figyelemre méltó.

Az alábbiakban néhány, a Muzeumban szerzett tapasztalatomat szeretném ismertetni.

A természettudományok iránt eddig soha nem tapasztalt érdeklődés nyilvánul meg a muzeumot látogató dolgozók körében. Különösen a zoológiai rész látogatott. Nem is csoda; hiszen a kiállítás többi terme /régészet-néprajz/ jórészt a multat tárgyalja, a természettudományi rész azonban fejlődéstörténeti alapon a jelennel foglalkozik.

A vidéki kiállítás akkor tölti be feladatát, ha a táj jellegzetességeit domborítja ki mind természettudományi, mind néprajzi vagy más vonalon. Ezzel kiállításaink mentesülnek az uniformizálódás veszélyétől. A muzeumlátogató dolgozókat a saját "házuk tája" érdekli. A kiállításon részletesen olvassák azokat a szövegeket, amelyek általuk már ismert állatokra, vagy növényekre vonatkoznak.

A "Szabad föld" téli estéken vagy természettudományos előadások keretében előadásokat tartottam a környék falvaiban. A természettudományos előadások sikeréhez nagyban hozzájárulhatnának a muzeumok akkor, ha megfelelő szemléltető anyagból ideiglenes kiállítást rendeznének. Gondolok itt gyümölcs- és növénytermesztésével foglalkozó, a Micsurin-biológia eredményeit képekben, modellekben, vagy botanikus kertben természetben is bemutató kiállításra, stb, amelyet a falusi dolgozók az előadássorozat végén megtekintenének.

A vidéki term.tud.muzeológus feladata a madárvédelmi oktatás, szóban és kiállításban történő propagálása is. Fontosnak tartanám vadászok, erdőőrök számára egy olyan szeminárium tartását, amelyen a védett madarakat ismernék meg.

Javasolnám, hogy az "Élősarok", amely a dialektikus materialista természettudomány egyik legnyomatékosabb pedagógiai eszköze, kapjon helyet minden vidéki muzeumban. Egy-két akvárium, paludárium, terrárium, esetleg insectáriumból álló minta-élősarok az érdeklődők szélesebb táborát vonná a Muzeumba.

A muzeumi faliujságról szeretnék még szólni. A látogatók számára feltűnő helyen felfüggesztett faliujságon közöljünk beszámolót a muzeum munkájáról. Ha a környéken ásatás, vagy más a muzeumot és az azt látogató dolgozókat érdeklő esemény történik, akkor az ásatás vezetőjét, vagy az erre illetékes szakembert kérjük fel pár soros ismertető faliujság cikk írására. Legjobb, ha a kapott felvilágosítást mindjárt papírra vetjük,

mert ami biztos, az biztos. A rendszeresen elkészített fali-
újság kialakíthatja az érdeklődők már nem ötletszerű muzeum-
látogatását is.

Jelentés az uttörőkkel való kapcsolatáról.

Igen tisztelt Központ!

A múlt hónapban felkerestem a soproni Színház-utca általános
iskolájának uttörő csapatát. Új vezetője van mind az iskolának,
mind a csapatnak, amely 500 tagból áll. Megtudtam, hogy már
korábbi feladataikkal elkezdtek foglalkozni, azaz, hogy felje-
gyezzék az új házszámozás folytán szabaddá vált házjegyeket
és névjelzéseket. De az említett átszervezések miatt a munka
nem folyt a kellő utmutatással. Most újabb feladatként a régi
mellé azt ajánlottam, hogy udvarokban is nézzenek körül efféle
jegyek után. Megadtam azokat a negyedeket, ahol ez előfordul
és így rávezetem a fiatal lánykákat arra, hogy éles szemmel
figyeljenek meg minden megszokott dolgot, hátha felfedeznek
rajta olyat, ami a megszokottság révén nem tűnt a szemükbe.
November 10. körül jelentkeznek. Megígértem Radó iskolaigaz-
gatónak, hogy előadást tartok a csapatnak Sopron multjáról.

Nováki kartársam október első felében érkezett haza Dunapen-
teléről, a hó második felében pedig egyedül teljesített sza-
badságom és kiküldetésem folytán szolgálatot, így az ő fertő-
szentmiklósi uttörőivel nem tartott fenn kapcsolatot. A deb-
receni uttörők végre a következő levéllel jelentkeztek:

Kedves Endre bácsi: Üdvözljük Endre bácsit Debrecenből. Jól
érezzük magunkat. Hát Endre bácsi? A nyár jól eltelt. A paj-
tások üdülni voltak, ki uttörő táborban, ki máshol. Eltelt
a nyár a pajtások legtöbbször tovább tanult. Megint össze-
lálkoztunk. Újra megkezdődött a tanulás. A pajtások ujult e-
rővel kezdenek a tanuláshoz. És tudjuk, hogy most még jobb
eredményt kell elérnünk, mint tavaly. A történelmi fali új-
ságot megint felállítjuk és dolgozni fogunk rajta. Most pe-
dig jó munkát kívánunk Endre bácsinak. Most már többször fo-
gunk irni és kérjük Endre bácsit, küldjön ha lehet képeket,
hogy tanulásunk könnyebb legyen. Szeretettel köszöntjük Endre
bácsit.

Debrecen, 1951. X. 3. Luczi Tibor. III. o. t. r. t.

Amint említettem, előglaltságom ezuttal igen nagy volt és
úgy oldottam meg a képküldést, hogy a Fővárosi képtár katoná-
kiállításának katalógusát két példányban megküldtem a fiuk-
nak, így nemcsak minden képet kívághatnak, de a legfrissebb
magyar művészetet is megismerhetik és hatásosan kezdenek a
fali újságot a szövegből vett idézetekkel is.
Sopron.

Tisztelettel:
Csatka Endre
muzeumvezető.

Tárlatvezetés és népzenebemutató a balassagyarmati muzeumban.

A balassagyarmati Palóc Múzeum vezetősége a múzeum látogatóinak kívánságára elhatározta, hogy minden vasárnap kiállításvezetést és népzenei bemutatót tart a látogatók részére. Minden vasárnap délelőtt 11 órától 12 óráig a múzeum egy-egy tudományos dolgozója szakszerű ismertetést tart a kiállított anyagról s egyben a múzeummal és a múzeumi munkával kapcsolatos kérdésekre is válaszol. Kívánságra bemutatja a múzeum gazdag, ki nem állított raktári anyagát is. A múzeum közönségszolgálatának az az új formája alkalmas lesz arra is, hogy az októberben megindult politikai iskolák résztvevői ismereteiket gazdag történelmi anyaggal gyarapítsák.

Ugyancsak minden vasárnap 12 órától délután 1 óráig a múzeum kiállítási helyiségeiben elhelyezett hangszórókon magyar népzenet közvetít a múzeum, hogy a dolgozókkal egyrészt a magyar népdalt, másrészt a magyar népdalnak a szlovák népdallal való kapcsolatait megismertesse. A népdalbemutató során a hanglemekről régi nógrádi dallamok, továbbá az elmúlt évben hanglemekre vett szlovák népdalok szólalnak meg.

dr. Manga János.

Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának, Budapest:

Az elmúlt héten egyhetes hivatalos időt kellett töltenem Gyulán. Mindig múzeumbarát voltam, így itt is örömmel indultam az Erkel Ferenc múzeum felé.

Éppen vándorkiállítás volt 42 képpel. A kiállítás termeiben a legnagyobb rend és tisztaság uralkodik. A képek megfelelő elrendezésben, magasságban és izzást megnyugtató szimmetriában voltak elhelyezve. A képek összeválogatása hűen tükrözi a múlt és a mai század magyar festőművészetét. A képeken több festőnek a születési és halálozási évszáma is fel volt külön tüntetve, ami megkönnyítette a szemlélőben a festővel való megismerkedést.

Rendkívül módon meglepett az a nyájas fogadtatás, figyelmes kalauzolás, szolgálatkész felvilágosítás, amiben az ott szolgálatot teljesítő Vereczkei Lajos múzeum-takarító részesített. Az volt az érzésem, hogy valamelyik fővárosi múzeum küldte le Gyulára a vándorkiállítás tartamára. A képekről olyan lelkesen és meggyőzően beszélt, mintha már nagyon hosszú idő óta múzeumi alkalmazott lett volna.

Nemcsak a képek kiválósága, hanem maga Vereczkei Lajos szokatlan előzékeny módora is arra kényszerített, hogy a kiállítást még kétszer ismételjem meg, amit aláírásaim is igazolnak.

Sajnáltam, hogy a múzeum régészeti és egyéb anyagát még nem lehetett megtekinteni.

kötelességemnek teszek eleget, amikor megköszönöm, hogy a gyulai muzeum izléses és gyönyörködtető vándor-képművelését megtekinthettem. Gondolok a kiállítás rendezőjére és a muzeum alkalmazottaira.

Kivánom, hogy minden muzeumban olyan megnyerő modoru vezető fogadja a látogatókat, mint a gyulai muzeumban. Tisztelettel:

Mezőberény.

Boross Mihály
gazd.szaktanár.

Patay Pál alább közölt cikkének az ad időszerűséget, hogy a falumuzeumok és vándorkiállítások kérdését vizsgálja./Szerk./

Egy kiállítás tanulságai:

Az 1950.évben végzett nagybáttonyi leletmentő ásatások gazdag anyaggal töltötték fel a Palóc /azelőtt Nógrádmegyei/ Muzeumnak a háboru pusztításai következtében erősen megfogyott régészeti gyűjteményét. Felhasználtuk tehát az új leletanyag nyújtotta lehetőségeket és az ásatás befejezése után 4 hónappal, november 7.-én egy időszak kiállítás keretében bemutattuk az ásatás eredményeit.

A kiállítás bevezetéseképpen egy nagy fali táblán felirat változta az ásatás történetét, a leletanyag korát és társadalomtörténeti jelentőségét, majd 2 térképrészlet és 1 vázrajz jelezte a lelőhelyet és a sírok helyszínrajzát. Ezt követően egy tárlóban hamvasztásos temetkezést mutattunk be a leletanyagon keresztül, sorra véve a temetés rendjének egyes szakaszait. A tárló felső részén a sírok felbontásáról készített fényképsorozatot helyeztük el. Egy lapos tárlóban a bronzleletek típusait mutattunk be, e felett pedig kis fali táblákon a temetkezés ritusában megfigyelhető csökevényesedést szemléltettük a bronzleletek alapján. Újabb tárlóban szembeállítottunk egy egyszerű, mellékletnélküli sirt egy u.n.gazdag sirtal, amivel bemutattuk, hogy a korai vaskor elején az osztály nélküli társadalom felbomlóban volt. Ezután egy nagy falitáblán fényképekkel illusztrálva ismertettük az őskortól fogva használatos temetkezési szokásokat. Végül ugyancsak montázsokkal betekintést nyújtottunk abba, hogy mi is volt a leletek útja Nagybáttonytól a kiállításig, mi minden történt azokkal /ásatás, szállítás, restaurálás, leltározás stb./

Az időszak kiállítás 4 hónapig volt nyitva és a látogatók részéről nagy tetszést aratott. Ezt bizonyítják a muzeum látogatókönyvének bejegyzései is. Pl.: "A nagybáttonyi leletek igen szemléltető kiállításából sokat tanultunk." "Legjobban megtetszett a nagybáttonyi szoba. Sok új dolgot lehetett látni, pl.hogyan alakult ki az osztálytársadalom." "Legjobban tetszett a nagybáttonyi feltárás, amiből igen szépen meglátjuk

az osztályharc kiéleződését."

A kiállítás híre eljutott a nagybáttonyi dolgozókhoz is, akikkel a további leletmentések érdekében állandó kapcsolatot tartottam fenn. Kifejezésre juttatták azt, hogy szeretnék a kiállítást megnézni, azonban Nagybátony oly messze van Balasgyarmattól, hogy nem áll módjukban megtekinteni a falujuk határából kikerült leletekből összeállított kiállítást, pedig már az ásatás munkáit is nagy érdeklődéssel figyelték és támogatták.

Ennek a hatására megérlelődött bennünk az a terv, hogy a kiállítást átvisszük Nagybátonyba, mi magunk keresve fel az ottani dolgozókat és helyben elégitjük ki a kultúrszomjukat. Költségvetésünkben azonban erre a címre fedezet nem volt, így igen sok nehézség előtt állottunk. Különösen a kiállítási anyag átszállítása jelentett olyan költséget, amelyre semmiképpen sem találtunk fedezetet. Szerencsére az utolsó pillanatban a Népbolt Vállalat, illetve a Szénbánya Vállalat módot nyújtott egy-egy alkalmi teherautó révén a szállításra. A kiállítás elhelyezésére a Községi Tanács készséggel rendelkezésre bocsájtotta a Petőfi kulturotthon olvasótermét, a Párt és a helybeli pedagógusok pedig támogatásukkal tevékenyen segítettek a kiállítás felállításában és annak népszerűsítésében.

A kiállítás, amely márc. 11-től 18-ig volt nyitva, várakozáson felüli sikert ért el. A község 3.100 lakosából már az első napon 287-en nézték meg azt, összesen pedig 1336-an. A kiállítást egyaránt látogatták a bányamunkások, parasztok és iskolások.

Nem érdektelen azonban, ha a látogatóknak a napok szerinti megoszlását is vizsgáljuk. Ez a következő volt:

Március 11 vasárnap: 287	március 15. csütörtök n.ú: 540
" 12 hétfő : 91	" 16. péntek : 10
" 13 kedd : 72	" 17. szombat : 19
" 14 szerda : 34	" 18. vasárnap : 74

Az itt közölt számokban nem szerepelnek a csoportos látogatások.

Ebből az eloszlásból az alábbi tanulságokat vonhatjuk le: a dobszóval való közzététel, a kiállítás megnyitásának a kulturház hirdetőtáblájára való kiírása felkeltette az érdeklődést. A kulturházban elhelyezett mozi látogatói a vasárnapi előadás előtt kíváncsiságból a kiállítást is megnézték. A kiállítás híre ment; a hétköznapok ellenére az első napokban jelentős számot értek el a látogatók, bár számuk egyre csökkent. Aki hétköznap nem ért rá elmenni, felhasználta a nemzeti ünnep napját /az egyénileg dolgozó parasztok ugyanis ezen a napon munkaszünetet tartottak/; március 15.-én volt tehát a legtöbb látogató. Ezzel a kiállítás közönsége mintegy kimerült. A szombati és vasárnap mozielőadás sem kölcsönzött immár nagyobb számú látogatót; aki a kiállítást meg akarta nézni, az megnézte, a kiállítás már nem jelentett újat, elévült.

Meg kell jegyezmem, hogy a kiállításoknak bizonyos idő elteltével való elévülésüket a Palóc Múzeumban is megfigyeltem. Különösen az iskolás látogatók részéről nem egyszer hallottam egy-egy régóta változatlanul kiállított rész megtekintésekor "ezt már láttuk" megjegyzést. Ugyanakkor a látogatók a látogatókönyvbe hálával szokták nyugtázni, ha valami újdonságot mutatunk be. Pl.: "Nagy örömmel fogadtam, hogy egy másik szobát is találtam kinyitva." "Nem először néztem meg már a múzeumot, amely mindig beváltotta a hozzáfűzött reményeket, mert mindig találtam valami újat és érdekesezt."

A nagybáttonyi kiállítás kétségtelenül arról tett tanúságot, hogy a falu dolgozói szomjuhozzák a kulturát, de egyszersmind meg is ragadják azokat a lehetőségeket, amelyek őket a kultúrához elvezetik, a látogatók zöme a kiállítást a legaprólékosabban nézte meg, nemcsak a tárgyakat és fényképeket szemléltek meg, hanem a magyarázó szövegeket is végigolvasták. Azt is megfigyeltem, hogy egy-egy látogató, miután tüzetesen át tanulmányozta a kiállított anyagot, elment és nemsokára többemagával tért vissza, akiknek azután már ő magyarázta el a látnivalókat.

Szükséges tehát, hogy a kiállításainkat a falu dolgozóihoz is eljuttassuk. A kérdés csak az, hogy milyen formában? Falumúzeum legyen, vagy vándorkiállítás?

Kétségtelen, hogy a falumúzeumoknak látszatra igen nagy jelentősége van. Otthont nyújt a helységben előkerült leleteknek, de főként az iskola és a tanulni vágyó dolgozók részére biztosít bármikor dokumentációs anyagot. Ezzel szemben azonban óriási hibája az, hogy rövid időn belül elévül, elfelejtik, hogy ilyen egyáltalában létezik. /Tiszafüreden például a Tanács egyik dolgozója azt sem tudta, hogy a Tanácsház emeletén falumúzeum van./ Azonkívül kevés helyen akad olyan lelkes pedagógus, aki szívvél-lélekkel gondját viseli és így mint a vidéki nagyobb múzeumaink közül is nem egy a multban, poros ócskaság-raktárrá válik. Pedig mi minden szükséges egy falumúzeum felállításához: sok munka, kiállítási költség, berendezés és végül megfelelő állandó helység. Szinte elképzelhetetlen, hogy akárcsak járászékhelyeinket, vagy a 10.000-nál több lakosu falvainkat el tudjuk mind látni falumúzeumokkal. És a nagy munka és költség ellenére a kiállítás rövid idő alatt elévül, a dolgozók előtt érdektelenné válik, mert hiszen a látogatók többszöri látogatás után már azt is tudják, hogy egy tárgyon mekkora a repedés.

Éppen ezért célszerűbbnek látom, ha azoknak a falusi dolgozóknak az oktatására, akiknek nincs módjuk felkeresni a rendes múzeummal rendelkező városokat, a tudományos kutatás eredményeit vándorkiállítások rendezésével mutatjuk be. Ezeknek terjedelme ugyan korlátozott /már a szállítás, elhelyezés

végett is/ mégis anyaguk egy nagyobb gyűjteményből származva, mindig teljesebb lesz egy-egy témát illetően, mint a helybeli gyűjtés. Mivel pedig minden községben van olyan terem, amely 1-2 hétre ideiglenes a kiállítás céljait szolgálhatja, majdnem a legkisebb faluba is el lehet azt juttatni. Ugyanakkor a kiállítási és berendezési anyag pedig nem válik halottá, mert amíg az az egyik községben már elavult lesz, egy másikba átszállítva, ott újdonságot fog jelenteni.

Természetesen a vándorkiállításoknak is vannak jelentős költségei /szállítás/, de ha az 1 látogatóra eső költségeket kiszámítjuk, azt hiszem a mérleg az utóbbiak javára billen.

Eppen ezért helyesnek tartanám a nagybányai példa alapján, ha mind a Központ, mind a vidéki gyűjtemények a jövő évi tervükbe felvonnák a falvakban rendezendő vándorkiállításokat és azok megrendezésére a Központ az anyagi fedezetet is biztosítaná.

Természetesen ezzel nem akarok a falumúzeumok ellen szólni; igenis legyen minél több olyan hely, amely a szakközégek ellenőrzése mellett nemcsak gyűjti a leleteket, de azokat a falusi dolgozóknak be is mutatja. Mégis azt hiszem, hatásosabb kulturális munkát végzünk, ha azt az anyagot, amit a dolgozókkal megismertetni akarunk, legyen az régészeti, természetrajzi, vagy akármi más természetű, vándorkiállítások formájában minél több helyre eljuttatjuk.

Balassagyarmat.

Patay Pál.

Múzeumok és Emlékek Országos Központja, Budapest:

A múzeumlátogató dolgozóknak a múzeum munkájába való minél teljesebb bekapcsolása, munkatársak szerzése céljából és hogy tudatosítsuk azt a felfogásunkat, hogy a múzeumnak és a tudománynak minden

múzeumlátogatónk hasznos szolgálatot tehet, levelesládánk felett, a falon egy plakátot helyeztem el. /Mikus Gyula rajza/ Az új plakát képét és szövegét a mellékelte fényképen mutatom be. /A Híradó vízlatos rajzot közöl a plakát nyomán. Szerk./

Ösztönzésül a plakát alján külön kis feliratokon tenként fel tüntetem mind azoknak a névét, foglalkozását és lakóhelyét, akik bejelentést tettek. /A lyári vendégforgalom idején a plakát alatt, külön póttáblán fogjuk elhelyezni a névtáblákat. / A plakáttól azért várok meglehetősen sokat, mert kifüggesztésének mindjárt az első napján azt tapasztaltam, hogy a munkatársaként megnevezettek igen nagy büszkeséggel mutogatták ismerőseiknek, hogy ők mit tettek a múzeumért.

**A BALATONI
MÚZEUMNAK
ÉS A
TUDOMÁNYNAK**

**OSZLOPA, TÁMASZA LEHET
MINDEN VENDÉGÜNK**

**AKI AZ ITT ELHELYEZETT
LEVELESLÁDA ÚTJÁN
KÖZLI VELÜNK MIND-
AZOKNAK A BALATON-**

**KÖRNYÉKI RÉGÉSZETI LELETEKNEK,
LELŐHELYEKNEK, PUSZTULÓ MŰ-
EMLÉKEKNEK, NÉPMŰVÉSZETI
TÁRGYAKNAK, RÉGI HALÁSZSZERSZÁ-
MOKNAK, GAZDASÁGI ESZKÖZÖK-
NEK, TERMÉSZETI ÉRTEKEKNEK A HELYET
ÉS ADATAIT, MELYEKRŐL OTTHONÁBAN,
VAGY ÜDÜLÉSE SORÁN TUDOMÁST
SZERZET.**

1954. ÉVI A MÚZEUMOT MUNKÁJÁBAN TÁMOGATÁK.

Készít hely.

dr. Csalog József
/mb. múzeumlátogató/

Az Országos Iparművészeti Múzeum bőrgyűjteménye.

A magyar iparművészeti és művészettörténeti kutatás igen kevésbé ismert és meglehetősen elhanyagolt területe a bőrművesség. Külföldön a 30-as években terelődik rá a figyelem, amikor a Deutsches Leder Museum alapítása után a Cluny múzeumban is megalakul az önálló bőrosztály. Nálunk létrejön a Magyar Bőripari Múzeum Egyesület, ez egy kisebb múzeumot létesít, amely a háború következtében teljesen elpusztult.

A magyar bőrművesség nagy multra tekint vissza. Erre vonatkozóan a XIV. századból, majd Colbert idejéből rendelkezünk francia, a XV. századból angol adatokkal, továbbá nem hagyhatjuk figyelmen kívül a német szakirodalom bőrkárpitot jelölő "Ungarische Tapeten" elnevezését sem. Az adatokhoz képest igen csekély és szórványos anyag maradt ránk, ezért elengedhetetlenül szükséges lenne, hogy számbavegyük, mi maradt fenn ebből a magyar iparművészet-kutatás számára igen jelentős anyagból.

A bőrművesség jelentőségét felismerve kezdtük meg Múzeumunkban az önálló gyűjteménycsoport kialakítását. A raktárrendezések során a múlt évtől a mai napig, mintegy 200 bőrtárgy került elő. Megfelelő tárolási lehetőség csak ebben az évben adódott, amikor is megkezdtük a tanulmányi raktár kialakítását, amely 75%-ban megvalósult és még ebben az évben befejeződik. A leltározás és leltárrevízió szintén elkészül ebben az évben. Bőrgyűjteményhez tartozik a mintegy 450 darabra tehető, könyvkötés-gyűjtemény. Ezek együttesen 5 szekrényben vannak elhelyezve a helykihasználás miatt nagyságszerinti csoportosításban. Az anyag teljes egészében hozzáférhető és áttekinthető. A gyűjteményt már ebben az évben többen tanulmányozták, és a képző- és iparművészeti gimnázium bőrszakosztálya növendékeivel és tanáraival állandó összeköttetésben vagyunk.

A Múzeum bőrgyűjteménye igen sokrétű. Az anyag természetéből adódik, hogy változatos technikájú, rendeltetésű és koru tárgyaink vannak, a századok folyamán ugyanis a legkülönbözőbb használati eszközöket készítik bőrből, a technika változtatásával pedig mindig másféle hatást tudnak elérni.

A szakirodalomban ismertek a préselt, festett, aranyozott és ezüstözött bőrkárpitok. Külföldi inventáriumok a XIV-XV. században sokat emlitenek. Magyarországon a leltárak főleg a XVII. században sorolnak fel "aranyos bőrkárpitokat" igen nagy számban. A Múzeum gyűjteményében összesen 4 nagyobb kárpit és két kisebb töredék van. A XIX. században újra divatba jönnek a bőrkárpitok, gyakran mindenben a régi stílust és technikát követik. Ezt két darab képviseli a Múzeumban, míg az új stílust, a szecessziót, egy szignált Saint André-től való művészi pannon mutatja be.

Kevéssé ismertek a poncolt alapu, aranyozott és festett bőrmiseruhák. Ezek technikájukkal és motívumaikkal egyaránt brokát hatást igyekeznek kelteni. Magyarországon eléggé elterjedtek, külföldön azonban ritkák lehetnek, mert a Deutsches Leder Museum alapítója "különös vásárlásról" számol be, amikor egy osztrák kolostorból egyet megszerez. A Muzeumnak 6 miseruhája van, továbbá egy teljes miseruhának több kisebb-nagyobb, helyenként összefüggő töredéke és egy, az előbbiektől stílárisan teljesen eltérő töredék. A miseruhák jobbára nyugat-magyarországi eredetűek és kivétel nélkül XVIII. századiak. Összesen 12 stóla és manipulusz tartozik hozzájuk.

Az előbbiekhöz hasonló a bőrpárnák előlapjának diszítése, míg hátlapjuk többnyire másféle, barna, préselt, vagy batikolt bőr. Koruk szintén egyező az előbbiekkel.

Indás, leveles diszítésűek, a világosabb és sötétebb barna színű, préselt, XVII. századbéli székkárpitok. A bőrhuzatu székek között említésre méltó, két XVII. századi spanyol, magastámlájú szék. Fekete bőrrrel behuzott ülésük és támlájuk poncolt és domborított, figurális és növényi diszítésű. Különleges darabja a gyűjteménynek két velencei, aranyozott, vörös bőrhuzatu támlásszék. Több széket poncolt, aranyozott és festett kárpit borít. A Muzem idei szerzeménye egy préselt és színesen festett, virágdiszes bőrhuzatu, valószínűleg magyar, 1700 körüli füleszék.

Bőrborítású láda a gyűjteményben mindössze 3 db van. Az egyik magyar, fémveretes diszű, 1762-es óvszámmal ellátott. Préselt, aranyozott és poncolt indákkal és kigyóval diszített egy velencei láda. A harmadik a Muzem 1950. évi szerzeménye, himzett virágdiszes és címeres. A ládikák a ládákhoz hasonlóan vereteltek, egyenes, vagy domboru fedéllel zárulnak. Két ládika metszett, festett, figurális diszű, az egyik XV. századi francia, a másik XVI. századi német. Egy XVI. századi tiroli ládika fekete bőrborítása lombdiszítésű. A főleg XVIII. századi dobozok barna, vagy vörös bőrből készültek és duccal nyomott, aranyozott diszűek, néha színes bőrszlikációval.

Meg kell emlékeznünk a különböző tokok nagy csoportjáról. Jelentőségében első helyen áll a fekete bőrrrel borított, poncolt alapu és magas domborítású irattok gótikus lombdiszítésű között ágaskodó állatokkal és a hasonló gótikus lombdiszű evőeszköztok. Mindkettő XV. századi olasz, míg XV. századi spanyol a metszett indadiszes, feliratos könyvtok. Ugyancsak metszett diszű a XVI. századi olasz uti tintatartó-tok. A XVI. századból való az egyszerű vonalas diszítésű, magyar evőeszköztok. Gyűjteményünkben ez a legkorábbi magyar műtárgy. Néhány német tok zárja le a sort, pikkelyes, vagy áttört, festett diszítéssel. Az előbbiek mind fekete bőrből készültek, mivel utazáshoz használták,

szij befűzésére szolgáló lyuk van rajtuk. Alakjuk mindig a bennük elhelyezett tárgy formájához igazodik.

A tokoknak egy másik, valamivel későbbi csoportja barna, vagy vörös bőr, könyvkötő eljárással, duccal nyomott, aranyozott, vagy vaknyomásu, leveles, indás, madaras, ritkán figurális díszítésű. Arra, hogy ezeket valóban könyvkötők készítették a stílus és technika egyezését igazoló adatszerű bizonyítékunk is van 1747-ből, Debrecenből. Ezek a tokok nagyrészt ötvöstárgyakhoz tartoznak és követik a bennük lévő tárgy formáját, gyűjteményünkben a XVI-XIX. századig képviselve vannak. A korábbiaknál az amugy is bonyolult formát az elszórt kisebb minták még jobban felbontják és elaprózzák, míg idővel a díszítés egyre tektónikusabbá válik, egy-egy tömött forma hangsúlyoz ki egy-egy nagyobb részletet. Egyik legkorábbi az Eszterházy kulacs hatalmas, vaknyomásu szegéllyel és apró anyagokkal díszített feliratos, 1593-ból való tokja. Az ötvöstárgyak tokjai mellett vannak az evőeszköz és ékszertokok, ezek azonban, bár díszítésük az előbbiekkal azonos, megnyugtatóbb alakúak, a dobozformát közelítik meg. A fenti csoportban már több, igen szép magyar darab szerepel.

Ugyanilyen technikájú, de egészen egyedülálló magyar alkotás egy összehajtható játéktábla /ostábla, malom, tric-trac játék/, amelynek világosbarna borjubőr bevonata, fekete és arany, indás és gránátalmás díszítésű. A korongalaku ostáblakövek csipke és gránátalma motivumos barna bőrrrel vannak borítva. Ide tartozik még egy sávos, csipkedíszítésű kockavető pohár.

Szintén könyvkötőmunka a XVII. századi bőrrrel borított írószekrény. Egész felülete, kívül-belül, arany nyomásu, stilizált növényi motivumokkal és színesen festett jelentekkel díszített. Külföldön találkozunk hasonló darabokkal, de azok általában kisebbek.

Nem beszéltünk még a himzett bőrokról, amelyek majdnem kivétel nélkül XVIII. századiak. Ide tartoznak a hosszanti allapu, laposöltéses ezüst, vagy aranyszállal himzett tárcák, színes pamut, vagy fémszál himzéses tarsolyok, továbbá kesztyűk és lábbelik. Különleges darab a zöld bőrből készült, aranyhimzéses ivókulacs. Szíjhimzéses egy magyar pisztolytok és egy óv. Aplikált rátétes díszű egy lőportartó és egy nyereg. A gyűjteményben lévő másik két nyereg domborított mintájú.

A szecessziót Saint André és Nagy Sándor munkái képviselik igen szép és változatos anyaggal. A Saint André által készített műtárgyak elszórtan poncoltak, domborított díszűek, helyenként festettek és aranyozottak. Ezzel szemben Nagy Sándor művei metszett, festett darabok. 12 ilyen műtárgy van gyűjteményünkben.

ményünkben, ezek legtöbbszörre levéltárcák. Kiválik közülök Nagy Sándor kisméretű ellenzője és Saint André tálcája.

Kiegészíti a gyűjteményt néhány XVIII. századi nyomóduc és pár újabb XIX. századvégi poncolószerszám, továbbá egy rádli és egy bőrkütyü.

A bőrgyűjteményhez tartozó könyvgyűjteményben anyagra való tekintet nélkül mindenféle kötés megtalálható. A kötéseknek legnagyobb része XVIII. századbéli. A külföldi kötések közül a XVIII. századi olaszok vannak szépen képviselve, valamint az osztrákok és németek, kevésbé gazdag a gyűjtemény francia és angol munkában. Arab és perzsa könyvtáblák és kötések a XVII-XVIII. századból valók. A korábbi kötések közül említésre méltó több német fehér díszbőr és két Grolier stilusu könyvkötés.

A magyar anyagból meglehetősen nagyszámu nagyszombati munkát találunk gyűjteményünkben, Pest és Buda már szerényebben van képviselve. Szines debreceni kötésből mintegy 10 db-unk van, a fekete vaknyomásos és arany-nyomásos erdélyi kötetet egy-egy darab képviseli gyűjteményünkben.

A XIX. és XX. század bőrtárgyai nagy számban fordulnak elő, csak egy-két művészi munkával szorulnak kiegészítésre.

A gyűjtemény kiegészítése érdekében állandóan figyelemmel kísérjük a műkereskedelmi piacot. Ennek eredményeképpen az elmúlt évben 17 db könyvkötést vásároltunk, ezek között három nagyszombati, két pesti és két kolvidéki munkát kell megemlítenünk. Sokkal nehezebb a helyzet az egyéb rendeltetésű, régebbi bőrtárgyak felkutatásával kapcsolatban. Minden fáradozásunk ellenére az elmúlt és a mostani évben összesen két ilyen tárgyat sikerült találnunk. A régebbi bőrműves-szerszámokra is tekintettel vagyunk és sikerült is az 1950-es és 51-es évben többilyent beszerezni.

Végezetül külön ki kell emelnünk a Múzeum legújabb szerzeményét, a maga nemében egyedülálló 1814-es, festett, figurális, debreceni kötetet.

B. Koroknay Éva.

Ásatások Albertfalván.

/a sajtó számára készült tájékoztatás./

Az 1942. évi védgátépítési munkálatoknál találták rá a régészek Albertfalva területén egy nagyobb kiterjedésű kora-római kori telep maradványaira. Az akkori idők reakciós kulturpolitikája nem mutatott érdeklődést a telep feltárása iránt. Ez érthető is, hiszen a feudálkapitalista Horthy korreak kulturpolitikáját nem az ókori rabszolgatársadalom falusi telepének feltárása és a római rabszolgatársadalom dolgozói életének megismerése, hanem az uralkodó osztálytól lakott városok emléke nyaga érdekelte.

A felszabadulás után népi demokráciánk kulturpolitikája tette lehetővé, hogy az ásatások megindulhassanak az albertfalvai telepen. Kezdetben a Budapest fővárosi múzeumok saját költségvetésükből fedezték az ásatásokkal járó kiadásokat, 1950-től kezdve azonban a Magyar Tudományos Akadémia komoly összeggel sietett az ásatások folytatásának biztosítására.

Az ásatások ebben az évben is tovább folytak a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja leletmentési hiteléből és a Központ ellenőrzésével.

Az eddigi ötéves ásatói munka eredményeit összefoglalva röviden a következő képet nyerjük: a telep a Budafoki Forgalmi Teleptől keletre egészen a Dunáig, kerekén 1 1/2 km² területen foglal helyet. Ez a terület nincs sűrűn beépítve, hane 4-5 fállal körülvett lakóház és ezekhez tartozó gazdasági épület alkot 1-1 épülethozportot, melyeket egymástól 40-50 m-es szabad kis térségek választanak el. Tipikusan falusias jellegű települési forma bontakozott ki eddig az ásatások területén.

A település első lakói a gellérthegyi eraviscusok voltak. Az eraviscusok a barbárság felső fokán éltek az időszámításunk kezdete körüli időkben. Az uralkodó osztály kelta ethnikumú volt. Az időszámításunk előtti első század 60-as éveiben, amikor letelepültek a Gellért-hegyen és környékén, itt ezen a területen még egy koravaskori műveltségű trák elemekkel színezett illyr lakosságot találtak. Ezekkel, amint a sírköveken fennmaradt névanyagból is láthatjuk, összekeveredtek.

Az időszámításunk utáni 6. és 9. közötti években a Dunántul és Dráva-Száva között /később Pannónia/, valamint a Dalmáciában élő bennszülöttek fellázadtak a római uralom ellen. A rómaiak csak súlyos harcok után tudták újból megszilárdítani uralmukat ezen a területen. A bennszülöttek szabadságharcának - amely csak Róma szempontjából volt lázadás - egyik következménye az volt, hogy a Duna vidékén berendezkedő római katonai uralom a magaslatokon fekvő megerősített lakóhelyeiről a könnyebben ellenőrizhető sík vidékekre telepítette le a bennszülött lakosságot. Így járt el Augustus utolsó, vagy Tiberius első uralkodási éveiben a Gellérthegyi eraviscus oppidum /megerősített telep/ lakóival is, akiknek zömét 8 km-rel délebbre az albertfalvai síkságra telepítette le. Az első albertfalvai eraviscus telepések földbe mélyített, átlagosan 3-5 m belvilágu, lekerekített sarku, négyszögű lakóüregekben laktak. Napon szárított agyagtégglából, vagy gerendák közé font, kívül-belül sárral tapasztott vesszőfonatból készítették a felmenő falat, míg a tetőzet náddal fedett, egyszerű nyeregtető lehetett.

A letelepített eraviscusok elsősorban állattenyésztéssel és földműveléssel foglalkoztak. Az elpusztult lakógödörök és szemétdödrök anyagából főképp szarvasmarha és sertéscsontok kerültek elő nagy számban. Ezek mellett nem hiányoztak a ló, juh és apró szárnyascsontok sem.

A földművelés termelőeszközeiként néhány sarló került elő. Viszont mondhatni egyetlen lakógödörből sem hiányzott a két kerek mészkőlapból álló kézimalom, sőt ebben az évben nagyobb mennyiségű félig megégett gabonát, búzát és rozsot találtak.

Edényművességük fejlett volt. Korongon készítették jól iszapolt és kiégetett szürke anyagu táljaikat, gabona tárolására szolgáló hombár edényeiket. Ugyanakkor viszont egyszerűbb, főzésre szolgáló edényeiket kézzel, korong nélkül készítették. A megtalált edények egyik csoportja pontosan egyezik a Gellért-hegyi telep lakóinak kerámiájával, igazolva a gellérthegyi oppidumból való áttelepülést. Az albertfalvai edények legkorábbi formái a Gellérthegyen talált legkésőbbi edénytipusokkal mutatnak teljes azonosságot.

A római rabszolgatartó kormányzat az áttelepített eraviscusok férfi lakosságát besorolta az u.n. auxiliális csapatokba, a segédc csapatokba. Különösen a közeli nagytétnyi /Campona/ táboraiban állomásozó katonai osztag kaphatott kiegészítést az albertfalvai telepről. Az egyik még 1949-ben feltárt lakógödörben megtalálták az egyik, katonai szolgálatát Camponában teljesített, eraviscus bennszülött bronzból készült obsitlevelét /diplomamilitaris/. Ez a lelet érdekes világot vet a romanizáció mértékére. A nagytétnyi tábor területén 1949-ben folytatott ásások napvilágra hoztak egy kaszárnya helyiséget. Szép, tágas, kőfallal rendelkező épület egyik része volt ez. Ilyen helyiségben lakott kiszolgált eraviscus katonánk is, Gaius Octavius. Amikor viszont leszerelt és visszatért szülőfalujába, vagy felesége házába, akkor nem támadt igénye, vagy az anyagiak hiányoztak arra, hogy kőházat építsen; továbbra is egy kisméretű földbemélyített lakógödörben lakott.

A romanizáció csak lassan gyurta át az albertfalvai eraviscus telep lakóit. Legkorábban a diszes római edényárut vették át. Az időszámításunk utáni I. és II. században ezeknek a vörös mázzal bevont, sok esetben külső oldalukon domborműves ábrázolással díszített diszedényeknek gyártási központjai Galliában és a Rajna vidékén voltak. Vizi uton, a Dunán szállították ezeket kelet felé és az albertfalvai telep lakóházaiban nagyszámban kerültek napvilágra a galliai Le Graufe Senque és Lezoux készítményei. Ezek mellett helyben is készültek edények. Epen a legutolsó év ásásának sikerült részben feltárnia egy albertfalvai fazekasmester műhelyét. Előkerültek a nagyobb kihajló peremű fazekak készítésére szolgáló agyagmintázók, továbbá két mézeskalács sütésére szolgáló agyagminta. Az egyik előoldala a győzelmi jegyeket pajzsára író szárnyas Viktoria előtt térdeplő frig sapkás barbár /dák?/ alakját mutatja, hátoldalon pedig bekarcolva ol-

vashatjuk a minta tulajdonosának nevét: Julius Hilarus.

A második század 60-70-es éveiben elpusztult ez a római birodalom fontosabb ipari centrumaival kapcsolatot tartó eraviscus telep. Az akkori idők pusztító szarmata háborúknak esett áldozatul. A lakógödrök tűzvész következtében pusztultak el, a lakosság egy része azonban elmene-kült. A háború befejezése után újból megindul az élet az albertfalvai telepen. A korábbi földbe ásott lakógödrök helyébe és sok helyen azok fölé tágasabb, több helyiségből álló kőépületeket emelnek. Ezek a kőépületek átlagban 15x16 m²-nyi területet foglalnak el. Alaprajzi beosztása valamennyinek azonos. Keleti vagy nyugati oldalon keskeny tornác húzódik, ebből egy középső nagyobb helyiség nyílik, amelynek déli, napnak jobban kitett oldalán volt a konyha és étkező helyiség, valamint sok esetben terrazzo-padlós "tiszta-szoba". A hálólhelyiségek az északi oldalon vannak. A lakóházak belsejét már római módra falfestményekkel díszítették, sőt a mennyezet alatti részen gipszből fapecsételővel mintázott stukko-párkányokat is alkalmaztak.

A telep életének második szakasza nem tartott sokáig; a III. század közepén újból nagyarányú mozgásba jött a Duna balparti barbár világ. Szinte évenként megismétlődtek a szarmaták és szövetségeseik pusztító támadásai. A század közepén egy ilyen betörés végleg elpusztította az albertfalvai telepet, amely aztán már nem is épült újra. /Ez a magyarázata annak, hogy az időszámításunk utáni IV. század utleírásai nem emlékeznek meg erről a telepről./

Elfeledve, 1700 évig ismeretlenségben rejtőztek a föld alatt ennek a telepnek maradványai, amíg kutató régészeink rájuk nem találtak és jelentős részüket fel nem tárták.

A telep emlékműanyagán keresztül egy falusias jellegű település materiális kulturáját és részben történetét ismerhetjük meg és ezzel gazdagíthatjuk a római rabszolgasadalmat dolgozóiról való ismereteinket, anyaggal támaszthatjuk alá a Morgan-Engels-féle társadalomfejlődésnek a barbárság felső fokáról a civilizáció korszakába való ugrásszerű átmenetét.

Néprajzi gyűjtés Szuhahután /Heves m./

Szuhahuta telep Szuha kisközséghez tartozik, tőle hét km-re a Mátrában, a Galyatető alatt fekszik. Lakosai szlovákok, akiknek legfontosabb kereseti forrása a famunka, favágás és faeszközök készítése.

1948. őszén jutottam el a községbe, ahol az u.n. "szekrény" /ácsolt láda/ készítését tanulmányoztam, amelyet Magyarországon mindeztideig csak itt sikerült megtalálnom. Azóta ki szélesítettem a kutatást, célom az egész szuhahutai faipar átfogó vizsgálata.

Igyekeztem mindent történeti szempontok szerint vizsgálni. Természetesen elsősorban érdekelt magának a telepnek a története. Levéltári kutatások alapján állapítottam meg a község településének idejét /1777/, mikor is üveghévíz készítő munkaként hozták a mai lakosok őseit ide. A település és üvegyártás idejére a szájhagyomány is emlékszik. Az üvegyár a múlt század elején szűnt meg. Az öregek szerint ezt követően a múlt század negyvenes éveiben kezdődött el a famunka, gyöngyössolymosi hatásra. Elmentem Gyöngyössolymosra, de ott nem találtam erre vonatkozó hagyományt, így ezt csak valószínűsíteni lehet. A további fejlődést adatközlőim emlékezéseiből rekonstruáltam. Szuhahuta története nagyjából a helyi faipar és árusítás története is.

A gyűjtés során leírtam a szuhahutaiak által ma, illetve régen készített közel ötven tárgy munkamenetét. Ezt általában úgy végeztem, hogy előbb végignézttem a tárgy készítését, közben állandóan **kérdve** a látottak után. Utána ennek alapján írtam le a **munkafolyamatot**, majd egy másik készítővel mondtam el a készítést, olyannal, aki az adott esetben éppen nem csinálta a szóbanforgó tárgyat. Ezután az öregektől kikérdeztem a tárgynak az emlékezet szerint legrégebbi készítési módját, majd azt nyomoztam ki, hogy mikor, milyen okokból és hogyan következtek be a változások. Erről magukat az ujtókat, illetve a meghaltaknál az utódokat vallattam ki.

Részletesen tanulmányoztam a munkaeszközöket és faragó helyeket. Igyekeztem felmérni a munkaeszközök tulajdonságaira, élettartamára, használatára vonatkozó teljes ismeretanyagot. Ugyanígy foglalkoztam a nyersanyaggal, a fákra vonatkozó gazdasági ismeretanyaggal is.

A technológiai ismereteket egy-egy utam után mindig összehasonlítottam a technológiai szakirodalomban közltekkel és igyekeztem megállapítani az esetleges különbségeket, és ezek okait.

Mindezek a tanulmányok közel hozták a munkát végző emberekhez. Szuhahután 48 férfi készít faeszközöket, köztük a legtöbbször az asszony is segít a munka egy részénél, vagy legalábbis az

árusításban. Foglalkoztam a munkamegosztással, /nemek, korosztályok és tehetség szerint/ a gyermek tanításával, de általában a hutaiak életmódjával is.

A szuhahutaiak az általuk termelt áruk egy részét kereskedőnek adják el, a többit maguk viszik eladni. Kikérdeztem adatközlőimet erre vonatkozóan is. Az árusítás módján kívül érdekelt az is, hogy mi az, ami a szuhahutaiak figyelmét az egyes községekben megragadja, hogy ismerik az általuk bejárt falukat, milyen hatást okoznak. Érdekelt a vásárlóközönség véleménye is, melytől több faluban gyűjtöttem. A legfontosabb kereskedőjüknél is jártam, hogy megtudjam, merre viszik tovább a kereskedők a hutai "faszerszámot" és hogy viszonylik minőségben a kereskedők által terjesztett, más falubeli készítményekhez. Voltam kétszer a gyöngyösi vásáron megnézni, hogyan árusítanak a hutaiak. Kétszer voltam velük "faluzni", másodszer én is bekötöttem a fejem és a vevők előtt, mint hutai asszony szerepeltem.

A famunkán kívül röviden gyűjtöttem a hutaiak által végzett más munkákra /saját mezőgazdaság, béraratás, bérfavágás, stb./ vonatkozó adatokat is, hogy meg tudjam ítélni, mekkora a helyi famunka jelentősége.

A szóbeli adatgyűjtéssel párhuzamosan folyt a jelenségek fényképezése és a tárgygyűjtés. A fényképek legnagyobb részét, a muzeum fényképésze készítette. Ezek a felvételek elsősorban a munkafolyamatokat dokumentálják a legapróbb részletekig, de készültek felvételek a munkahelyekről, eszközökről, árusításról, továbbá magáról a településről, életmódról és arcképfelvételek a leghiresebb készítőkről. Kiegészíti mindent a gereblyekészítésről felvett kisfilm, melyet követni fog egy a "szekrény" készítéséről. A tárgygyűjtés erre irányult, hogy a lehetőség szerint az összes, Szuhahután készülő, illetve valaha készült tárgyról és variánsairól egy darabot behozzunk a muzeumba. Hasonló teljességre törekszünk a munkaeszközök gyűjtésénél is. A Szuhahután gyűjtött anyagból kiadvány készül, az elsőrendű fényképek és tárgyi anyag segítségével pedig bármikor lehet a tárgykörből kiállítást is rendezni.

Csilléry Klára.

Az ujitási mozgalom hírei.

A szocializmust építő ember egyik legfontosabb feladata, hogy maga és dolgozótársai munkáját könnyebbé, eredményesebbé tegye. A munkának és a dolgozónak a szocializmust építő társadalomban kialakuló új kapcsolatából azonban önként adódik a készség ennek a feladatnak megoldására, hiszen a munka megjavítása, a termelés emelése mindnyájunknak érdeke, a jobban szervezett, tökéletesebb eszközökkel végzett munkának az egész közönség hasznát látja. Így szabadítja fel a szocialista

társadalom a tömegekben a munka eredményesebbé tételét szolgáló kezdeményező kedvet.

Az ujitó mozgalom célja, hogy megszervezze, szükség esetén helyes irányba terelje az ujitók munkáját, de feladat az is, hogy azok számára, akik javaslataikkal, terveikkel eredményesen szolgálják a munka megjavításának ügyét - gondoskodják a megérdemelt jutalom, vagy ujitási díj kifizetéséről, hogy ilyen formában az ujitók közvetlenül is élvezzék munkájuk eredményét. De feladata az ujitási mozgalomnak a bevált ujitások megismertetése is mindazokkal, akik azokat munkájuknál felhasználhatják, mert az ujitás tényleges hasznót csak akkor jelent, ha az a gyakorlatban is alkalmazható.

Az ujitási mozgalomnak el kell érnie azt, hogy egyetlen ötlet, javaslat, -mely eredményesen szolgálná a munka megjavítását - ne maradjon ismeretlen. Mindazokat, akiknek hasznos ujitó tervek vannak, fel kell világosítani arról, hogy ujitásuk elhallgatásával nem cicséretes szerénységről tesznek tanuságot, hanem a közösséget fosztják meg a jobb munka lehetőségétől.

Az ipar területén az ujitási mozgalom már teljes mértékben kibontakozott. A muzeumok dolgozói is számos értékes javaslattal járultak hozzá a muzeumi munka megjavításához és már számos muzeumi dolgozó részesült ujitási jutalomban. A muzeumi ujitási mozgalom eleve nebbé tétele, az elfogadott javaslatok megismertetése és bevezetése érdekében a Muzeumi Híradó a jövőben rendszeresen ismertetni fogja a mozgalom híreit és ismertetni fogja azokat a javaslatokat, melyeket használnál vezethetnek be saját munkaterületükön a kartársak.

Számítunk arra, hogy javaslataikkal, de kritikáikkal is támogatni fogják kartársaink az ujitási mozgalmat, ezzel is támogatva a muzeumi dolgozóknak a kulturforradalom megvalósításáért folytatott harcát.

Budapest.

Boreczky László.

Ujitási javaslatok:

Felraerősített, keretnélküli üveglapok alatt kiállított képek, feliratok, térképek stb. felerősítése. /Csalogh József a Balatoni Múzeum vezetőjének javaslata. /:

A kiállítandó kép, felirat stb. ugyanugy kerül üveglap alá, mint a gyakorlatban eddig alkalmazott eljárásnál, mikor a felerősítés meghajlitott gombostű vagy szeg segítségével történt.

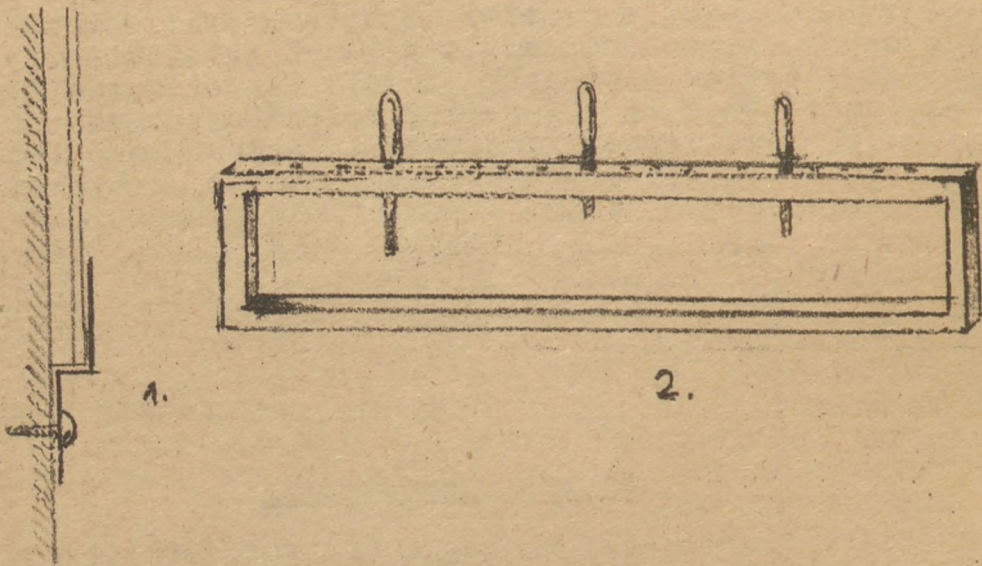
A javasolt eljárásnál a felerősítéshez réz vagy alumínium-lemezből házilag előállított kapcsokat használunk. A kapcsok 0.5 mm vastag lemezből állíthatók elő. A lemezből 7, esetleg 5 mm-es szalagokat vágunk ki, ezeket 19 mm hosszú darabokra vágjuk s ezeket 4 mm után először, majd az üveg és az alatta lévő papíros, illetve az alátét vastagságától függően, de általában újabb 4 mm után ellenkező irányba derékszögben ismét meghajtjuk. A kapocsnak a falra felfekvő részén /a hosszabb lap/ lyukat furunk, ezen keresztül ütjük be a szeget. /1.ábra./

Csavarszorító, fából készült régiségek számára.
/Majhen Menyhért, az Orsz.Történeti Múzeum restaurátorának javaslata./

A csavarszorító lehetővé teszi a javított, restaurált terület leszorítását nagyobb felület belső részén, például: asztallap közepén.

A szorító mérete: 100x20 cm.

A csavarszorító egyik oldalán nyitható, hogy azok a tárgyak is restaurálhatók lehessenek, melyek 100x20 cm-es keretbe sem férnek bele. /2.ábra./

Szerszám vastag huzalból képakasztó kampók készítésére.
/Hall Nándor az Orsz.Szépészeti Múzeum gépészenek javaslata./
Kiállítások rendezésénél szükséges képakasztó horgok gyorsan és pontosan készíthetők a Központ ujitási megbízottjánál megtekinthető rajzon feltüntetett, házilag könnyen előállítható szerszámok segítségével.

Mozaik felszedése.

/Bartha László, a Múzeumok és Műemlékek Orsz. Központja restaurátora és Polka István, az Aquincumi Múzeum restaurátorának javaslata./

A javaslat szerint a felszedendő mozaik-felületet enyvezett vászonnal kell leragasztani. Az enyv megszáradása után a mozaik szemcsék előzetes lazítás nélkül kiemelhetők. Az enyves vászonra tapadt mozaik akár a helyszínen új alapba ágyazható, akár más helyre szállítható. Az eljárás előnye, hogy lényegesen megrövidíti a mozaik kiemelésének munkáját s így munkabérben lényeges megtakarítást eredményez.

Csonttárgyak mészkőlerakódástól való megtisztítása.

/Baky Győző, az Orsz. Magyar Történelmi Múzeum restaurátorának javaslata./

Csonttárgyakról a mészkőlerakódást ezideig mechanikus úton távolítottuk el. Baky Győző ujitása szerint a lerakódás ecetsavban való áztatás útján távolítható el.

Az Afrika kiállítás néhány technikai ujitása.

Az Afrika kiállítás hozott néhány olyan technikai ujitást, amelyeket egyéb kiállításoknál a mindenkori helyi viszonyokhoz alkalmazkodva minden bizonnyal fel lehet használni.

Az első ilyen ujitás a következő: a kiállítás rendezéséhez adva volt néhány nagyméretű szekrény deszkaháttal, olajfestékekkel lefestve. Ezekbe a szekrényekbe került a kiállítandó anyag. De nem egy eset volt, amikor a szekrények mélysége nem felelt meg a kiállítási anyagnak, túlságosan mélyek voltak a lapos, aránylag kicsiny, közelről nézendő anyaghoz. A megoldás az lett volna, hogy a szekrényt szűkebbre vesszük, oly módon, hogy enyvezett lemezből egy második hátfalat építünk körülbelül a szekrény közepére. Természetesen ez kifogástalan, jó megoldás, de elég költséges. Meg kell építeni egy keretet, amelyre az enyvezett lemez kerül. A keret tehát feltétlenül szükséges, de ekkor építés közben felmerült a kérdés, vajjon nem lehetne-e a drága enyvezett lemez helyett valamiféle más olcsóbb anyagot felhasználni? Rövid kísérletezés után Bunday Jenő, Demók Béla ötlete kitűnően bevált. A kész keretre közönséges jutavásznat feszítettünk, ezt csomagolópapírral letapétáztuk és kitűnő hátfalat kaptunk. Természetes ehhez szükséges volt, hogy előre tudjuk, milyen anyag kerül erre a hátfalra, mert a keret merevítő léceit úgy helyeztük el, hogy a kiállítási anyag szerelésénél a csavarok, szegek ezekbe a merevítő lécekbe kerüljenek. Égzel a módszerrel nem kevesebb, mint 30 négyzetméter enyvezett lemezt takarítottunk meg.

Hasonló újítás volt az is, hogy deszkahátú szekrényekre, amelyekre nem lehet tapétát huzni, mert a deszka dolgozik és a tapétát esetleg elrepeszti, szintén nem enyvezett lemezt használtunk, hanem itt is vásznat borítottunk a deszkafalra és erre került a tapéta. Ilymódon szintén körülbelül 25 m² enyvezett lemez felhasználását kerültük el.

Az előbbieken már említés történt a csomagolópapírról. Nem ismeretes elgöttem, hogy egyéb kiállításoknál mi a helyzet, de az Afrika kiállításnál először alkalmaztuk tapéta gyanánt a csomagolópapírt. Ez kétszeri átfestéssel teljesen használhatónak bizonyult. Hátránya mindenesetre az, hogy a festett csomagolópapír nem tűri a ragasztást és így kiállítási anyagot/képeket, szövegeket, fabetűket/ nem lehet enyvezni az ilyen papírra. Tehát ilyen anyagot használva jó eleve gondolni kell arra, hogy a kiállítási anyagot hogyan lehet majd szerelni. Ugyancsak csomagolópapírt használtunk egész sereg grafikai munkánál, temperával kitűnően lehetett dolgozni rajta.-

A kiállítás egy másik újítása a spirituszkészítmények elhelyezésének megoldása volt. A spiritusz készítmények kiállításának egyik igen nagy baja, hogy a kiállított tárgyakról a figyelmet elterelik maguk a nagy üvegek, az edények s a polcok. Hogy ezen a kérdésen segítsünk, kikísérleteztünk egy megoldást, ami ezt a hátrányosságot megszünteti. A kiállítandó spirituszkészítményeket polcra helyeztük el és úgy osztottuk el őket, hogy az edényben a közepén látható kiállítási tárgyat tekintetbe véve egy borítófalat huztunk az edények elé. Ez a borítófal nem engedi látni sem az edények karimás alját, sem a hatalmas üveg dugós, sokszor gombos fedőt. Mátul az edények mögött sötét festést, papirost, függönyt helyeztünk el, ahogy az adott helyzet megkívánta. Ilyenformán a sokpolcos nyugtalan felületű spirituszkészítményes szekrény helyett egyetlen sima felületet nyertünk, amelyen néhány kivágás volt, s a kivágásokban teljesen zavartalanul láthatók a készítmények. Ennek a módszernek egyetlen hátránya, hogy bizonyos költséget jelent a polcon kívül az előfal elkészítése. De didaktikai szempontból bizonyos, hogy a régebbi módszerek felett áll, mert a figyelmet nem szórja szét a sok mellékes tényező.

Koroknay István.

A debreceni Dobozy temetői textiliákról.

A Déri Múzeum anyagában kb. 200 db/kisebb-nagyobb ásatási textília van. Ezek 1921-től 1928-ig kerültek leletmentés során a Déri Múzeumba. Akkor egyáltalán nem voltak kezelve, kiásott, sáros, piszkos, nedves, gyűrött állapotban kerültek a raktárba. 1944-ben az épületnek ezt a részét, ahol ezek a textiliák voltak, bombatalálat érte, így újabb ron-

gálódásnak, pizskolódásnak, gyürődésnek, nedvesedésnek voltak kitéve. A felszabadulás utáni épület és így raktárhelyreállítási munkálatok során vált kezelésük lehetővé.

A felismerhetetlenségig gyürött és összeszáradt darabokat a legnagyobb elővigyázatossággal lehetett kézbe venni, mert erősebb érintésre törtek és szétporlottak.

A kisebb darabokat szárítószekrényben gőzöltem át 80-90° C-on úgy, hogy a belső rekesz alsó részébe kis tepsibe vizet téve fölé a polcra elhelyeztem a textiliát addig, míg át nem nyirkosodott. A nagyobb darabokat kis gázlángra vett gázkályha fölé tettem úgy, hogy alulra egy alig kinyomott megnedvesített vastag vásznat helyeztem, rá a textilt és lefedtem pergament papírral. Kellő átnyirkosodás után az egyes darabok szétválaszthatók és szétteregethetők lettek. Ezután egészen langyos vasalóval száraz ruhán keresztül formájára vasaltam, illetve szárítottam. Kefelésre még mindig mállott, ezért a szennyeződéstől puha ecsettel való óvatos porolással szabadítottam meg, amennyire csak a szövet rongálódása, veszélye nélkül lehetett. Ezután újabb vasalás következett, ugyancsak langyos vasalóval, de most már megnedvesített ruhán keresztül való átgőzölés, és csak ezután lehetett a textiliák kezelésére vonatkozó ismert eljárásokat alkalmazni: megfelelő anyagra rádolgozni, az egymáshoz tartozó darabokat összeállítani és egészen híg acetonban oldott celulozé-befúvás utján tartósítani.

A fenti eljárások során sikerült a Dobozi temető anyagából a muzeum állandó kiállításának várostörténeti részében kiállított XVII. századi dolmányt összeállítani és legutóbb ugyancsak a Dobozy temető anyagából egy másik XVII. századbéli, külföldön /francia, német, angol/ is használatos szabásminta alapján, magyaros izléssel /dus zsinórozással és övvel/ készült férfi dolmányt /ujja hiányzik/ összeállítani.

Ezeknek ilyen módon való rekonstruálása egész komoly gyarapodását jelenti a XVII. századi polgári viseletnek.

Tudományos feldolgozása folyik.

Debrecen.

Ditrói Béláné.

A néprajzi restaurálás egyik új eredménye.

A Néprajzi Múzeum újonnan megnyitott kiállításának egyik főerénye a tárgyak gondos, szakszerű restaurálása. Ez a kiállítás is bizonyítja, hogy a helyes restaurálás nagymértékben fokozza a tárgyak tudományos értékét. Szakszerű lemosással a butorok visszakapták eredeti színüket, sokszor évszámok és nevek is olvashatóvá váltak a brunolin réteg leoldása után.

Az új kiállítás előkészítésekor a legnagyobb meglepetést egy békéscsabai karosszék okozta, a tárgy olajfestékekkel egyszínű angolvörösre festve került a múzeum restaurátorához. A restaurátor színes festés nyomait ismerte fel és fáradtságos munkával késsel lefejtette az említett és az alatta lévő kék réteget. Munkája nyomán előtűnt a karosszék szinte sértetlen eredeti díszítése és felírata. Az évszám tanúsága szerint 1778-ból származik ez a darab, tehát a múzeum legkorábbi alföldi festett butora. A népi asztaloskészítette butorok közül a múzeum békéscsabai gyűjteményében, teljesen egyedülálló stílusával ez a darab, melyet igen értékesnek tesz szép, renaissance stílusú festése is.

Tapasztalatszere a múzeumok között.

A Budapesten lévő országos múzeumok különböző anyagot őriznek, dolgoznak fel tudományosan és más-más anyag kerül kiállításainkra, mégis vannak olyan feladataik, melyeknek megoldása során egymás tapasztalatait kölcsönösen felhasználhatják. Minden múzeum tanulhat a másiktól, mert egyik a kiállítások rendezésében, másik a raktárrendezésben, ismét más a közönség jó megszervezésében jár elől.

A közelmúltban a Néprajzi Múzeumot keresték fel a többi nemzeti múzeumok és szakmúzeumok tudományos dolgozói. Itt elsősorban a raktárak rendezését a nyilvántartás kérdéseit, a múzeum dokumentációs anyagát és az eddig kiépített szovjet tudományos kapcsolatokat tanulmányozták. Megtekintették a múzeum kisüzemeit: a restaurátor, fényképész, asztalos, könyvkötő üzemeit.

A restaurátor műhelyek között külön is kialakult a tapasztalatszere. Legutóbb az Iparművészeti Múzeum bőrrestaurátor műhelyét keresték fel a Néprajzi Múzeum restaurátorai.

Az ipar, mezőgazdaság és a gazdasági élet sokféle területén bevált tapasztalatszere a múzeumok tudományos munkáját is jobbra és teljesebbé teszi.

Helyreigazítás.

A Múzeumi Híradó második számában a 14-16. oldalon tanulmány jelent meg, "Küzdjünk múzeumaink elcsúsztatódása ellen" címmel, "Gallyasi Miklós Hódmezővásárhelyi" felirattal. A tanulmányt Dömötör Sándor múzeumvezető írta, a szerző nevének felismerése elírás volt.

Kéményseprők bevonása a muzeumi gyűjtőmunkába.

Muzeumi gyűjtőmunkámnál olyan fogást alkalmaztam, melynek átadásával remélem, hogy több vidéki kartársamnak hasznos munkamódszert nyújthatok.

Felmerült az a probléma, hogy a kisiparosoknak szövetkezetekbe való tömörülése következtében az egyéni, kezdetleges kisépítő munkaeszközök eltűnnek. Hová tűnnek el, hova teszik az ilyen holmit, amit már nem használnak, de kidobni még sajnálnák? A padlásra.

A másik kérdés, ami ezzel kapcsolatban ugyancsak felszínre került, hogy a város területén élt, kis számban még ma is élő parasztságnak fejletlen, ma már nem használatos eszközeit megszerezzük. A kérdés az volt, hogy hogyan és honnan tudnánk ezeket az eszközöket megszerezni. Itt is csak az a válasz volt, hogy a padlásról.

Világosnak látszott, hogy szabályos padlás-kutatást lenne célszerű tartani. Ebben az esetben a polgárságnak, nemrég még használt, ma már csak a padláson heverő használati tárgyait is megtalálnák.

Alapos és városszerte megszervezett padlás-kutatás azonban nem látszott célszerűnek, egyrészt, mert rendkívül nehéz lenne volna a munkánkat, hogy minden házában elmondjuk jövőtőlünk célját. Sajnos, még így sem tudtuk volna leküzdeni a bizalmatlanságot és a rosszhiszeműséget. Eppen ebből a rosszhiszeműségből következik a másik ok, amiért ~~mi~~ nem akartuk ezt az egyszerűbb utat választani; t. i. az emberek pletyka-éhsége. Azonnal elterjedt volna az a rómhír, hogy a padlásokat kutatják.

Eppen ezekért, a nagyjából vázolt indokokért határoztuk el, hogy a kéményseprőkhöz fordulunk segítségért. Valóban így is történt. A Győr-Sopron-megyei Kéményseprő Vállalatot kerestem fel kéréssel. Itt a legnagyobb megértéssel és jóindulattal fogadtak. Teljesen megértették és pártfogolták ügyünket; úgy, hogy másnap reggel hat órakor már el is indultam az egyik kéményseprővel, kőrutamra. Első alkalommal Ujváros egy részét jártam be. Azért esett erre a városrészre a választás, mert itt van Győr egyik legrégebbi kismesterségi centruma.

Az eredmény várakozáson felül jó volt. A padlásra feljutnom, természetesen semmiféle nehézségbe nem került. A padlásokon pedig valóságos kincsesbányákra találtam. Eltekintve az egyes, régen használt kismesterségbeli eszközöktől, - timár, takács, asztalos, fazekas, csiripiszli /régi böjti eledel/sütő aszszony készségei, - mindenütt gazdag kerámia, háztartási eszköz, halászati és butor anyagot találtam. Az anyag könnyű megtalálása mellett most éreztem annak jó oldalát, hogy nem e-

gyedül, hanem kéményseprővel mentem. T.i. a kéményseprő általában közkedvelt ember a házaknál, ezért a legtöbb esetben, ha elkért valamit, rendszerint ellenszolgáltatás nélkül ideadták. Annak felfedésére, hogy a muzeumból jöttem, csak ilyenkor került sor.

Két napig jártam az újvárosi házak egy részét. Annak ellenére, hogy utam várákozáson felül gazdag eredménnyel járt, mégsem tartottam célszerűnek, ha személyesen megyek a padlásokra, mert pontosan egy esztendeig tartott volna, ha Győr minden padlását magam akarom végignézni. A munka észszerűsítése érdekében a kéményseprőkre támaszkodtam fokozottabb mértékben. A tizenkét kéményseprőt behívtam a muzeumba és bemutattam nekik a már begyűjtött néprajzi anyagot. Érdeklődésük és lelkesedésük hozzásegítette őket ahhoz, hogy a muzeum számára igen értékes gyűjtőmunkát fejtsenek ki. Munkájuk értékére és komolyságának bizonyítására álljon itt egy pár példa. Segítségükkel a muzeumba került a győri csizmadia-céh ládája, teljes iratanyaggal együtt és a zászló; a kerámia anyagért kis kocsit kellett küldeniük a város több pontjára; egy pompás, kovácsoltvas veretekkel ellátott, kőszőbarokk faragott ajtó pedig rövidesen a muzeumba fog kerülni, egy modern ajtó helyébe, amely eddig az épület harmóniáját rontotta.

Ezek a példákon maguk is úgy fellelkesültek, hogy ma már szinte versenyben folyik közöttük a gyűjtőmunka. Mivel azonban a kéményseprőkre vonatkozólag semmiféle emlék nincs a muzeum birtokában, a mesterségükre vonatkozó írásos és tárgyi emlékeket ők maguk szedik össze.

Ezek a dolgozók teljesen átéreztek, hogy a mai muzeum a dolgozóké, mindnyájunk művelődését mozdítja elő és ezért teljes odaadással dolgoznak érdekében. Ezért ajánlom Kartársaimnak, hogy a kéményseprőket neveljék gyűjtő-káderekké, mert segítségükkel nagyon sok olyan anyagot menthetnek meg, amiről mi nem is tudunk és emihez nem, vagy csak ügyvel-bajjal juthatunk hozzá.

Gyimesiné Sergő Erzsébet.

Ezt a beszámolót lényegében ismerik a Kartársak a muzeumvezetői értekezletről. A rádió ifjúsági adása nov. 26.-án közvetítette a beszámoló alapján készített riportot. /A szerk./

Egy készülő kiállításról.

A napokban zajlott le az Országos Építészkonferencia a Nemzeti Múzeum dísztermében. A Történeti Múzeum dolgozói nagy érdeklődéssel figyelték ennek a kultúreseménynek felzólalás sorozatára. A legnagyobb hatást Sz. J. Csornyisov elvtárs tette rájuk,

aki mint a Szovjet Építészeti Akadémia alelnöke, az Építés-szövetség főtitkára szólalt fel s elmondotta, hogy a szov-jet építészek tevékenységük igazi értelmét a nép céljainak és igényeinek szolgálatában látják. Boldoggá teszi őket az a tudat, hogy szocialista hazájuk hatalmas munkálatainak cselekvő részesei lehetnek.

Erről a mi történelmi nevezetességű, gyönyörű térhatású, ko-rintusi oszlopos dísztermünkben elhangzott beszédről a Tör-téneti Múzeum dolgozói úgy érezték, nekik szól, sőt bizonyos áttételekkel talán róluk is beszél. Hónapok óta megfeszített munkával ők is azon fáradoznak, hogy megmutathassák, hogy ők is "a nép céljainak és igényeinek szolgálatában állnak" és boldoggá teszi őket is a tudat, hogy egy szocialista múzeum építésének "cselekvő részesei lehetnek".

Az Építészeti Kongresszus előtt néhány nappal lezajlott, szintén izgalmas és főleg nagyon tanulságos MMOK Kongresszus beszámolt már arról, hogy a Történeti Múzeumban nagy Törté-neti Kiállítás felállításán fáradoznak, mely a Régészeti Osztály a "Magyar föld őstörténete" című ciklusa után egy kiállításorozat második részlege lenne s a magyar állam történetének emlékeit mutatná majd be a feudalizmus kezde-teitől, - az állam-alapítás korától a XIX. század közepéig - a proletár állam első csiréjéig: Táncsicsig. A hét óriási teremben és egy nagy L alakú folyosó részlegen folyó munká-latokról, illetőleg ezekkel kapcsolatosan néhány múzeumépi-tő problémánkról szeretnénk csak néhány glosszát bemutatni.

Vegyük talán úgy, hogy csupa "pro-domo"-k, "pro memoriák" ezek a sorok. Mozaikszerű összeillesztései, lerögzítései a futó időnek, még inkább a vajadásokkal, vitákkal, de mind-végig munkával és jószándékkal teli kiállításfejlesztési vállalkozásnak. Egy kiállítást tervező gárda töprengései, mely kiállítás, ha befejezéséhez ér, kritikát róla ugysem a készítő, hanem akiknek a számára készült, a dolgozók összessége mondja majd el s főleg látogatásával tesz majd bizonyosságot róla, szereti-e, okul-e rajta, művelődési cél-jainak teljes tökéletességgel megfelel-e?

A feladat, amely elé állítottak, nem resteljük bevállalni, igen nagy sullyal nyomott bennünket, pedig itt a helyszínen a múzeum a gyűjtemény levegőjében élve sokszor végig gon-doltuk, hogy mit építünk, tervezünk, mit hozunk létre és ennek érdekében mit gondoztunk, mire vigyáztunk idáig. Ezek-re a sorozatos és ugyszólván folytonos számbavevésekre nagy szükségünk volt éppen feladatunk becsületes felmérésénél. Voltak azonban támpontjaink is. Ilyen támpont volt például az, hogy mi az előttünk járó "igaz" kartársak lábanyomába már azzal az általuk is leszögezett tanulsággal léptünk, hogy "változatos és érdekességekben bővelkedő múzeumunkra ne csak tartalma miatt legyünk büszkéek, hanem épp ily mértékben azért is, mert ezt az intézményt egyedül a magyarság hozta létre.

A világ nagy muzeumainak kincseit, pápák, császárok, királyok és fejedelmek hatalmi szóval, erővel hordták össze. Ezzel szemben a Magyar Nemzeti Múzeum teljes egészében ennek a sokat szenvedett és türt magyar nemzetnek alkotása. Négy száz éven át uralkodóink csak vittek ebből az országból, de ide nem hoztak semmit. Nemzeti Múzeumunk alapításában, fejlesztésében, gazdagításában pedig éppen semmi részük sem volt. Míg a tőlünk távolabbi eső országok gyűjteményei és muzeumi jobbra hatalmas kincs és mügyűjtő dinasztiaiknak köszönhetik megalapozásukat, - addig a mi sokat kiállt országunk ilyent fel nem mutathat."

Dokumentációs feladataink felmérését illetően mindjárt előljáróban le kellett szögeznünk azt a tényt, hogy hiába tudtuk és tudjuk, hogy az Árpádház legendás gazdagsága igaz volt, s oly annyira valóság, mint a műpártoló Anjouk mesészerű udvartartása, - mindezekből ránk alig valami maradt. "Az utolsó királyi pompát, a kincsekkel megrakott, a süllyedés veszedelméig megterhelt gályákkal, Mohács után II. Lajos özvegye Mária királynő menekítette volna, de Pozsonynál I. Ferdinánd kezébe került minden s a magyar királyi ház gályáinak dus rakományát elvitte Bécs. Évszázadokon át ez volt aztán a magyar pompa, kincs, gazdagság és gyűjtemények sorsa. Fráter György, Nádasdy, Zrinyi, Thököly, a Rákóczi javak, kifosztott várak, kastélyok sora következett. Ha ehhez hozzávesszük az országunkon végigduló tatár és török hadakat, csodaszamba megy, hogy történeti, kulturális és nemzeti emlékeinkből valami egyáltalán megmaradt. Virágzó városaink és falvaink, pusztultak minduntalan oly teljességgel és tökéletesen, hogy legtöbbjükből csak a beomlott alapfalak, szántóföldön kiszántott kőtörmelék s legtöbbszor csak régi oklevelek tanuskodó igazolása maradt."

Középkori falu ásataink a Felszabadulás óta ezen a területen működnek a legserényebben, a leghézagpótlóbban úgy, hogy az új kiállításon már a Tiszalök-rázompusztai és a Móriscurkevei legfrissebb, legmodernebben feldolgozott ásatási anyag is szerepel és hü képet ad a feltárt falvaknak mind szociográfiai, mind rendkívül sokrétű dokumentációs lehetőségeit illetően.

Kiállítást, új kiállítást építeni a multnak ilyen árnyaival és tehertételeivel természetesen nem könnyű feladat. Mi volt mégis ami ezt az építést lehetővé tette, ami kedvünket és ambiciónkat állandóan ébren tartotta és tartja? Az, hogy tisztában vagyunk vele és épp a multba való visszatekintésünk alkalmával egyre jobban tudatosodott bennünk, hogy "ezt a nemzeti kincsesházat, a mi muzeumunkat egy századokon át elnyomott, mesterségesen elszegényített, százszor megsebzett, javaiból és jogaiból kifosztott nemzet belső erejének lefojt-hatatlan megnyilvánulásaként, törhetetlen élni akarásának szimbolumául önmaga teremtette meg."

Az idézet hangja tiszta és világos. Becsületes és keserüségében is őszinte. Ezért figyeltünk fel rá mi az "igaz régiek"

nyomdokába lépni kívánó utódok. Ezek a mi muzeumi haladó hagyományaink, a tanítások, amiket őrzünk és muzeumunk története, amellyel természetesen most a 150 éves évforduló előtt önkéntelenül is többet foglalkozunk. Ez adott kedvet és erőt a vállalt feladatunk elvégzéséhez, amihez hozzátartozik az is, hogy egy nagyvonalu és patinás muzeumtörténet mellett figyelmünk a látszólag apróbb részletekre is kiterjed és nem hagyjuk ki a kihangsúlyozási lehetőségeknek olyan érdekes mozzanatait sem, hogy például korukat megelőző nagyjaink a főurak és nádorok mellett itt volt Kindli Mátyás pesti egyszerű szücsmester is, aki 1803 Ujév napján 48 ajándék-könyvvel kis magyar thékáját, egész "gyűjteményét" akkor éppen életre hívott új intézményünknek ajándékozta.

Tudatosabban és több gonddal őrizzük ezután az egyszerű szücsmester nevét, de kitesszük, kiállítjuk - éppen haladó hagyományaink védelme jegyében - József nádor képét is, e Barabás festette óriás méretű pazar portrét, sarkában egy idáig még publikálatlan ampir Pest látképével. Kitesszük, mert tudjuk, hogy Széchenyi alapította muzeumunk e nélkül a József nádor nélkül még ma sem állna. Az 1807. évi XXIV. törvénycikk, amiben a Karok és Rendek megköszönték Széchenyi ajándékát, mellyel a Muzeum alapját megvetette, - írott malaszt maradt volna csupán, ha egy megajánlással nem kapcsolatos. A hadi adó minden forintja után kivetett garas és közadakozás árán épült fel ugyanis remek palotánk, de egy fáradhatatlan szervezővel az élen, aki vásárolt, ajándékozott, adott, vásároltatott, s 1836. tavaszán ő volt az, aki felhívta Pollack Mihály "Pest városi polgári építész", hogy tegyen javaslatot mennyi anyagra volna szükség a muzeumi építkezések megkezdéséhez. A Barabás portré nádor figurájának kezében ehnek emlékére ott a göngyöleg az épülő Nemzeti Muzeum tervrajzával. Innen indultunk tehát új kiállításunk felállításán fáradozva, ezt az utat mértük fel időnként gondolatban, mikor emeletre fel, emeletről le, a kiállítási termekbe vezető utat százszor is végigjártuk.

Fel kellett hogy mérjük 150 éves muzeumunk történetét Kindli Mátyástól, nádorostól, begyülemlett, felhalmozódott és megint kiszakadt anyagostól. /Három óriási intézményünk: a Szépművészeti, Iparművészeti, Néprajzi Muzeumok törzsanyagukat ugyszólván innen kapták./ Felmértük minduntalan lehetőségeinket is, - az előző négy kiállítás eredményeit, hibáit, - okulva a tévedéseken és korrigálva, fejlesztve mindenütt, ahol csak lehetett.

A legelevenebb, a legmaibb élet lüktető áramlásai közben a Párt és a napi sajtó tanításaiból is leszűrve nyomban a kulturfront más harci területein bevált módszereket és tapasztalatokat. Így tanultuk meg munka, illetőleg szinte "menetközben" mint kell a legtisztább dialektikus módszerek mellett megmaradnunk, mint kell elkerülnünk az eltulzott, szájbarágott politikai tételek minden áron való alkalmazását az erőltetett

párhuzamokba való állítást és ezekkel együtt a felesleges és hamis aktualizálások veszélyes, ingoványos talaját.

Persze voltak és vannak igen nagy szakmai nehézségeink is. A 150 éves és sokszor rendszertelen gyűjtés régi hibáit hirtelen kiegyenlíteni nehéz, sőt vannak területek ahol szinte lehetetlen. Bár volt korszak és megfelelő élestekintetű szakember, aki precízen megfogalmazta, hogy a Történeti Osztály Magyarország ezeréves múltjának emlékeit őrzi. Gyűjtési köre kiterjed a hazánkra vonatkozó mindennemű régészeti, történeti, művészeti és ipari maradványokra, - a királyság alapításától napjainkig. Helyet talál benne - /ezt is leszögezte a régi muzeológus/ - a legszerényebb használati tárgytól a művészi ábrázolásokig minden, aminek a múltban a magyarság köz és magánéletével békés, vagy háborús munkájával kapcsolata volt."

S noha a keresztmetszet ilyen élesen, tisztán tárulkozott, már ugyanebben az időszakban a 30-as évek elején egy nagy magyar-francia kiadványban ott a megfelelő kritika arra nézve, hogy a Történeti Osztály anyaga mennyire egyenlőtlen, egyes csoportokban hihetetlenül gazdag és értékes mint például ötvös és ékszerészlegünkénél, sőt ekkor még "szép gyűjteményünk van a középkori magyar festészet és falfaragás emlékeiből" s a valóság tétel szerint csupán a kerámia, butor és textil-anyagunk szegényes.

A mostani kiállításrendezési munkálatokkal kapcsolatosan pontosan fel tudtuk mérni, hogy alakult a helyzet azóta. Butoranyagunk gyönyörűen felszaporodott az évek során, viszont az ostrom alatt kiégett Lapidáriumunkban megint egy csomó el is pusztult belőle. A Felszabadulás óta azonban néhány nagyon szép darabot szereztünk úgy, hogy kiállításunk butor törzsanyaga /kifogástalan restaurált állapotban/ igen számottevő és látványos. Kerámia anyagunk is rendkívül érdekes keresztmetszetet tud mutatni a Felszabadulás óta nekünk jutott Wolfner-gyűjtemény beolvasztásával. Textil-részlegünkre pedig ma már nagyon büszkék vagyunk. A 150 éves Múzeum történetében most két éve áll szakszerűen, külön kezelt, példásan gondozott textil és kosztüm gyűjteményünk s a kiállítás gazdagításánál, korok érzékeltetésénél nemcsak gyönyörűen öltöztetett bábuinkat tudtuk felsorakoztatni, hanem ez az új részleg végezte már a legmodernebb eljárások szerint olyan rendkívül értékes darabjaink restaurálását is, mint például a renaissance trónkárpi-tunk. XVIII. századi ragyogó uri-himzés ágyneművel megvetett Rákóczi águnk, Széchy Mária ragyogó aranyfonalas, tarkahimzéses asztalterítője mind külön és egyenként látványosság-számba megy.

Az anyag állandó válogatása, rendezése dokumentációra való előkészítése mellett figyelmesen tanulmányoztuk az előző négy kiállítás módszereit is. Az első Hampel-féle rendezésnél az akkor még közös Régiség-tár régészeti anyaga erősen elnyomta a majdhogy nemcsak tipológiailag szereplő Történeti Osztályt, Fegyvertári, néprajzi s a kor divatja szerint gyűjtött "ritka-

ságok" egyvelegében ugyyszólván elsikkadt a törzsanyag. A második /ez volt az első Varju-féle rendezés/ már óriási haladást mutatott, de hatásában erősen emlékeztetett külföldi szematizáló megoldásokra.

Az igazi, a legjobb, a legsikerültebb rendezés "ifju" muzeumunk életében a Varju féle második rendezés volt, amelyik beépített kőfaragásaival, enteriőr-szerű megoldásaival, korhangulatot, történelmet egyaránt "hozott".

A Zichy-féle rendezés a decentralizáló muzeumpolitika jegyében olyan hibákat követett el, hogy megfosztotta a gyűjteményt teljes könyv és írott dokumentációs anyagától, piktúra és szobrászati kiegészítéseitől. S noha a kiállítás dus, megrakott és csillogó volt, az idők folyamán egyre jobban kiütököztek gyengéi. A népi háttér teljes hiánya, a régészet, illetőleg a középkori terep kutatás és ásatások mély sebei, - az u. n. "rabló-ásatások", amikoris csak a stílus, vagy műtörténetileg pazar anyag jöhetett számba és az ásatásoknál a szociográfia, a haladó néprajz-tudomány erősen mellőztetett. Az 1938-ban megnyitott kiállítás vezetője maga is bevallja a meglehetősen egyoldalú és már akkor kissé elmaradott "vezérelvet", mely szerint célja csupán "összefüggő sorozatban bemutatni a magyar származásu, iparművészet, történet és kulturtörténeti emlékeket". Ugyanez a vezető azonban 1938-ban már hely-hiányról panaszkodik és ezzel indokolja, hogy a kiállítás a XVIII. század végével zárul és a XIX. századi anyag közlése szerint teljes egészében az Iparművészeti tárba került. /Az Iparművészeti ekkor még Tár a külön épületben, de nem külön Muzeum/. Ennek a XIX. századi teljes anyagnak az Iparművészetibe való áttevése-nem kell kiemelni, hogy milyen - súlyos feladatok elé állította a mostani kiállítás tervezőit. A Történeti Osztály 48-as, tehát szorosán vett történeti emlékei szintén a decentralizáció következtében a Hádi Muzeumba kerültek s egy részük a menekített többi hadi muzeumi anyag között pusztult. Bizony nem könnyű munka volt ezekután Martinovicsék megszólaltatása, Széchenyi világának életrekeltése, a magyar színész-történet szó és betűszerinti "feltérképezése" s a két év óta szakadatlanul egybekeresett ereklye-anyag csoportosítása révén a kiállítás XIX. századi részlegének felállítására. Mindezek állandó töprengései, próbálgató, százszor és százegyszer új meg új variációt kikísérletező munkálatai voltak az osztály dolgozóinak.

És mégül még egyet. A kiállítás, ez a mi valóban szivünk alatt hordott gyermekünk nem kis meglepetésünkre hamarabb kezdett élni, mint terveztük s mint a tervet vele kapcsolatosan amugy is ténylegesen előre hoztuk és mint általában a világra készülő életképes gyermekek váratlanul "mozdult".

Az esemény lerögzítése röviden ennyi.

Egy késő őszi estén, mostanában, mikor a tervező és rendező muzeológusok távozni készültek éppen az emeletről, két munkás jött be a folyosó- részleggel szomszédos kandalló-teremből. Ruhájuk, még csupa festék volt, fejükön a szabályos papír piktör-sapka úgy, ahogy a festő lótráról az előcsarnokban, ahol dolgoztak leszálltak. Megálltak a XIX. század egyik még József nádor rendelte és csináltatta ampír vitrinnél és a fiatal azt mondta az öregnek: "Pater! Ugy éljek, tegnap még itt volt a Petőfi tolla! Ehelyt ni! Hová a csudába rámolták ezek megint?!"

Tápay-Szabó Gabriella.

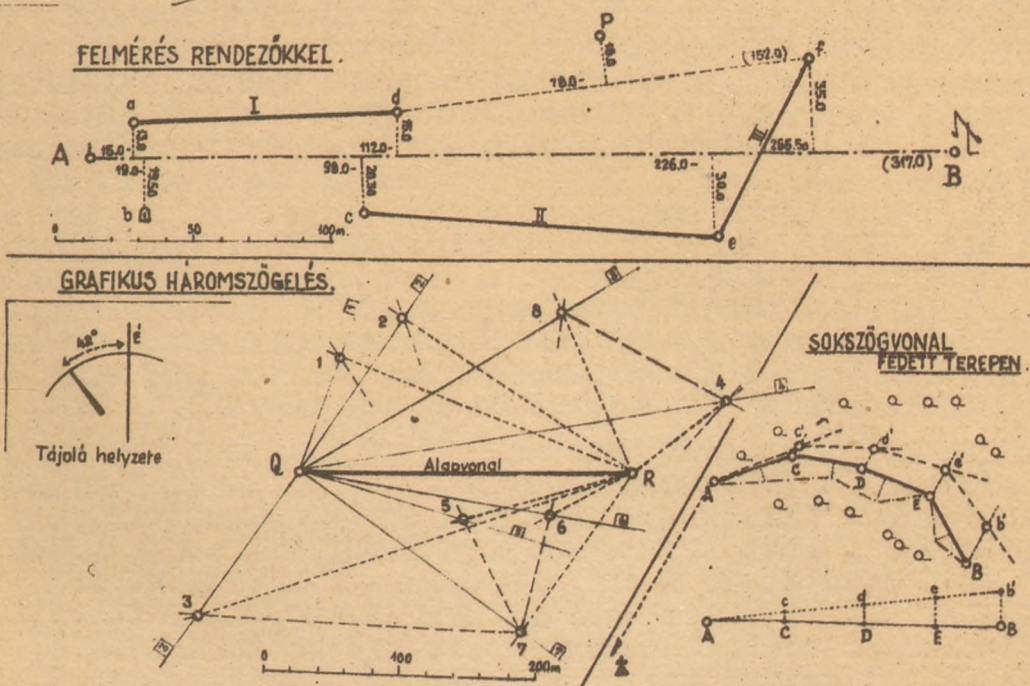
Ásatási napló.

/Radnóti Aladár a Muzeumi Híradó előző számában megjelent cikkének blytatása./

Az ásatási napló az ásatás menetét, összes megfigyeléseit tartalmazza. Az ásató muzeológus naplószerűen köteles az ásatás menetét és úgy saját, mint munkatársainak összes megfigyeléseit rögzíteni. Célja, hogy a napló alapján az ásatás megfigyeléseivel bárki által követhető legyen, bármikor folytatható legyen és a tudományos feldolgozás ennek alapján könnyen elkészülhessen. Az ásatási naplót az ásatás felelős vezetője vezeti, de munkaközösség esetén a felelős vezető megbízásából más muzeológus is vezetheti. Munkaközösség esetén ajánlatos naponként az ásatási idő után megbeszélést tartani. A megfigyelők ilyenkor beszámolnak tapasztalataikról, ugyanekkor készüljön el a napló is.

Az ásatási napló az ásatás menetét, összes megfigyeléseit tartalmazza. A napló elnevezés mutatja, hogy az ásatás irányítáit, menetét, megfigyeléseit és részeredményeit mellékelt helyszinrajzokkal, részletrajzokkal, profilokkal együtt napról napra vezetjük. Az ásatási napló tehát napokra **tagoló**dik. Ugyancsak ebből következik, hogy az ásatási naplót az ásatás helyén, nem pedig az ásatás befejezésével szelvényzetekből összeállítva a muzeumban készül el.

Az ásatási napló céljaira ajánlható két darab azonos nagyságú oktáv formátumu kemény boríték, amelyekbe rugóval kivethető lapok cserélhetők. Az egyik borítékot megfelelő lapokkal az ásatás vezetője kiviszi magával a terepre. A lapokra vezeti az ásatási naplót a helyszinen, vagy a terepen, vagy naponként a munka után. Az ásatás befejeztével a telcirt lapokat és térkép mellékleteket azután a muzeumban tartott másik borítékba helyezi. A kettős borítólap megakadályozza, hogy a régebbi naplók a sok szállítással elrongyolódjanak, vagy az egész napló az esetleg évekre visszamenő megfigyeléssel elveszzen.

Napokra tagolva az ásatás mozzanatait leírással követjük. Minden újabb terület felbontásánál, amely megfelel az ásatás egy-egy mozzanatának, le kell írni az irányítást, az ásatás menetét és végül a megfigyeléseket, vagy részeredményeket, amelyek alapján az ásatás egy újabb mozzanata megindul az irányítással.

Az ásatás első napján természetesen az első mozzanatban az irányítás leírása lesz a legrészletesebb. Ki kell terjeszkedni az első nap naplójában a korábbi bejárás, vagy bejárások eredményeire /1. a kiszállási jelentést/, röviden meg kell okolni, hogy miért esett választásunk éppen a megjelölt helyre. Ha egy korábbi ásatást folytatunk, akkor ez természetesen elmarad és csak a korábbi ásatási naplóra hivatkozunk, megjelölve azokat a bemérési pontokat, amelyek alapján korábbi területet az új területhez kapcsoljuk /érintkezési pontok/. Az egyes mozzanatok irányításánál a feltevéseket meg kell említeni a naplóban, de ezek ne legyenek terjengősek és csak a pillanatnyi irányítás kérdéseit érintsék. pl. ABCD feltárt felület E-o szélén két fal tovább halad E felé, a következő helyiség feltárására kibontottuk az ABEF négyszöget.

A napló melléklete az ásatás helyszínrajza. A helyszínrajz a naplóval együtt készül, tehát nem az ásatás végén, ez minden pillanatban rögzítése vízszintrajzban az ásatás pillanatnyi állásának. A helyszínrajzok méretére 1:50 lépték ajánlható, nagyobb kicsinyítés már alkalmatlan, viszont 1:25; 1:10 lépték inkább a részletrajzoknál alkalmazható.

A helyszínrajz felvételére miliméter-papír ajánlható, amely meggyorsítja a rajzolást. Méginkább meggyorsítja ezt a munkát, ha az ásatás idején meghatározott koordinata rendszerrel dolgozunk, amelynek 0 pontja a térképen is fellelhető tereptárgy, vagy innen bemért pont. Ha nagyméretű feltárásról van szó, akkor ajánlható a 0 origótól kezdve egy alkalmas iránnyal négyzethálózatos rendszert készíteni és a helyszínrajzot ebben a keretben felvenni. Ebben az esetben figyelembe vesszük, hogy 0 pont az ásatási területen kívül eszen az X tengely az északi irány legyen /figyelembe véve a mágneses declinatiót/ és erre merőleges Y tengely.

Az ásatásra kijelölt területnek méreteit is megadjuk, hogy milyen nagyságu területet bontottunk fel, hosszát, szélességét és irányát lehetőleg nemcsak égtájak, hanem fokokkal is megjelölve. A kiásott, felbontott területen belül írjuk le az ásatás menetét és megfigyeléseinket. Ugyancsak fel kell sorolni azokat a jellemző leleteket, vagy leletegyütteseket /sirok/, amelyek a megfigyelt kisebb területen előfordultak. Az egyes rétegek mélységeit megadjuk. Segítségül szolgál az ásatási területen egy szintézisi segédpont. Az ásatás közepe táján, olyan helyen, amelyet később nem bontunk fel, leverünk egy cöveket, annak közepébe egy szöveget. Naponta felállítjuk szintező műszerünket és az említett pontot, mint 0 pontot bemérjük és ehhez viszonyítjuk a nap folyamán bemért mélységi adatokat. Az ásatás végén ezt a pontot egy térképen is megadott magassághoz viszonyítjuk. A részletrajzon azonban felesleges az abszolút magasság átvezetése.

1./ A helyszínrajz elkészítéséhez a már említett kiszálláshoz szükséges segédeszközökön kívül kell még:

- 1 db 20 m vászonmérőszalag cm beosztással,
- 1 " egyszerű körző
- 1 " derékszögű háromszög
- 4 " 3-4 méteres piros-fehér mérnöki karó /jelzőkaró/
- 1 " szintező műszer
- 1 " " " -láb /állvány/
- 1 " " lécc /legalább 4 méteres/
- 1 " szögmérőműszer /20" vízszintes és magass.körön/
- 1 " dioptrás vonalzó
- 1 " egyszerű szögfelrakó /celluloid kör 1/2-1/

Térképezés /felmérés/ egyszerű eszközökkel;

Sík áttekinthető terepen.

A felméréndő területen, vagy annak közelében kiválasztunk egy alapvonalat, melyről az egész terület derékszögű rendezőkkel /prizma és mérőszalag/ felmérjük. Az alapvonal végpontjait a már ismertetett módon /oldal, hátrametszés, vagy irány sugár, l. Zalavári ábrát, határozzuk meg úgy, hogy azok helyét /esetleg kővel, vasbetonnal állandósítjuk/ később is megtalálhassuk.

Felmérés rendezőkkel; /6. ábra./

A-B vonalón nagy mérőszalaggal mérünk folytatólagosan, a vonaltól jobbra és balra eső összes részletpontok merőleges talppontjait a prizmával meghatározzuk, a mérőszalagon leolvassuk, feljegyezzük és a talpponttól való merőleges hosszát egy másik mérőszalaggal azonnal lemérjük. Ha nincs két szalagunk, akkor először a talppontokat 15.0 19,50. mérjük be az A-B /abscissa/ tengelyen, azokat ideiglenesen kis cövekkel jelölve meg, majd egymásután bemérjük a rendezőket /ordinátákat/ 13.0.19,50.. Az így meghatározott pontok között aztán tovább méréseket végezhetünk /P bemérése./

Dombos terepen.

Grafikus háromszögelés. /7. ábra/

Kiválasztunk egy lehetőleg egy szintben fekvő /közül vízszintes/ jól mérhető kb. 150-800 m hosszú vonalat, melynek végpontjai a felméréndő terület felé jó kilátást nyújtanak. Ennek a vonalnak a hosszát gondosan lemérjük. Egyenes országutaknál, vasutaknál a km. kővek esetleg jól felhasználhatók.

Az alapvonalat úgy helyezzük el a rajzlapon, hogy azon a felméréndő terület elférjen. Az alapvonal mértékét a vázlat méretarányának megfelelően felrakjuk vázlatunkba. A rajzlapot kis rajzdeszkára helyezzük, melyet forgathatóan erősítünk fel állványra.

Q ponton központosan és vízszintesen felállítjuk kis asztalunkat, dioptriásvonalzókat a QR vonalra helyezve, addig forgatjuk a rajzdeszkát, míg az irány a QR természetbeni és rajzi képe teljesen egybeesik. Most az asztalkát rögzítjük, hogy ebből az irányból el ne mozduljon a művelet folytatása közben. A tájolót rajzlapunk szélére /sarkába/ helyezve megvárjuk, míg a tű megnyugszik. A tű helyzetét ebben a nyugvó állapotban rárajzoljuk a vázlat szélére. Munka közben ismételtén meg kell győződni arról, hogy nem mozdult-e el a rajzdeszka a betájékozott helyzetéből.

Szurjunk most Q pont helyére egy gombostűt a vázlatba. E tü körül a vonalzó vízszintes síkban forgatva, az összes felveendő részletpontokat /melyeket már előzőleg kijelöltünk!/ megirányozzuk és az irányvonalat megrajzolva ráírjuk a pont jelét vagy számát. Ezután az alapvonal másik végpontjába R visszük rajztáblánkat és onnan Q pontra visszairányozva az összes meghatározandó pontokat megirányozva Q-ból vont irányvonalat átmetszük /szaggatott vonalak/. Ezt a műveletet rajzi /grafikus/ háromszögelésnek, előmetszésnek nevezik. Igen gyors eljárás, mely némi gyakorlat és gondosság mellett igen jó eredményekre vezet.

Az 1. 2. 7. 8.pontok metszései kedvezőek, de 3 és 4 igen hegyes, 5 és 6 tompaszögű metszést mutatnak. Célszerű lesz tehát, a 7. pontot harmadik álláspontul választani és QR-re betájékozva a gyengén meghatározott pontokat innen is megirányozni és ellenőrző metszésekkel azok helyzetét biztosítani. /Esetleg felállunk a 8.ponton is, hogy 4 jobb metszést kapjon/.

Az így meghatározott pontokat összekötő vonalak a vezér /fő/ vonalak, melyeken végigmérve, vagy a grafikus előmetszést továbbfolytatva az egész területet a legnagyobb részletességgel térképezhetjük.

Állomásozás rajzai, sokszögelés fedett terepen /9.ábra./

A grafikus előmetszéssel meghatározott pontok között olykor szükséges lesz egy kívülről meg nem határozható vonal /erdőben bujkáló patak, sánc stb./ bemérése. Itt állomásozást /sokszögmenetet/ alkalmazunk. Ennek grafikus végrehajtása: a kívülről meghatározott A ponttól fedett terepen út B meghatározott pontba kell jutnunk. Felállunk A pontban, betájékozunk, irányzunk hátra, valamely távoli meghatározott // pontra és előre a legközelebbi pont C felé. A távolságot AC lemérve az AC irány sugárra felrakjuk. Felállunk C-ben visszairányozunk A-ra, előre D felé húzunk irányvonalat. Ezt a műveletet addig folytatjuk, míg a meghatározott B-be érünk, melybe ezt a sokszögmenetet bekapcsoljuk. Az utolsó irányzásnál és hossz-felrakásnál mindig fog egy kis záróhiba mutatkozni még a legnagyobb gondosság mellett is. Ezt a kis hibát arányosan kell elosztani, úgy, hogy A-C, D-E-B távolságokat egy egyenesre hordjuk fel a záróhibát B-b /B-b/ felrakjuk és A-t b-vel összekötjük. C-c, Dd, Ee adják a hosszjavításokat, melyeket a Bb'-vel egyenlő értelemben /párhuzamosan/ felrakva behajlítjuk a láncmenetet. Ezeket a vonalakat a rendezőkkel bemért részleteket felvázolhatjuk.

Az ásatási naplóhoz mellékelt rajzokon, profilokon elkerülhetetlen a jelölés. Lehetőleg ajánljuk a koordinata X tengelyével párhuzamos /észak-déli/ távolságok végpontjait betűkkel /A.B.C.stb./ az Y tengely /kelet-nyugati irány/ párhuzamos távolságainak végpontjait római számokkal /I. II.III.IV.stb./ jelöljük. Az ásatási területen belül a

leletekre történő utalás arab számokkal legyen megjelölve. Ugyanígy számozzuk a sirokat is. A siroknál az irányítás szerint legyen felírva a sirszám. Ezek az arab számok kerülnek rá a leletek zacskóira is. Természetesen ugyanezeket írjuk be a naplóba. Az összetartozó sirleleteket törtszámokkal jelöljük. Pl. 3/5 - a 3.sz.sir 6.melléklete. A szögek jelzésére fenntartjuk a görög abc-t. Ezek csak a bemérésnél szerepelnek. A jelzések konzervens használatával a napló áttekinthető.

Hangsúlyozni kívánom, hogy a falak, sirok eredeti formájukban legyenek berajzolva, a falak felső kiúzott peremük szerint, alapozásukkal. Kövek szerint berajzolni a falakat felesleges, ha azonban a falasasi technika jellemző, azt részletrajzban hozzuk. A jellemző részletek bent legyenek a helyszínrajzban.

A napló második melléklete a részletrajz. Részletrajzokon nagyobb méretekben adjuk meg azokat a fontos részleteket: megfigyelőscink eredményeit. Ilyen részletrajz a leletek fekvése, tüzhely rajza, falrakás, diszitőrészletek falon stb. Részletrajznak tekinthetők az u.n. sirlapok. A MNM korábban kibocsájtott sirlapjai csak a kinyújtott csontvázas sirokra alkalmasak. Ahol a váz helyzete más, ott a sirlap rajzát rajzzal kell pótolni, az adatok azonban megfelelnek. Minden más sirnál, így égetett sirnál is, szerkesztendő sirlap, melyen a következő adatok legyenek: sirszám, mélység, szélesség, hosszúság és sirleírás, bolygatás.

A napló harmadik melléklete a profilrajzok. A profil a rétegrajz hű és pontos rögzítésére szolgál, méretaránya lehetőleg 1:25 legyen. Milliméterpapírra készítjük. A rétegrajzot jól megőrző metszeten egymástól 25-50 cm²-re a felszint ki-cövekeljük, ezeket a pontokat a felszínen mérőónnal kijelölve az altalajra beszintezzük, ezután az egyes rétegek magasságát mércével bejelöljük. A rétegeket esetleg színes ceruzával jelöljük meg, és okvetlen jelmagyarázattal lássuk el. A helyszínrajzban jelölve legyenek a profilok. Az egyes jellemző leletek helyzetét a profilba berajzoljuk.

A napló negyedik melléklete az ásatási fényképek, megjelölve a felvétel tárgyát és idejét.

- - - - -

Néprajzi anyag raktári rendezése.

/A Központ Nyilvántartási Alosztálya most dolgozik a raktárrendezési utasítás elkészítésén. Az itt közölt cikk az Országos Néprajzi Múzeumban követett raktárrendezési elvet ismereti; nem utasítás, hanem ismertetés, mely vitaanyagotl és hasznos tapasztalatokat szolgáltatathat a raktárrendezési utasítás kidolgozása számára. /A szerk./

Muzeumainkban egyik legsürgősebb és legfontosabb munka a meglévő anyag rendezése, raktározása. A rendezett raktárból hamar összeállítható a kiállítás, vagy percekben belül előkeríthető a tudományos kutatásnál szükséges objektum. Fontos tehát, hogy raktáraink rendezettek és gyorsan áttekinthetők legyenek. Tájékoztatásul az Országos Néprajzi Múzeumban követett raktárrendezési elvet ismertetjük.

Első feladatunk, - raktárrendezésünk során - az anyag pontos számbavétele. E feladatunk megoldásánál mindig a meglévő anyagból, a tárgyakból indulunk ki és sohasem a leltárkönyvből. Azt nézzük meg először, hogy mi van és nem azt keressük, hogy minek kellene lenni. Ebből a célból sorbavesszük raktárunk anyagát darabonként és felírjuk ceruzával utalócéduláinkra ezek számát és általunk vélt nevét, valamint azt is feltüntetjük, hogy az illető tárgy teljes, vagy csak letört része egy múzeumi objektumnak. /Pl. egy csőpnél csak a hadaróját és a bőrületet találjuk meg, később esetleg ugyanazon a számon előkerül a csép nyele is, s akkor már úgy tüntetjük fel a cédulánkon, mint teljes egészet - még ha restaurálásra szorul is ahhoz, hogy egész legyen./ Az utaló cédulák 12.5x7.5 cm nagyságu kartonlapok, melyeket szükség esetén jól helyettesít az ives fogalmazópapír 1/16-a. Ha a számbavétel alkalmával számozatlan tárgyat találunk, akkor annak ideiglenesen /csak azért, hogy a kezelhetőségét a végleges számig is biztosítsuk/ leltári számot adunk. Ez az ideiglenes szám raktárként /textil, gazdálkodás, kerámia: T, G, K/ az egytől kezdődően növekedő számjegyek elé nyomtatott nagybetűkből álló előjegyzést kap. /Kis gyűjteményekben elég, ha a számnélküli néprajzi tárgyakat csak N. /néprajz/ betűvel jelöljük a sorrendi szám mellett. Ha tehát számnélküli tűzikutya kerül kezünkbe, a számbavétel során, akkor annak Ta.223/a táplálkozás raktárában a 223.számnélküli tárgy/ ideiglenes leltári számot adunk, amit egyrészt az utalócédulára feljegyzünk, másrészt kis papírra, vagy kerek kartonlapocskára írva a tárgyra erősítünk./ Kisebb múzeumban ugyanez a darab N.223, vagyis a néprajzi gyűjteménynek ez a 223.számnélküli tárgya./

A tárgytól a leltárkönyvhöz fordulunk. Ellenőrizzük azt, hogy a tárgyról leolvasott szám alatt valóban az az objektum szerepel-e a leltárkönyvben, mint amit mi a számbavétel alkalmával az utalócédulánkra felírtunk. Amennyiben a leltárkönyvi bejegyzés és a tárgy a leltári szám azonossága ellenére

nem fedi egymást, a tárgyat továbbra is a ráirt számon kezeljük raktárunkban, de a leltárkönyvbe bejegyezzük ceruzával az eltérést. Ha pedig a leltárkönyv és a mi véleményünk megegyezik, akkor végleges formába írógéppel kitöltjük az utalócédulát:

↑ 2.5 cm	↑ 0.5 cm ↓ 1.5 cm
← 1. Foval. / Guzsaly, óv, kupos	
2. / Bács-Bodrog m. Hercegszántó	

○

A jobb felső sarokba kerül a tárgy leltári száma, az 1./ alá a megnevezése és meghatározása és 2./ alá a tárgy hazája. Mind a tárgyat, mind a találás helyét szűkítéssel határozzuk meg, vagyis ebben az esetben a 19.437 ltsz. alatt szereplő tárgy guzsaly, annak is óvbeszurva használható típusa, e típusnak pedig kupos altípusa és ez az objektum Bács-Bodrog vármegye, Hercegszántó községből való. Az 1./ alá mindig a meglévő tényleges tárgyat, illetve /ha csonka/ tárgyrészt írjuk be, pl. Guzsaly, rész, talpa, - vagy guzsaly, rész féltalpas alsó része, vagy guzsaly, rész, óv, lánzsaalakú feje stb. Ha a "rész" megjelölést nem tesszük ki, abban az esetben az objektum ép. Az utalócédulákat megírás után rendezzük. A raktárrendezést fő vonalakban már az írásztal mellett elvégezhetjük, mivel látjuk, hogy az egyes típusokból és altípusokból hány tárgyunk van, hová lenne ezeket legjobb elhelyezni stb. Kijelöljük ezek helyét és a tárgyakat leltári számuk alapján mindjárt végleges helyükre tehetjük.

A tárgyakat a raktározásuknak megfelelő polcokon, tartókarokon, dobozokban, tárgycsoportok szerint helyezzük el. Tárgycsoportokon belül számszerű sorrendet alkalmazunk, melynél mindig balról jobbra és alulról felfelé növekedik a leltári szám. Vagyis a dobozban mindig a legnagyobb leltári számú tárgy van legfelül, a tartókarokon a legnagyobb szám a legfelső stb. A raktárt térképszerűen lerajzoljuk, s benne külön megjelöljük a polccsoportokat, a polcrészeket és közvetlenül magát a polcot. Az elsőt célszerű római számmal, a másodikat betűvel s a

harmadikat arab számjeggyel jelölni. Az ide raktározott tárgy utalócédulájára a jobb alsó sarokba felírjuk a pontos elhelyezést: pl. IIIa2, vagyis a III-mal jelölt polcsoport "a" jelű részének alulról számított második rakodófelületén található. A rakodófelület szélére, vagy a dobozok oldalára stb. kis papírlapokra felírjuk az ott elhelyezett tárgy /vagy tárgyak/ leltári számát és így az utalócédulák és a raktározási helyek megjelölésével pillanatok alatt elő lehet keríteni a kívánt objektumot.

Mikor a raktár ennyire rendben van, akkor fogunk hozzá a számnélküli tárgyak leltári számának véglegesítéséhez és a téves leltárkönyvi bejegyzésű tárgyak meghatározásához, valamint a raktárrendezés ellenőrzéséhez. Ugyanekkor tisztázzuk azt is, hogy a leltárkönyvi kimutatás alapján van-e hiányunk a ba igen, mennyi.

Az utalócédulákat tudományos csoportosításban /tárgycsoportok, típusok, altípusok/ a leíró leltárcédulákat kizárólag számszerinti sorrendben tartjuk.

----- Szolnoky Lajos.

A nagykőrösi muzeum utja a megnyitáshoz.

Nem kis feladat volt, sok idő is eltelt addig a napig, míg a nagykőrösi Arany János Múzeum eljutott a megnyitáshoz. A Magyar Minerva IV.kötetében 1931-ben azt írták az 504.oldalon a nagykőrösi múzeumról: "1928-ban létesült. Ez év március 13.-án tartott közgyűlésen Dezső Kázmér polgármester azon bejelentésével kapcsolatban, hogy 20 évi szolgálata alkalmából a városnak ajánlkozza az általa gyűjtött régiségeket, könyveket, Magyarország egész flóráját magába foglaló növénygyűjteményt és éremgyűjteményt, kimondotta, hogy az adományozott gyűjtemények és a város meglévő muzeális értékű tárgyaiból városi múzeumot létesít, hogy a város multjának történelmi emlékei rendszeresen összegyűjthetők legyenek." A múzeum anyaga lassan gyarapodott, mert csak adományozásra számíthatott, mert nem volt anyagi alap gyűjtemény-gyarapításra. A város költségvetése évente ásatási célra csak 10 pengőt tartalmazott. A II.világháború ezt a kis gyűjteményt is nagyrészt elpusztította. A megmaradt anyag előbb padlásra, hivatalos helyiségekbe elosztva várta azt az időt, hogy felgyarapodva komoly feladatát betöltő múzeum anyagául szolgálhasson. Az anyaggyarapítás lassan haladt, mert magánszorgalomból más feladatok mellett volt végezhető. A helykérdés is a nagy kérdések közé tartozott. Előbb egy szobát, majd később egy kisebb raktárhelyiséget kapott. 1950.augusztusában a Tanács egy korábbi képviselőtestületi határozat alapján, - a "móntelep" még félig-meddig ép főépületét adta a múzeum elhelyezésére. Az épület romos állapotban volt. A helyiségei sem voltak alkalmasak múzeum céljára. Komolyabb anyagi alap hiányában az átalakítás vontatottan indult meg. 1950-ben a felesleges közfalak eltávolításán kívül alig történt valami.

A tető, a belső vakolás, festés csak akkor indulhatott meg, mikor a II. évnegyedben a szükséges fedezet rendelkezésre állt. A rendbehozásnál a Párt és a Tanács nagy segítséget nyújtott. A múzeum anyaga a felszabadulás óta megnőtt és ez a növekedés az utóbbi 2 év alatt fokozódott. A régészeti anyag gyarapításánál szerepe van a 3 esetben Nyársapáton folytatott ásatásnak, amely középkori anyagot adott. A néprajzi anyag is szép gyarapodást mutat. Az a feladat, mely egy évvel előbb vakmerő álomnak mutatkozott, ma már valóság. A nagykőrösi múzeum megnyitott és feladatát meg tudja oldani. Még minden kérdés nincs megoldva, vannak még feladatok bőségesen, de ezek nem olyanok, hogy meg kelljen előlük hátrálni, hanem azokkal szembe kell nézni és meg kell velük küzdeni. A megnyitóra a helyi képzőművészeti tanfolyam a "Három város" /Cegléd, Kecskemét, Kőrös/ képzőművészeti tanfolyamainak munkáiból összeállított kiállítással készült fel. A megnyitó kiállításon festők, szobrászok, rajzosok és dekorációsok /iparművészet/ állítottak ki munkákat. A tanfolyamok munkái kezdő munkák, de nem kell miattuk egyik tanfolyamnak sem szégyenkezni. A múzeumot a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja nevében Bodnár Éva dr. művészettörténész nyitotta meg, Kósa Sándor tanácselnök vette át Nagykőrös dolgozó népe nevében. A múzeum iránti érdeklődés, már az első nap megnyilvánult, tömegesen jöttek a kiállítás megtekintésére. A látottak minden látogatót kielégítettek. Nagykőrösön kell még arról a felfedezhetetlen munkáról is emlékezni, melyet a nagykőrösi Képzőművészeti Tanfolyam tanulói kifejtettek a kiállítás sikeréért. Ezek a tanulók a napi nehéz munka után fogtak ecsetet, szobrász szerkesztőt, vagy ceruzát, hogy a művészetnek hódolva a szocialista-realisták művészet eltanulásával épülő szocializmusunkat segítsék. Éjszakákat átdolgoztak, a múzeumban villanyt szereltek /Ragó János és Harkay Mihály/, éjszaka készítette a dekorációs csoport a szép plakátokat Nagy Pál iparművész vezetésével. A festők kollektív munkával egy 3 m-es kópet festettek a kiállításra, Kládics Alajos festőművész vezetésével. A szobrászok is Molnár Elek szobrászművészettel hajnalig dolgoztak heteken át, hogy az agyagban lévő munkákat gipszbe önthessék a kitűzött időre. A tanács 3 helyiséget kifestetett, a kertészeti üzeméből virágokat adott, az épület homlokzatát reflektorral megvilágította, a helyiségeket lemosatta. Ez a néhány szó, mely az elmondottakban a nagykőrösi múzeumról esett, bizonyíték arra, hogy egy intézmény elindult célja felé. Cél a dolgozó nép nevelése, kiállító helyiségeiben bemutatásra kerülő tárgyak segélyével, legyenek azok a letűnt korok dokumentumai, vagy a jelen képzőművészeti alkotásai. Célja, hogy a szocializmus építésében segítsen mondanivalóival.

Balanyi Béla.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA 1951. ÉVI NAGYGYÜLÉSE.

A társadalmi és történeti tudományok osztálya előadásainak

Programmja:

NYILVÁNOS OSZTÁLYÜLÉS

/Múzeum-körut 14-16., az Országos Magyar Történeti Múzeum díszterme./

December 10.-én, hétfőn délután 4 órakor

F o g a r a s i B é l a r. tag:

A társadalmi-történeti tudományok jelenlegi helyzetéről és feladatairól a sztálini tanítások megvilágításában.

TÖRTÉNELMI ÁLLANDÓ BIZOTTSÁG

/Múzeum-körut 14-16., az Országos Magyar Történeti Múzeum díszterme./

December 11.-én, kedden délután 4 órakor

M o l n á r E r i k r. tag:

A magyar történetírás a felszabadulás óta; eredményei, hiányosságai és legsürgősebb feladatai.

December 12.-én, szerdán délután 4 órakor

A n d i c s E r z s é b e t r. tag:

Kossuth Lajos harca a reakció ellen.

December 13.-án, csütörtökön délután 4 órakor

E l e k e s L a j o s:

Hunyadi János.

JOGI ÁLLANDÓ BIZOTTSÁG

Pázmány Péter-tér 1-3, az Állam és Jogtudományi Kar VI. terem

December 12.-én, szerdán délután 5 órakor

Az ülés tárgya:

A sztálini államelmélet jelentősége a jogtudomány számára.

B e é r J á n o s:

Az államelmületről.

E c k h a r d t F e r e n c:

A jogtörténetről.

S z a b ó I m r e lev.tag.:

A jogelméletéről.

RÉGÉSZETI ÁLLANDÓ BIZOTTSÁG

/Museum-körut 14-16, az Országos Magyar Történeti Múzeum
díszterme/

December 11-én, kedden délelőtt 11 órakor

F ü l e p F e r e n c:

Sztálin nyelvtudományi cikkeinek jelentősége a magyar régész-
szet számára.

KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI ÁLLANDÓ BIZOTTSÁG

/Dimitrov-tér, a Közgazdaságtudományi Egyetem díszterme./

December 13.-án, csütörtökön délután 4 órakor

E r d c i F e r e n c lev.tag:

A tanyarendszer kérdései a mezőgazdaság szocialista átszer-
vezésével kapcsolatban.

N a g y I m r e lev.tag.:

A munkásság és parasztság összefogásának gazdasági alapjai.

FILOZÓFIAI ÉS PEDAGÓGIAI ÁLLANDÓ BIZOTTSÁG

/Museum-körut 14-16., az Országos Magyar Történeti Múzeum
díszterme/

December 14.-én, pénteken délután 4 órakor

L u k á c s G y ö r g y r.tag:

Nietzsche, mint az imperializmus filozófusa.

F o g a r a s i B é l a r.tag:

Apáczai Cseri János logikácskájáról.

/A mű megírásának 300.évfordulójára./

L á z á r G y ö r g y:

Apáczai Cseri János pedagógiai munkássága.

H i r e k:

A Magyar Rádió október 15.-én esti Hangos Ujságjában közvetítést adott az október 7.-én megnyílt karcagi Györfly múzeum felszabadulás utáni első állandó néprajzi kiállításáról. A közvetítést Varga Domokos, a Rádió munkatársa, előző napon, vasárnap este vette fel a múzeum dolgozóinak és a látogatóknak segítségével, közreműködésével. Pár szóval számolt be a pástorkodás, nádvágás, földművelés és házimunkák kiállított tárgyi eszközeiről, méltatta a kunhimzések művészi izlését és a karcagi kerámia szépségét. Megszólaltatta a mai is élő és dolgozó híres karcagi fazekas-népművészt, Kántor Sándort. Kántor Sándor többek közt a következőket mondta: "Népművészek számítom magam, de hogy még igazibbat, művészibbet tudjak adni, idejárom a muzeumba, tanulni a régi cserepekről."
dr. Péter László

A Központ Propaganda-csoportjának sikerült elérnie, hogy a Rádió most már rendszeresen foglalkozik muzeumi közleményekkel. A legkülönbözőbb adások /hírek, hangos ujság, ifjusági adás stb./ mondják be időnkint riportjainkat, hireinket és rendszeresen ismertet muzeumokat a szombat délutáni: "könyv, muzsika, színház", a Rádió művészeti híradója és pénteken a "hova menjünk vasárnap?" műsora.

A miskolci Herman Ottó Múzeum új állandó kiállítását november 18.-án a megnyitás napján 1300 személy tekintette meg, annak ellenére, hogy ugyanazon a napon a kulturális és sportesemények egész sorát rendezték a városban. A kiállítást naponta átlag 500-an nézik meg. Az új kiállítás közönségsikerét nagyrészt a jó propaganda előkészítés biztosította. Az "Északmagyarország" a M.D.P. megyei pártbizottságának lapja például négy számában foglalkozott a kiállítással a megnyitás előtt és azóta is közölt riportot róla.

A Győr-Sopronmegyei Hírlap nov. 20.-i száma a Sopron városi ünnepélyes ~~között~~ között tartott pártértekezletet ismertette. A Megyei Pártbizottság titkára Sopron büszkeségei, a legjobban dolgozó üzemek mellett emlékezett meg a múzeumról, mely "országos viszonylatban a legelsőik között van", kulturális eredményeivel elősegíti soproni dolgozók harcát és Sopronnak mint kulturvárosnak erőteljes fejlődését.

A Központ Propagandacsoportja az Uttörő Központtal együttműködve elhatározta, hogy felujítja és újabb muzeumok bevonásával kiterjeszti az uttörő csapatok muzeumi munkába való bekapcsolását. Az érdekelt muzeumokat külön fogja értesíteni a Központ.

A Propagandacsoport ezuton is kéri a kartársakat, tájékoztassák a muzeológus szakkörök működéséről.

- - - - -

A Központban már folyik a II. Magyar Képzőművészeti kiállítás vázlatái" c. vándorkiállítás előkészítése. A kiállítás rendezője Bényi László. A kiállító művészek szívesen kölcsönadják vázolataikat, mert munkájukat ismét szélesebb körben ismerteti meg a vándorkiállítás. Az új magyar képzőművészeti alkotások vidéken való bemutatása jól szolgálja a népművelés célját.

- - - - -

Az Országos Iparművészeti Múzeum hírei:

Elkészült és október végén adták át rendeltetésének az Országos Iparművészeti Múzeum ötvös restauráló műhelyét. Felső szerveink támogatásával és jó kollektív munkával, Dömötör László ötvös iparművésznk kiváló szaktudása és szervező készsége eredményeként 4 hónap alatt sikerült feállítani országunkban az első, korszerűen berendezett ötvös restauráló műhelyt. Ez alatt az idő alatt a helyiségek átépítése, gáz és villany-vezetékek beszerelése, savkamra és szellőző berendezés építése, festés, takarítás, a szerszámok és gépek beszerzése, felszerelése történt.

A műhely felszerelése során két kiemelkedő teljesítmény született. Lázár Mihály kartárs a dobogó elkészítésével, a legolcsóbb árajánlatot véve alapul 6111 forintot takarított meg és 1 hónap helyett egymaga 15 nap alatt készítette el. A savkamra elkészítésénél - melyet külső szakvállalat nem vállalt - Püspöki és Petőfi kartársak 1500 forintos megtakarítást értek el.

A műhely három helyiségből áll: egy galvanizáló és gipszöntő helyiségből, egy kézimunka teremből és egy gépműhelyből. A műhely berendezése: egy 3 kilowattos elektromos kemence cédés és zománcozás céljára, egy ötszemélyes ötvös asztal, egy 500 mm-es, motorral egybeépített esztergapad, egy két lóerős csiszológép, egy 0.5 lóerős csiszológép, egy forgatható asztalu fújtató gázpisztollyal, egy 50 kg-os üllő, egy 4 m-es satupad, 2 satuval, egy savazókamra saválló kőagyag edénnyel, reszelők, kalapácsok s egyéb kézi szerszámok. Minden helyiségben mosogató kagylók vannak. Beszerzés alatt áll az Állami Pénzverőtől a használaton kívüli gépekből egy 140 mm-es szalaghenger, drótnyújtó henger, egy 200 mm-es gyalugép, egy 35 Amperes galvanizáló dinamó és egy dróthuzópád. Ezek motoros meghajtásuak, azonkívül két db golyósprés, egy köröllő és kézi henger. A helyiségek általános világítását neonsövek, a munkahelyek közvetlen megvilágítását külön falikarok szolgáltatják.

Műhelyünket országos igények kielégítésére terveztük, mely szükség esetén 6-8 ötvös szakember befogadására képes. A műhely feladata szocialista társadalmunk kulturforradalmába beilleszkedve azokat a felbecsülhetetlen muzeális értékű ötvöstárgyakat helyreállítani és dolgozó népünk nevelése érdekében kiállítás céljára alkalmassá tenni, melyet a multban mindenki elől elzárva, páncélszekrények mélyén őriztek.

--- --

Az Országos Iparművészeti Múzeum textilosztálya kis házi kiállítások sorozatos rendezését vette tervébe. Az első kiállítás: A baráti népek textilmunkái címmel 4 tárló anyaggal október hó elején nyílt meg.

--- --

Az Országos Iparművészeti Múzeum új gyűjtési területe az utolsó 150 év használati tárgyait begyűjtő munkája keretében megszerezte Gottermayer Mándor, a századforduló körül működő neves Budapesti könyvkötő mester legjellegzetesebb munkáit, ezek egy részét asztaltárlóban elrendezve állította ki.

--- --

A székesfehérvári "Colorit" szovjet textilgyár mintatervezői 2 év óta állandóan látogatják az Országos Iparművészeti Múzeum könyvtárát és tanulmányozzák a különböző szakkönyvekből, mintalaplókból a régi és modern textilmintákat. Munkájuk eredményeként több átütő sikerű textilmintát terveztek meg, melyek közkedveltségük folytán sokezer méteres tételekben kerültek forgalomba. Ez egyik példája a muzeumi anyag napjaink iparának szolgálatba való állítására.

--- --

A Nagytótyai Kastélymúzeum parkjában az elpusztult barokk Szent Anna kápolna alapjait tárták fel október hó folyamán. A kastély termeiben pedig XVIII. századi bemeszelt falfestmények kibontása és restaurálása folyik.

--- --

A napjainkban nagy sikerrel bemutatott Déryné című új magyar filmhez az Országos Iparművészeti Múzeum megfelelő osztályai adtak korszerű kellékeket /butorokat, ötvöstárgyakat, órát, stb./ és szakszerű tanácsokat. A közelmultban a Különös házasság című darab színpadi és filmváltozatához a kulturhistóriai előtanulmányok és kellékek egy részét szintén a múzeum szolgáltatta.

--- --

Kövössé ismert területe a magyar iparművészettörténeti kutatásnak a könyvkötészet. Ennek következménye, hogy gyakran kiváló magyar mestermunkák elkallódnak, vagy pedig könyvtári használatnak kitóve idővel tönkremennek. Hivatott külső intéz-

mények részéről az utóbbi időben többször hangzott el az a kérés, hogy mutassa meg intézményünk az Orsz. Iparművészeti Múzeum, mi az, ami ezen a területen valóban értéket képvisel. Ez a kívánság valósul meg, amikor tervben felül, nov. 7.-re felajánlva a könyvtárfolyosón néhány tárlóban bemutatjuk a magyar könyvkötészet jellemző és figyelemreméltó darabjait. Ezzel azt a kulturális célt óhajtjuk szolgálni, hogy anyagi kulturánknak ezt a csoportját megóvjuk a további pusztulástól a kutatás és a dolgozó tömegek számára azáltal, hogy felhívjuk rá a figyelmet. Ugyanebből a célból rendezett egy kiállítást XVI-XX. századi debreceni könyvkötésekből B. Koroknay Éva kartársnőnk október hó folyamán a debreceni Déry múzeum egy termében a debreceniek technikai segítségével.

Érdekes helytörténeti lelet

került elő a Sztalinvárosban folyó ásások során a bronzkori temető 960. sírjának feltárásánál. A halott elégetett hamvait őrző urna alatt egy kétrészes bronz-öntőmintát találtak: a feltárt sír nyilván egy bronzműves sírja volt.

A leletből igen értékes következtetést vonhatnak le a kutatók: a vasmű területének őslakói 3.000 évvel ezelőtt, amikor a vasat még nem ismerték, már foglalkoztak fémöntéssel.

- - - -

Az időjárás lehetővé tette, hogy novemberben is folytassák a régészeti kutatók az albertfalvai eraviscus-telep feltárását. A Budafoki Forgalmi Teleptől keletre folyó ásások legutóbb újabb értékes eredményeket hoztak. 2.60x4 méteres lakógödört találtak, amelynek északi oldalán agyagpadka, délnyugati részéből pedig nyugat felé 8.70 m hosszú folyosó ágazik ki, amely újabb lakógödörkhöz vezet. Ilyen folyosóval összekötött lakóház-rendszer eddig még nem került elő az időszámításunk utáni I. századi falusias település feltárása során.

- - - -

Képzőművészeti sajtóhíreinkből:

A Népművelési Minisztérium és a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja jövő évre tervbe vette Zichy Mihály kiállítás rendezését. Zichy Mihály volt az egyetlen nagy magyar festőművész a múltban, akinek komoly kapcsolata volt az orosz néppel. Ötven évig élt a cári Oroszországban és művei legnagyobb részét is itt alkotta. Több ezer rajza van a Leningrádi Eremitage-ban, a gacsinai képtárban és más szovjet közgyűjteményekben. A Népművelési Minisztérium elhatározta, hogy a Zichy-kiállítás idejére kölcsönkéri ezeknek a gyűjteményeknek több jelentős darabját, hogy a

magyar közönség is jobban megismerhesse Zichy Mihály művészetét.

A kiállítás számára jól felhasználható a zalai Zichy Mihály muzeum helyreállítása során előkerült Zichy-levelezés anyaga is, mely sok kortörténeti adatot tartalmaz.

- - - - -

A jövő évben ünnepli a magyar közönség Rudnay Gyula festői munkásságának 60 éves évfordulóját. Kossuth-díjas 73 éves művészünk, aki Munkácsy hagyományaink legjobb képviselője, - mint a II. Magyar Képzőművészeti Kiállításra készült, erőteljes, duzzadó szüreti képe is mutatja - ma is teljes alkotókedvvel dolgozik.

A tervbevett Rudnay-kiállításon a somogy megyei Babonyban és Baján festett legújabb alkotásaival együtt bemutatásra kerülnek a művész muzeumokban és magángyűjteményekben őrzött munkái.

- - - - -

Uj otthont kap a Pécsi Porcellánárgyár volt Zsolnay gyűjteménye.

Az iparművészeti műtárgyak ipartörténeti jelentőségű tárgyak tervszerűbb és fokozottabb gyűjtését határozta el a Központ. Az iparművészeti és ipartörténeti jelentőségű tárgyak gyűjtésének és muzeumi őrzésének szélesebbkörű megindulásában egyik első kezdeményezés a Pécsi Porcellánárgyár gyűjteményének muzeumi elhelyezése. A gyűjtemény Pécs város egyik legszebb műemléki - a Káptalan-utca 2.sz.alatti - gótikus épületben nyer elhelyezést, és ezzel egyidőben a Központ gondoskodik a műemléki épület helyreállításáról is. A Zsolnai-gyűjtemény a Porcellánárgyár anyagából létesült az idők folyamán, de a hazai gyártmányok mellett külföldi kerámiákból is igen jelentős anyaga van.

A gyűjteménnyel együtt átadja a gyár a múzeumnak a régi **dérlistákat**, **exportlistákat**, **gyártási eljárások leírását**; mind igen nagy érték az ipartörténeti kutatás számára. A gyár területét díszítő domborművek, szobrok egy része is múzeumba kerül, más részét védetté nyilvánítják.

A Pécsi Porcellánárgyár minden segítséget megadott a muzeumi szakembereknek, az anyag átszállításában és korszerű raktározásában. Már ebben az évben kezdetét veszi az új kerámia-gyűjtemény tudományos feldolgozása, mely után kiállításra kerül az anyag. Gyárak, üzemek birtokában sok, tudományos szempontból értékes, régi gyártmány, dokumentum, termelőeszköz van. Ezek megőrzésében és a népművelés számára való biztosításában a muzeológusok támaszkodjanak az üzemek vezetőségének és dolgozóinak segítségére.

- - - - -

Nagykőrös város Tanácsa a múzeum bejáratát, lépcsőket, kapualjat és az oszlopos tornácrészt renbehozatta, a szellőző nyílásokat a tetőn megcsináltatta és az említett részeket kimeresztette és kifestette. A Tanács eddig 20.000.- Ft körül állózott a múzeum épületére készpénzben és anyagértékben.

- - - - -

A Muzsomi Alosztály előzői megvitatták a IV. negyedévi munkaterveket, sorra-véve az összes országos és vidéki muzeumokat. Megállapíthatjuk, hogy az október elején kiadott újabb tervezési utasítás a tervezésben lényeges segítséget nyújtott. Az ennek alapján készült tervek sokkal áttekinthetőbbek, világosabbak voltak, mint az előzőtiek. Nyilvánvaló tehát, hogy a tervezési utasítás kiadása nagyon időszerező volt, mert megkönnyíti muzeológiai munkánkat.

Kiderült az is, hogy az országos, de több vidéki muzeum is, mind világosabban látja a tervezés fontosságát.

A tervek egy része alkalmas arra, hogy a muzeumi munka minden vonalon szilárd alapokra támaszkodhassék. Kétségtelen tehát, hogy a múlt év és az idei I. félévvel szemben a tervezés fejlődést mutat.

Ennek ellenére még mindig nagyon sok a hiányosság, olyan hiányosság, mely a terv ellenőrzését megnehezíti és végrehajtását is előnytelenül befolyásolja.

E hiányosságok közül az alábbiakat lehetne kiemelni:

A határidő és a felelősök megjelölésének elmaradása szinte általános hiba, mely nagyon sok muzeum tervében fellelhető.

Megállapíthatjuk, hogy ez a hiányosság a munka végrehajtását és ellenőrzését erősen gátolja és a munka kiértékelését mind a dolgozók, mind a központ számára képtessé teszi. Az általános tervben a határidőt dátum-szerűen kell megjelölni, az egyéni tervben a munkanapok számának feltüntetését a helyénvaló.

Gyakori eset a munka témájának felületes, vagy nem szabatos megadása. /Nyíregyháza, Tata, stb./ A témák pontos kifejtése helyett részletes eszmefuttatásokat olvashatunk, melyek néhol szubjektív megjegyzésekben is bővelkednek. Az epikai előadásban azonban elhomályosodik a téma.

Előfordul az is, hogy a tervet készítőknél sok munkát vállalnak magukra, olyan munkát, melynek elvégzése, jó teljesítése, a megadott időben lehetetlen, vagy igenis is kétséges. /Magyaróvár, Sárospatak, Szentosz/ Az ilyen eljárás a terv komolyságát ássa alá, és az ellenőrzést is nehézségek elé állítja.

Némelykor a tervezést egészen mereven fogják fel. A számadatok egészen a legkisebb részletekig ki vannak dolgozva /pl. 25 lap fordítása, 3 könyv elolvasása, 11 m² képfelület konzerválása stb./ Így egyrészt olyan adatokra pazarolnak erőt, amelyek lényegi, vagy summás említése elegendő lett volna, másrészt a terv rugalmasságát veszélyeztetik. /Néprajzi Múzeum, Budapesti Történelmi Múzeum Újkori Osztálya./

A tervekben tapasztalható volt az a törekvés, hogy a leltározás és raktározás kérdéseinek megoldása kellő sullyal szerepeljen. De azért előfordult egyes muzeumoknál e kérdés melékesebb kezelése, ami feltétlenül helytelen /Győr, Orosháza, Karcag/.

Végül rá kell mutatnunk egy olyan hiányosságra, mely Központunknak róható fel. Nem hangoltuk ugyanis össze saját tervünket az Akadémia tervével s így a kutatók kettős igénybevétele nehézségbe ütközött. Ezen kívül nem határoztuk meg elég pontosan azt sem, hogy a muzeumi dolgozók bizonyos célra tervbevett napjait nagyjából mikorra kell beütemezniök. Világos, hogy a beküldött tervek kisebb-nagyobb részletekben, néha egészükben a mondottak következtében nem felelhettek meg a valóságoknak.

E hiányosságokat azért tártuk fel, hogy belőle mindnyájan okuljunk és arra igyekezzünk, hogy a következő tervükben minél inkább kiküszöbölhessük munkánk egyik fontos alapját képező tervezés hibáit.

Kérjük a kartársakat, hogy e birálathoz és önbirálathoz minél számosabban szóljanak hozzá.

Entz Géza.

- - - - -

A Bakonyi Muzeum munkafelajánlása november 7.-re.

A veszprémi Bakonyi Muzeum dolgozói teljesítették november 7.-re tett felajánlásukat. A muzeumvezető kartárs jelentése szerint Isaszegi János szolgálatvezető teremőr és Horváth Lajos hivatalsegéd a muzeum körüli betonjárda kijavítását végezték el és ezzel kb. 1.000.- Ft megtakarítást értek el. Vajkai Aurél Dunapentelén végzett néprajzi gyűjtést és a gyűjtés eredményét kicódulázva és kb. 50 db fényképpelvétel a dunapenteléri muzeum rendelkezésére bocsájtott. További munkafelajánlásként Isaszegi János és özv. Isaszegi Istvánné vasbeton tetővel ellátott szemétygyűjtő aknát építenek. A munka elvégzésével 1.500.- Ft megtakarítást biztosítanak a muzeumnak.

- - - - -

A Magyar Régészeti, Művészettörténeti és Éremtani Társulat ezévi vándorgyűlése.

Szombathelyen zajlott le november 23-25. között a vándorgyűlés. Mintegy 70 társulati tag vett részt rajta, hogy megvitassa a művészettörténet és régészet elvi, módszertani és történeti kérdéseit és elősegítse ezeknek tisztázását. Emelte az előadások színvonalát, hogy azokat képes vetítések kísérték.

A Savaria Muzeum épületében nov. 23.-án dr. Pogány Ü. Gábor elvtárs, a Társulat főtitkára nyitotta meg a vándorgyűlést. Ismertette ennek az összejövetelnek célját és rámutatott arra, hogy a szocializmust építő magyar népnek mik az elkövetkezen-

dő feladatai kulturális emelkedésünk érdekében. A vándorgyűlés első előadását Pogány elvtárs tartotta: "Képzőművészetünk útja a szocialista realizmus felé" címmel. Szemléltetően mutatta be a megújított magyar képzőművészet alkotásait a II. Magyar Képzőművészeti Kiállítás gazdag anyagán keresztül. Összehasonlítva az egy év előtti I. Magyar Képzőművészeti Kiállítás alkotásaival, lemérhető volt az a fejlődés, amelyet művészeink a Párt utmutatása nyomán a szocialista-realista művészet kialakítása terén elértek. Az értékes hozzászólások után a szombathelyi dolgozók külön kérésére valamennyien világos képet kaptunk az előadótól a kritikai és szocialista realizmus fogalmáról.

Ezután került sor dr. Gerő László előadására: "Műemlékeink a szombathelyi városképben". Ismertette a Muzeumok és Műemlékek Országos Központjának hatalmas munkáját, melyet a városképi vizsgálatok során kifejtett. Előadásában kidomborította azt a mindenre kiterjedő gondosságot, amelyet kormányzatunk - a rohamos ütemben való építkezés közben is - a haladó hagyományok megóvása és biztosítása érdekében kifejt.

Nov. 24.-én délelőtt a Társulat sétát tett Szombathely városában. Az igen tanulságos látogatásokat dr. Gerő László és dr. Járdányi Paulovits István vezették. Délután került sor dr. Járdányi Paulovits István előadására, melyet "Szombathely a római korban" címmel tartott meg. A szép számban jelen lévő szombathelyi dolgozók különösen nagy érdeklődéssel kísérték városuk kialakulásának történetét. Utána dr. Radnóti Aladár ismertette az ideai Keszthely-Fendőkpusztai ásatások keretében a szláv kérdés problémájának felvetését "A rómaiak továbbélése a Dunántulon és a szláv kérdés" címmel. Előadását élénk vita követte. Az értékes hozzászólások nyomán sok új tudományos szempont született meg, amelyek irányt fognak mutatni a további kutatásokra.

A kétnapos vándorgyűlést Pogány elvtárs zárószavai fejezték be, amikor is megköszönte Szombathely dolgozóinak vendégszeretetét és a Társulat munkája iránti hathatós érdeklődését. Bejelentette azt is, hogy a Társulat első vidéki szakosztálya Szombathelyen fog megalakulni. Ezt a gyűlés résztvevői nagy lelkesedéssel vették tudomásul.

Vasárnap délelőtt a Társulat kirándult Jákra, egyúttal megnézte a sorokpolányi templom reneszánsz freskóit, valamint a nagyonyomi román kori templomot is.

Az előadások során tanui lehettünk annak az őszinte örömmel, amellyel a város lakói a Társulat munkáját fogadták. Eredményeiben és tanulságaiban nagyon értékes volt a Régészeti, Művészeti-történeti és Eremitani Társulat ezidei vidéki vándorgyűlése.

Burger Alice.

dr. Jaroslav Dubnický:

A művészeti alkotómunka fejlődési lehetőségeinek alakulása nálunk a XV-XVII. században.

/A "Kulturszemle, Szlovákia kulturfejlődésének időszerű kérdései" 1951. febr. 15.-i II./IV./évfolyam 4. számából./

A XV. század elején a történelmi Magyarország feudális állam; területi és nemzetiségi szempontból nem eléggé összpontosított és rendezett halmazatot képez, amelynek gazdasági élete egészében még földművelési és öncélú jelleget mutat. A gazdasági és politikai hatalom részint a király, részint az egyházi és katonai nemesség kezében van, amely alkotmányjogilag szellemi és nemesi "rendet" alkot. A kultúra hordozói a királyi udvar, a püspöki székhelyek, kolostorok és részben a nemesség is.

A klerikális értelmiség fontos hivatalokat tart kezében és a kulturának egységes, keresztény jelleget kölcsönöz. A középkor régebbi szakaszaiban a képzőművész, még akkor is, ha maga nem szerzetes, rendszerint valamelyik kolostor oltalma és felügyelete alatt dolgozik s alkotómunkájában az egyházi hatóságok irányelveihez és utmutatásaihoz igazodik. A művészi alkotás, legalább is tulnyomó mértékben, a vallási élet kulturszükségleteit szolgálja. Így azután érthető, hogy a festészetnek is teológiai, elvont és fogalmi jellege van, hogy ragaszkodik a szilárdan meghatározott műalkotási mintákhoz. A művész ezidőtájt még névtelen személy, aki lelkiismeretfurdalás nélkül utánozza az idegen műalkotást s művében nem igyekszik érvényre juttatni saját egyéniségét és eredetiségét.

Nos, a XIII. és XIV. században már Magyarországon is keletkeztek olyan városok, amelyekben várbástyák és királyi kiváltságok védelme alatt felvirágzott a kisipari és kereskedelmi tevékenység, hasznot jelentve mind az uralkodónak, mind a lakosság minden rétegének. Így valósult meg itt az átmenet a természetbeni gazdálkodásról a pénzgazdálkodásra, amely a közösség életének többi szakaszán is nagy változásokhoz vezetett. A városok a királyi központi hatalom fontos támaszai lettek az önkaratú, külön utakat kereső nemességgel vívott harcban, úgy hogy Zsigmond király 1405-ben meghívja a városokat a magyar országgyűlésbe és jogilag az ország új rendjeként ismeri el őket. Igaz ugyan, hogy ez a középkori városi polgárság még nem tudja függetleníteni magát a hivatalos vallási világnézettől, s még nem volt érzéke az egység és összetartás iránt. Minden "szabad és királyi" város, egész sor környező község birtokában és velük önálló gazdasági egységet képezve, a saját szakállára intéskedett és - eszmei példaképként az ókori római köztársaságot követve - holmi városállammá akart lenni. Ugyanakkor azonban egyetlen

város lakossága sem alkotott szilárd és rendezett egységet s benne jellegzetesen kezdtek megnyilatkozni a társadalmi ellentétek. Már a XIV. század második felében Magyarország egyes városaiban heves belső harcokat lehetett észlelni. A XV. század elején pedig akárcsak Németországban, Csehországban, Lengyelországban, Ausztriában és másutt, a magyar városokban is egészen gyakori tünet a céhek zendülése a patricius családok ellen, amelyek az ipari kispolgárságnak nem akarnak helyet adni a városi önkormányzatban és kirekesztik azt a városi vagyonnal történő sáfárkodás ellenőrzéséből. Amíg a nemes polgárság még majdnem kizárólag német, az iparúzó nép soraiban már erős képvisellel rendelkezik a hazai eredetű elem - Délmagyarországon a magyarok, Szlovákia területén viszont a szlovákok -, úgyhogy ez a küzdelem külszínre gyakran nemzeti harcra emlékeztet.

A XV. század második felében már Magyarországon is nagyobb egységek, városszövetségek keletkeznek. Együttal már világosan megmutatkoznak az államban a korai kapitalizmus fejlődésének jelei is. Amíg pénzügyi vállalkozásokkal eleinte csupán üzsorások, pénzváltók, adó-és vámbérlők foglalkoztak - rendszerint zsidószármazású elemek-, most már Magyarországon is feltűnnek a ténylegesen kapitalista vállalkozók, akik új módszerekkel tudják a tőkét halmozni. Kialakul a kereskedő polgárság. Mátyás király a főnemesség és alsóbb nemesség, valamint a polgárság közötti ellentétek ügyes kiegyenlítésével megerősíti a királyi központi hatalmat, de megerősíti azzal is, hogy állandó hadsereget szervez. Halála után, a nemesség ugyan kevésbé erélyes uralkodót választ, azonban a magyar állam, bizonyos válságos tünetek ellenére, továbbra is a haladás útján megy előre. A XVI. század kezdetén itt már végeredményben olyan törvényt hoznak, amelynek alapján az áralakulásnak a kereslet és kínálat viszonyától kell függnie. Nagyjelentőségű újdonás ez, hiszen a középkor a gazdasági vállalkozásokat is vallás erkölcsi szemüvegen keresztül figyelte, s az egyház részéről intézményes kísérletek folytak a kapitalista nyereségvágy megfékezésére és korlátozására.

A társadalmi-közgazdasági viszonyok fejlődésének következményei megnyilvánultak a kultúra, különösen a művészet területén is. A képzőművészet, bizonyára tekintettel arra, is, hogy kézzel érzékelhető anyagot használ fel, elsővonalbeli mesterségnek számít. A mesteremberekhez hasonlóan a művészek is immár városi polgárok és külön képzőművészeti céhekben tömörülnek. A művészeti alkotás rendszerint együttes munka eredménye, amelynek előállításán a mester vezetésével segédok és tanulók is közreműködnek. De a XV. század alkonyán a művészeti alkotásokon már nálunk is egyre gyakrabban kezdenek jelentkezni aláírások, névjelzések s megjelennek a művészek arcképei is. A művészet megrendelői: a polgárság, városi tanács és céhek, sőt egyesek is a patriciusok köréből. A képzőművészet területe, főleg a világi művészeté, új válfajokkal és jellegzetessé-

gekkel bővül. A római önkormányzat kiszélesedésével összefüggésben **előtűnnek** a városokban az első tanácsházak. Kifejlik a patriciusi, kereskedelmi és ipari ház típusa. A gazdasági élet felvirágzása, főképpen az új céhek létesítése, a templomi oltárok emelését segíti elő.

Magyarország a XV. század alkonyán a fejlődésnek már olyan fokán áll, hogy a humanista és reneszánsz kulturát Olaszországból mint társadalmi és gazdasági szervezetének teljesen megfelelőt veheti át. Az ókori kultúrában gyökerező olasz reneszánsz elsősorban a kereskedelmi burzsoázia és a művelt osztályok művészete, amelyek az ókori kereskedelmi polgárság művelődési és művészeti hagyományaihoz történő ragaszkodás segítségével függetleníteni akarják magukat a középkori feudalista-klerikális eszmekörtől. Az ókori művészet, legalább is ennek "klasszikus" része, képezi az egyetlen és abszolút művészeti zsinórmértéket. Ez mindenekelőtt Mátyás király udvarában kezd érvényre jutni, aki olasz művészeket hív Budára, vagypedig műveik megszerzésére tesz intézkedéseket. Mátyás halála után a reneszánsz helyet kap az egyházfejedelmek palotáiban is. Végül a XVI. század első felében a reneszánsz Szlovákiában is terjed, főleg Közép és Kelet-szlovákia virágzó városaiban. A reneszánsz művészeti kivitelezésének módját és az érett művészeti alkotásokat közvetlenül az olasz mesterek hozzák ide, ami megkönnyíti és siettetti Magyarországon az új stílus kialakulását és fejlődését. De már a XVI. század első felében olyan súlyos események következnek be Magyarországon, amelyek a művészeti munkálkodás fejlődésének kedvező adottságait is lényegesen megváltoztatják.

A nemesség kapitalistaellenes politikája, a török háború, valamint a hazai villongások is előidéztek és meghosszabbították a gazdasági tespedést, mégpedig a királyságnak abban a részében is, amely a Habsburgok uralma alatt maradt. Nincsenek lehetőségek a városok gyarapodására, vagypedig nagy ipari és kereskedelmi központok létesítésére. Az ipar állandó jelleggel a céhrendszer, vagyis a kisipari termelés színvonalán marad. Sőt romlanak a kereskedelemmel foglalkozó polgárság és a mesteremberek életkörülményei is, akik különböző módon védekeznek létszámuk növekedésével szemben.

Ilyen viszonyok mellett hanyatlania kellett a művészi tevékenység erősségi fokának is. A királyi udvarnak, akár Prágában, akár Bécsben székel, már nincs a művészet magyarországi virágzása szempontjából olyan jelentősége, mint a megelőző évszázadokban volt. Igaz ugyan, az uralkodót katonai okok arra kényszerítik, hogy olasz erődítményépítőket küldjön Magyarországra, de ezzel az uralkodói építőtevékenység ebben az országban körülbelül ki is merül. Nagyon kedvezőtlenek ebben a korszakban a vallásos művészet fejlődésének lehetőségei már csupán azért is, mert az ilyenirányú igények már az elmúlt évszázadokban kielégülést nyertek. A katolikus egyház súlyos válságot él át, birtokainak nagy része világi kezekbe

kerül s templomok, kápolnák, vagy oltárok alapítása értékes tünetté válik. A másik oldalon a reformáció tulajdonképpen nem kedvez a művészeteknek, hiszen a hitújítás maga, mint közvetlen forradalmi mozgalom lép fel a késői gótika fényűzése és a jelképek tobzódása ellen s egyes irányai kiindóttan és szélsőségesen képprombolók.

A pompaszerető régi egyházzal ellentétben a hitújító mozgalom egyenesen a keresetlenséget, egyszerűséget és igénytelenséget hangsulyozza. Rendszerint megelőgszik a régi templomépületekkel, oltárokkal és liturgiai tárgyakkal is, ha végeredményben ezeket is ki nem küszöböli, mint hiábavalóságokat és felesleges holmikat. Valószínű, hogy nem egy festészeti, vagy szobrászati műterem volt kénytelen ezekben az időkben korlátozni, vagy egészen megszüntetni tevékenységét megrendelések hiánya miatt. Igaz viszont, hogy a nemesség vidéki várait, kastélyait kezdi építeni, siremlékeket és arcképfestményeket rendel, s főképpen az ipaművészeti tárgyak iránt mutat kiemelkedő érdeklődést, amelyek kellemesebbé varázsolják életét és kiváltságos társadalmi helyzetére utalnak. A városokban sor került a tanácsházak, harangtornyok, nemesi házak újjáépítésére és építésére, sőt még szökőkutakra és vízmedencékre is futotta az építőkedvből; nos a városi polgárság művészetet istápoló vállalkozásai most mégsem bontakozhatnak ki oly mértékben, mint ahogyan ez a gazdaságilag előbbrejutott országokban történik.

Az olasz kulturával fennállt kapcsolatok most sem szüntek meg egészen, azonban már sokkal nehezkesebbek és rendszerint csupán közvetettek. A jelentékenyebb feladatokat idegen, elsősorban olasz művészekre bizzák, akiktől a hazai képzőművészek tanulnak. Mondani sem kellene, hogy hazai művészeink munkásságuk közben nem támaszkodhatnak közvetlenül az ókori emlékekre és gyakran nagyon is az idegen, olasz, német és németalföldi példáktól függenek; némelykor pedig annyira elfalusiasítják az átvett formákat és elemeket, hogy alkotásaik inkább népművészetre emlékeztetnek. A reformáció, amelyhez ebben az időben a lakosságnak mintegy kilenczted része csatlakozik, erejének csúcsán áll, amde határozott ellenségre talál az uralkodóházban, amely birodalma valamennyi országában a korlátlan, központositott politikát akarja érvényre juttatni, s nem tud megbékélni a reformációval, amely megzavarta a lakosság vallási egységét, holott maga sem volt egészen egységes. Az uralkodó már 1603-ban az erőszakos intézkedések egész sorára határozta el magát, amelyekkel megakarta törni a hitújítási mozgalom erejét a királyi városokban, a saját birtokain /peculium coronae/, mindezt a "cuius regio, eius religio" elve alapján, azonban a viszonyok még korántsem voltak annyira értek, hogy az ilyen beavatkozások tartós sikert hozhattak volna. A vá-

rosok a protestáns nemességben találtak támaszra és nehéz helyzetükben különösen Bocskai fölkelése segített rajtuk, amely a magyar protestánsok számára a vallásszabadságot és a superintendensek választásának jogát eredményezte. /Bécsi béke, 1606./ A katolikus egyház most sem adja fel Magyarország rekatolizálásának reményét és kidolgozza a reformációval vivandó harc megfelelő módozatait. Elsősorban a nemességet akarja megszerezni és visszatéríteni az "ősök vallásához". A katolikus párt minden országos és városi hivatalt, méltóságot kizárólag katolikusok számára igyekszik fenntartani és ügyesen felhasználja a protestánsok ellen az elavult törvényeket, okiratokat és rendeleteket. Ugyanakkor a katolikus egyház újjászületik, törvődik a papok utánpótlásával, magasabbfokú iskolákat szervez, egyre szélesedő népszerűsítő, térítő és missziós tevékenységet fejt ki. A fehérhegyi csata /1620/ után, amikor az uralkodónak sikerült megtörnie a cseh rendek ellenállását és ezzel megerősítenie hatalmát a cseh korona országaiban, a katolikus párt kilátásai az ellenreformáció magyarországi sikerét illetőleg ismét javultak. A nemesek áttérése gyakoribb jelenséggé vált és a katolikusok az országgyűlésben csakhamar tulsulyra tettek szer. Mindamellett Magyarország a XVII. század első felében továbbra is állandó menedékvár marad a habsburgi fiatalabb ág birodalmának egyéb országaiból jelentkező evangélikusok számára. A XVII. század második felében megerősödik az uralkodói hatalom, egész sor győzelmet arat a törökök felett, akiket a század végéig teljesen kiűznek Magyarországból. Az uralkodó, abban a törekvésében, hogy a kényuri és központosító politikájának ellenszegülő magyar nemesség ellenállását megtörje és egységét gyöngítse, kiadósan támogatja a katolikus egyház ellenreformációs tevékenységét. Bár az abszolutizmus érvényesítésére irányuló kísérletek Magyarországon nem vezethetnek tartós és alapvető sikerre, főleg az ország gazdasági elmaradottsága, valamint a városi polgárság gyöngesége és maradisága miatt, mégis az ellenreformáció még a XVII. században döntő győzelmeket arat.

Ha az ellenreformáció Magyarországon a siker reményével akart terjedni, a katolikus egyháznak gondoskodnia kellett templomai, kolostorai, kollégiumai, szemináriumai és konviktusai hálózatának megjavításával, valamint kiépítésével. Így a katolikus egyház a habsburgi Magyarországon már a XVII. század első felében, a súlyos gazdasági és egyéb nehézségek ellenére is, hozzálátott építkezési ténykedésének folytatásához. A protestánsok számára lehetetlenné tették új templomok építését az ugynevezett törvényben biztosított templomokon kívül, amelyeket a soproni országgyűlés /1681/ engedélyezett és amelyeket fából népi művészek emelnek.

Az egész XVII. században, sőt a XVIII. század első felében Magyarországon, akárcsak Európa más országaiban is, a képzőművészek között az olasz mestereket illette a vezető szerep. A királyi udvarban és katolikus körökben ezidőtájt nagy közkeveltségnek, valamint tiszteletnek örvend az olasz kultúra és nyelv /a spanyol is/, amelynek helyét a XVIII. században a francia kultúra veszi át. Olaszországból, amelynek hírneves képzőművészetét már grafikai műnyomatokkal is terjesztették és amely hővelkedett képzőművészeti tehetségekben, tényleg jelentős képzőművészek, de kevésbé jelentősök is jöttek a középeurópai országokba, ahol nem egy mesterművet alkottak.

Kevésbé jelentékeny mértékben órvényesültek nálunk osztrák, német, holland és más művészek is. Hazai képzőművészeink jobbra elrendeltek szerepekkel kénytelenek megelégedni, holott nem lehet azt állítani, mintha Szlovákia a XVII. században szegény lett volna nagy művészi tehetségekben.

A képzőművészet történelmi Magyarországon lényegileg még a XVII. században sem jelent más és magasabbrendű tevékenységet, mint a mesterség. A reneszánsz nálunk nem hozta meg a képzőművészet függetlenségét és társadalmi emelkedését. A hazai művészek a mesterműl kitöltött öt vagy hat és főlegves tanulói útán segédként szolgálnak tovább a műhelyben, vándorolnak és mestert munkával tesznek tanúbizonyságot arról, hogy meg tudnak felelni saját szakmájuk szokásos kivánalmainak. A rokonszakmák iparosaival együtt céhekben szervezkednek a harcot hirdetnek a "kontárok", valamint az idegen képzőművészek ellen, ha ugyan ezek nem állnak hatalmas urak szolgálatában. Kizárólag az udvari művészek és azok mentesek a céhtagságtól, akik magasabb társadalmi osztályok és szerzetesrendek részére dolgoznak. A reaktorra történő munkának hirosenek lehetőségei, ezért a képzőművészek rendszerint csupán közvetlen megrendelésre alkotnak. Szoros kapcsolatban állnak a megrendelővel és gyakran meglehetősen könnyen alkalmazkodnak ennek ízléséhez. Néhaegyszer egyenesen a szerző és megrendelő együttműködéséről lehet beszélni. Munkásságuknál nemcsak a műhelybeli iskolázás során szerzett tapasztalatokra és ismeretekre támaszkodnak, hanem a "mustrák"-ra, nyomtatott mintagyűjteményekre és különböző metszetekre is, amelyekből egész szerkesztési módokat, ikonográfiai, vagyis képismereti jellegzetességeket, eszmei tájakat, elektanulmányi és ornamentikai gondolatokat lehet átvenni.

Aránylag lassan halad előre Magyarországon a szakmai kiváltságotás folyamata is, vagyis a munka megosztása a képzőművészet területén. Nálunk a festő még a XVII. században is nemcsak olaj-vagy freskofestészeti képrendeléseket fogadott

el, de vállalkozott aranyozási és mázolási munkákra is. Nem egy esetben történik meg, hogy a kőművesek stukkódíszítési munkát végeznek, vagypedig művésznők kőszobor kifaragásán dolgoznak, amint ezt ilyen esetekben rendszerint elárulják azok a technikai módozatok, amelyeket nem a nekik megfelelő anyagnál alkalmaztak. Ha nagyvonalu mű megalkotásáról van szó, amely több kéz és szakemb r közreműködését követeli meg, a megrendelést egyetlen művész kapja, aki munkatársakat szerződttet, némelykor a mű megrendelője ilyen esetben kiköti a mesterrel kötött szerződésben, hogy a különleges munkákat szakértőkre bizza. A képzőművészek száma a városokban szokás szerint annyira kicsiny, hogy a szakemberek nem alkothatnak céhet, amely megvédené érdekeiket. Az idegen képzőművészek, akik munkakeresés végett Magyarországra jönnek, némelykor már zárkózott és előkelő szakemberek, mint például az ugynevezett kvadraturisták, akik a szemléltető építészet freskofestői részére távlatrajzokat szerkesztenek.

A barokk irányzat Magyarországon igen nehezen honosodott meg, míg végre az ellenreformációs önkényuralom a XVII. század második felében jobb fejlődési előfeltételeket biztosított részére. Usupán a XVIII. század hajnalán érhetette el a barokk Magyarországon a kimagasló, diadalmaskodó stílus jellegét. A katolikus egyház újabb és újabb hatalmas templomokat épít, amelyek nagy diadalait dicsőítik és meghódítják a tömeget valódi, valamint színlelt pompájukkal, továbbá nagybecsű anyagi értékeikkel. Ez a dicsőítő stílus tetszik a neméseknek is, főleg azoknak, akik a győzelmes uralkodó táborba tartoznak. Az egyházi és világi barokk között - ebben a stílusban építették kastélyaikat és palotáikat a nemések - nincs alapvető stíluskülönbség. A XVIII. században a barokk meghonosul Nyugatszlovákia falusi környezetében is, ezekben a falvakban a katolikus egyház sajátos földművesvédnököket tart számon, mint Szent Izidor, a szántóvető, továbbá Szent Vendelin, Szent Orbán és mások. A barokk művészet gazdag forrássá válik a városi, de főképpen a falusi nép részére, amely a barokk kultúra kivirágzásának korában formálódik. A XVIII. században megnövekszik a történelmi Magyarországon a képzőművészet fontossága, amelyet Bécsben es Prágában különleges művészeti iskolákon, valamint akadémiákon mint magasabb alkotó tevékenységet már tanítanak. S így már ebben a korban megmutatkoznak a képzett festőművészek és az előállító iparosok közötti különbségtétel első jelei.

- - - -

Izaktudomány humor rovat

HA FOKOZÓDIK AZ AKTUALIS
KIÁLLÍTÁSOK RENDEZÉSE A
MUZEUMOKBAN...

FELÜLNÉZETBEN...

KUTATÓ (1961. BENEGYEK KUTATÓNAPJÁN):
A KARTÁRS BIZTOSAN EMÉKSZIK MEG...
REGÉBBI ÍRATOK SZERINT 1931-BEN ITT MUZEUMI
KIÁLLÍTÁS VOLT.. AZ UTOLSÓ RÉTEGBEN MEG
FOGJUK TALÁLNI.

VIDÉKI MUZEUM VEZETŐ: CSODALATOS SZER-
LEM MENE, VEDD MEG HELYSÉGRIMET, REN-
DEZD KIÁLLÍTÁST, LETÁROZZ, KARTÁROZZ, REN-
DEZD ABLAKÜVETET... ÉS NE ZAVARJ MEG NE M-
HIVLAK: HAGYD ELMERÜLMI TUDOMÁNYOS
GONDOLATAIMÉRT!

EGY ÜGYIRAT TÖRTÉNETE...

ALULNÉZETBEN...

VIDÉKI MUZEUM VEZETŐ: ÉRZEM, HOGY
MOST MÁR KOMOLY ÉS SÜLVOS AZ
EGYÜTTMŰKÖDÉS...

TARTALOM:

Solymár István: A konferencia után.	1 - 3	old.
<u>Elvi cikkek:</u>		
Doleviczényi László: A muzeológusok és technikusok együttműködéséről.	3 - 5	"
Péter László: Irjuk meg a magyar muzeológia tör- ténétét!.	6 - 8	"
<u>Kiállítások:</u>		
Bernáth Aurél: Beszéd a kaposvári muzeum 1951. szept. 30.-i megnyitása alkalmából.	8 - 11	"
Bényi László: "Az Alföld képből és versben"	11 - 14	"
Csilléry Klára: A Néprajzi Múzeum új kiállításai.	14 - 18	"
Vargha László: Gyermekrajz kiállítás a Miskolci Hermann Ottó Múzeumban	18 - 20	"
Visszapillantás /Vázlatos összefoglalás a muzeumok időszaki kiállításairól/	21 - 24	"
<u>A muzeumok és közönség:</u>		
A Közoktatásügyi Minisztérium rendelete a középis- kolák felé a muzeumok látogatása ügyében	25	"
Gaál Károly: A fejlődéstörténeti muzeum látogatott- sága a Kiskun Múzeumban	25 - 26	"
Schlett Frigyes tanuló levele Balassagyarmatra.	27	"
Németh Antal levele.	27 - 28	"
Kovács gimn. tanár: Természettudományi muzeumi problémák	28 - 30	"
Csatkai Endr. jelentés az uttorókkal való kapcsol- ról	30	"
Manga János: Tárlatvezetés és népzene bemutató a balassagyarmati muzeumban.	31	"
Boross Mihály gazd. szaktanár levele	31 - 32	"
Patay Pál: Egy kiállítás tanulságai	32 - 35	"
Csalogh József ötlete a közönséggel való kapcsolat kibővítésére	35	"
<u>Ismerjük meg muzeumainkat:</u>		
B. Koroknay Éva: Az Országos Iparművészeti Múzeum börgyűjteménye	36 - 39	"

Ásatás-gyűjtés

Ásatások Albertfalván 39 - 42 old.

Csilléry Klára: Néprajzi gyűjtés Szuhahután 43 - 43/a "

Tapasztalatosere - technikai ujitások.

Boreczky László: Az ujitási mozgalom hirei 43/a- 44 "

Ujitási javaslatok: 44 - 46 "

Köröknay István: Az Afrika Kiállítás néhány technikai ujitása. 46 - 47 "

Ditrói Béláné: A debreceni Dobozy temetői textiliák-ról. 47 - 48 "

A néprajzi restaurálás egyik új eredménye 48 - 49 "

Tapasztalatosere múzeumok között. 49 "

Helyreigazítás 49 "

Muzeumi belső munka

Gyimesiné Sergő Erzsébet: Kézenyeseprók bevonása a muzeumi gyűjtőmunkába. 50 - 51 "

Tápay-Szabó Gabriella: Egy készülő kiállításról 51 - 57 "

Rudnóti Aladár: Ásatási napló 57 - 62 "

Szabó Lajos: Néprajzi anyag raktári rendezése. 63 - 65 "

Balanyi Béla: A Nagykőrösi Múzeum útja a megnyitáshoz 65 - 66 "

Hírek:

Az Akadémia 1951.évi nagygyűlése. 67 - 68 "

Muzeumi hírek 69 - 73 "

Tervmunkák - verseny.

Entz Géza: A IV. negyedév tervezésének tapasztalatai 74 - 75 "

A Bakonyi Múzeum munkafelajánlása november 7.-re. 75 "

Társulati hírek:

Durger Alice: A Magyar Régészeti, Művészettörténeti és Eremtani Társulat ezévi vándorgyűlése 75 - 76 "

Külföldi muzeológia:

Jaroslav Dabnický: A művészeti alkotómunka fejlődési lehetőségeink alakulása nálunk a XV-XVII. században 77 - 83 "